

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

”Onnimanni” - Toimintatuokioita luovilla menetelmillä 5-6-vuotiaille lapsille

---

Saikkonen, Petra

Tuovinen, Maria

2011 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

”Onnimanni” - Toimintatuokioita luovilla menetelmillä
5-6-vuotiaille lapsille

Saikkonen Petra
Tuovinen Maria
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2011

Saikkonen Petra, Tuovinen Maria

”Onnimanni” - Toimintatuokioita luovilla menetelmillä 5-6-vuotiaille lapsille

Vuosi 2011

Sivumäärä 114

Opinnäytetyömme tarkoitus oli ohjata 5-6-vuotiaille lapsille toimintatuokioita lapsilähtöisesti luovia menetelmiä käyttäen. Toteutimme opinnäytetyömme yhteistyössä erään vantaalaisen päiväkodin kanssa.

Käytimme opinnäytetyössämme teoriatietoa liittyen muun muassa erilaisiin luoviin toimintoihin, lapsilähtöisyyteen, lasten osallisuuteen, lapsiryhmän ohjaamiseen sekä arviointiin. Käytimme opinnäytetyössämme lähteinä esimerkiksi erilaista kirjallisuutta, erilaisia hankeraportteja, Pro Gradu ja tutkimuksia ja Internet-lähteitä. Näistä olemme nostaneet esiin opinnäytetyömme tavoitteiden kannalta keskeisimpiä asioita.

Aloitimme opinnäytetyöprosessin alkuvuodesta 2011 ja toteutimme toimintatuokiot syksyllä 2011. Päiväkodin työntekijä, joka seurasi toimintatuokioita, valitsi meille toimintatuokioihin osallistuvan lapsiryhmän.

Ryhmäkoko toimintatuokioissamme oli korkeintaan seitsemän lasta. Toimintatuokioissamme oli yksi sama pienryhmä, tosin siitä vaihtui yksi lapsi. Pysyvä pienryhmä oli meidän ohjaamisemme ja oppimisemme kannalta käytännöllisin vaihtoehto sekä myös päiväkodin toive. Ryhmän ollessa koko ajan sama meidän oli helpompaa huomioida lapset yksilöllisesti.

Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus koostui kahdeksasta toimintatuokiokerrasta. Toimintatuokiot kuvattiin videokameralla ja kuvatusta videomateriaalista tehtiin dvd-tuotos, joka jaettiin toimintatuokioihin osallistuneiden lasten koteihin.

Toimintatuokioissa aiheina olivat tutustuminen ja kerttujen askartelu, sadutus, saduista draamaksi näytelmän tekeminen, luontoaiheinen valokuvasuunnistus, levyraati, satumetsän piirtäminen kuunnellen musiikkia, musiikkiliikunta sekä dvd:n ensi-ilta ja kerttujen muutto satumetsään.

Tavoitteinamme oli tarjota lapsille ohjattua toimintaa lapsilähtöisesti, ohjata lapsille toimintatuokioita erilaisilla luovilla menetelmillä sekä kerätä palautetta erilaisilla menetelmillä. Halusimme saada palautetta toimintatuokioihin osallistuneilta lapsilta, toimintatuokioita seuranneilta työntekijöiltä ja lasten huoltajilta. Keräsimme palautetta muun muassa videokuvaamalla, kerttukorteilla, keskustelemalla, kirjallisella väli- ja loppuarvioinnilla sekä huoltajien palautelomakkeella.

Lapsiryhmän tavoitteina olivat, että lapset oppivat toimimaan uudessa, ohjaamassamme ryhmässä. Tavoitteena oli myös, että lapset osallistuvat toimintatuokioihin ja innostuvat luovista toiminnoista sekä se, että lapset saavat kokemuksia erilaisista luovista toiminnoista. Lisäksi pyrimme, että päiväkotisi saisi hyödynnettävää opinnäytetyöstämme.

Asiasanat: 5-6-vuotiaat lapset, luovat menetelmät, lapsiryhmän ohjaaminen, lapsilähtöisyys, lasten osallisuus, arviointi

Saikkonen Petra, Tuovinen Maria

“Onnimanni” - Activity moments with creative methods for children 5 or 6 years of age

Year	2011	Pages	114
------	------	-------	-----

The purpose of our thesis was to instruct activity moments for 5- to 6-year-old children in a child-oriented way by using creative methods. We carried out our thesis in cooperation with one kindergarten in Vantaa.

In our thesis we used theory for example in various creative activities, child-orientation, children's involvement, instructing a group of children and evaluation. The sources used in this thesis include different types of literature, a variety of project reports, Pro Gradu theses, studies, and Internet sources. Of these, we have raised the most important things in terms of our goals.

We began our thesis process at the beginning of the year 2011 and we carried out the activity moments in the autumn of 2011. The worker of the kindergarten following the activity moments chose the child group which participates in our activity moments.

The group size in our activity moments was the maximum of seven children. The small group was the same in all activity moments, except for one child. The permanent small group was the most practical alternative from the point of view of our instruction and our learning, as well as the wish of the kindergarten. When the group was the same all the time, it was easier for us to pay attention individually to the children.

The functional part of our thesis consisted of eight activity moment sessions. All activity moments were recorded with a video camera. A DVD was created of the video material, which was distributed the homes of the children who participated in the activity moments.

The topics of the activity moments included -getting to know and craft “kerttu cards”, story crafting, fairy tales about making a play, nature themed photo orienteering, record panel, the drawing of the fairy tale forest by listening to music, music exercise and DVD's premiere and “kerttu cards” moving to fairy tale forest.

Our goal was to provide children with supervised activities, to guide activity moments for children by using different creative methods and to gather feedback on a variety of methods. We wanted to get feedback from the children who participated in the activity moments, from the workers and the children's guardians. We collected feedback for example with the video camera, “kerttu cards”, discussion, a written interim and final evaluation, and a feedback form for the guardians.

The objectives of the group were that children learn to operate in the new group instructed by us. The aim was also that the children would participate in activities in the activity moments and get excited about creative activities, as well as the fact that the children would receive experiences in various creative activities. In addition, our goal was that the kindergarten could benefit from the thesis.

Keywords: 5-6 years old children, creative methods, guiding a group of children, child-orientation, children's participation, the evaluation

Sisällys

1	Johdanto	9
2	Opinnäytetyön yhteistyökumppani ja lapsiryhmä.....	9
3	Opinnäytetyömme tavoitteet.....	10
	3.1 Ammatillisen oppimistemme tavoitteet.....	10
	3.2 Lapsiryhmän tavoitteet	11
	3.3 Opinnäytetyömme hyödynnettävyys päiväkodille	11
4	Ryhmän ohjaaminen	11
	4.1 Luovat menetelmät ryhmän ohjauksessa.....	12
	4.2 Lapsiryhmän ohjaaminen	13
	4.3 Kohderyhmänä 5-6-vuotiaat lapset	14
	4.4 Aikuisen sitoutunut toiminta	15
5	Lapsilähtöisyys	16
	5.1 Lapsilähtöinen pedagogiikka ja aikuisjohtoisuus	17
	5.2 Lasten toiminnan ymmärtäminen ja lasten äänen kuuleminen	18
	5.3 Lasten yksilöllisyys	19
6	Lasten osallisuus	20
	6.1 Lasten osallisuus arvioinnissa ja suunnittelussa	20
	6.2 Päiväkoti fyysisenä ympäristönä ja päiväkodin toimintakulttuuri	21
	6.3 Tutkimuksia ja hanke liittyen lasten osallisuuteen	22
7	Arviointi	25
	7.1 Dokumentointi ja havainnointi.....	26
	7.2 Itsearviointi, vertaisarviointi ja palaute	28
	7.3 Arvioinnin luotettavuus	29
	7.4 Eettisiä periaatteita arvioinnissa.....	30
8	Toimintatuokiot ja niiden toteutus.....	32
	8.1 Toimintatuokio 1: Tutustuminen ja kerttujen askartelu.....	34
	8.1.1 Toteutussuunnitelma ja tuokion tavoitteet	34
	8.1.2 Teoriaa toimintatuokion tueksi	35
	8.1.3 Toimintatuokion toteutuminen 1.9.2011.....	36
	8.2 Toimintatuokio 2: Sadutus.....	39
	8.2.1 Toteutussuunnitelma ja tuokion tavoitteet	39
	8.2.2 Teoriaa toimintatuokion tueksi	40
	8.2.3 Toimintatuokion toteutuminen 2.9.2011.....	41
	8.3 Toimintatuokio 3: Saduista draamaksi näytelmän tekeminen.....	48
	8.3.1 Toteutussuunnitelma ja tuokion tavoitteet	48
	8.3.2 Teoriaa toimintatuokion tueksi	49
	8.3.3 Toimintatuokion toteutuminen 5.9.2011.....	50

8.4	Toimintatuokio 4: Luontoaiheinen valokuvasuunnistus.....	54
8.4.1	Toteutussuunnitelma ja tuokion tavoitteet	54
8.4.2	Teoriaa toimintatuokion tueksi	55
8.4.3	Toimintatuokion toteutuminen 12.9.2011	56
8.5	Toimintatuokio 5: Levyraati.....	60
8.5.1	Toteutussuunnitelma ja tuokion tavoitteet	60
8.5.2	Teoriaa toimintatuokion tueksi	60
8.5.3	Toimintatuokion toteutuminen 14.9.2011	61
8.6	Toimintatuokio 6: Satumetsän piirtäminen kuunnellen musiikkia.....	65
8.6.1	Toteutussuunnitelma ja tuokion tavoitteet	65
8.6.2	Teoriaa toimintatuokion tueksi	65
8.6.3	Toimintatuokion toteutuminen 16.9.2011	66
8.7	Toimintatuokio 7: Musiikkiliikunta	70
8.7.1	Toteutussuunnitelma ja tuokion tavoitteet	70
8.7.2	Teoriaa toimintatuokion tueksi	71
8.7.3	Toimintatuokion toteutuminen 19.9.2011	72
8.8	Toimintatuokio 8: Dvd:n ensi-ilta ja kerttujen muutto satumetsään.....	77
8.8.1	Toteutussuunnitelma ja tuokion tavoitteet	77
8.8.2	Teoriaa liittyen toimintatuokioon.....	77
8.8.3	Toimintatuokion toteutuminen 3.10 ja 4.10	78
9	Opinnäytetyömme tavoitteiden arviointi ja toteutuminen	82
9.1	Ammatillisen oppimisemme tavoitteiden arviointimenetelmät	83
9.1.1	Lapsilähtöisesti ohjattu toiminta.....	84
9.1.2	Luovilla menetelmillä ohjatut toimintatuokiot	86
9.1.3	Palautteen kerääminen	87
9.2	Lapsiryhmälle asetettujen tavoitteiden arviointimenetelmät	92
9.2.1	Uudessa ryhmässä toimiminen	92
9.2.2	Tuokioihin osallistuminen ja innostuminen luovista toiminnoista	94
9.2.3	Luovien toimintojen kokemuksia	96
9.3	Opinnäytetyömme hyödynnettävyyden arviointi	97
10	Pohdinta.....	99
	Lähteet	104
	Liitteet.....	107
	Liite 1 Info / tutkimuslupakysely lasten huoltajille.....	107
	Liite 2 Suullisen palautekyselyn runko toimintatuokioista.....	108
	Liite 3 Tiedote huoltajille	109
	Liite 4 Palautelomake huoltajille dvd-levystä ja toimintatuokioista	110
	Liite 5 Väliarviointilomake päiväkodin vastuutyöntekijälle	111
	Liite 6 Toimintatuokioita seuranneen vastuutyöntekijän kirjallinen väliarviointi... ..	112

Liite 7 Loppuarviointilomake päiväkodin vastuutyöntekijälle	113
Liite 8 Toimintatuokioita seuranneen vastuutyöntekijän kirjallinen loppuarviointi	114

1 Johdanto

Opinnäytetyömme tarkoitus oli ohjata 5-6-vuotiaille lapsille toimintatuokioita lapsilähtöisesti luovia menetelmiä käyttäen. Valitsimme aiheen, koska se vaikutti mielenkiintoiselta ja haastavalta. Meille oli alusta asti selvää valita toiminnallinen opinnäytetyö, koska siten pääsimme konkreettisesti tekemään asioita ja oppimaan lisää muun muassa luovista toiminnoista, oppimiskokemuksia kartuttaen.

Valitsimme toisena opiskeluvuotena syventäviksi opinnoiksi ”Lapsen ja perheen hyvinvoinnin vahvistamisen”, joten halusimme myös oppia luovien toimintojen konkreettisesta käytöstä työelämässä. Niinpä opinnäytetyön tekeminen ja tiedon hankinta luovista menetelmistä tuntui meistä luontevalta tavalta lisätä koulutuksen tuomaa osaamista. Aloitimme opinnäytetyöprosessin alkuvuodesta 2011, mutta varsinaiset toimintatuokiot toteutimme kokonaisuudessaan syksyllä 2011.

Olimme suunnitelleet toimintatuokioiden onnistuvan myös ilman päiväkodin henkilökunnan apua. Päiväkodin vastuhenkilömme oli kuitenkin läsnä toimintatuokioissa, koska päiväkodin säännöt velvoittivat tämän. Työntekijä, joka seurasi toimintatuokioitamme, kuvasi videokameralla jokaisella toimintatuokiokerralla.

Toimintatuokioiden ryhmäkoko vaihteli joustavasti aiheesta riippuen. Esimerkiksi kun pidimme sadutusta, lapsiryhmän koko oli kolme lasta, kun taas jossakin muussa aiheessa esimerkiksi levyraadissa lapsia oli korkeintaan kuusi. Päätimme yhden kiinteän pienryhmän olevan sama kaikissa toimintatuokioissa. Tämä oli meidän ohjaamisemme ja oppimisemme kannalta käytännöllisin vaihtoehto sekä myös päiväkodin toive. Ryhmän ollessa koko ajan sama, meidän oli helpompi huomioida lapset yksilöllisesti.

Käytimme opinnäytetyössämme teorian tietoa liittyen muun muassa erilaisiin luoviin toimintoihin, lapsilähtöisyyteen, lasten osallisuuteen, lapsiryhmän ohjaamiseen sekä arviointiin. Käytimme opinnäytetyössämme lähteinä muun muassa erilaista kirjallisuutta, erilaisia hankereportteja, Pro Gradu ja tutkimuksia ja Internet-lähteitä. Näistä olemme nostaneet esille opinnäytetyömme kannalta keskeisimpiä asioita.

Pyrimme mahdollisimman tasapuoliseen työnjakoon. Pidimme toimintatuokiot yhdessä siten, että työskentelimme kaikissa tuokioissa työparina kuitenkin niin, että meillä oli etukäteen sovittu työnjako. Myös suunnittelu- ja teoriaosuuden sekä varsinaisen opinnäytetyön kirjoitusprosessin teimme yhdessä.

2 Opinnäytetyön yhteistyökumppani ja lapsiryhmä

Yhteistyökumppanimme oli eräs vantaalainen päiväkotijoukko ja sen 5-6-vuotiaiden lastenryhmä, josta meille valittiin seitsemän lasta. Tämän ryhmän eräs kasvattaja toimi vastuutyöntekijänä opinnäytetyöllemme. Kyseisen työntekijän ollessa estynyt seuraamaan toimintatuokioitamme, hän valtuutti tilalleen samasta ryhmästä toisen työntekijän. Käytämme opinnäytetyössämme nimityksiä ”vastuutyöntekijä” ja ”vastuuhenkilö”, jotka tarkoittivat päiväkodin työntekijää, joka seurasi toimintatuokioitamme.

Valitsemamme päiväkodin toiminta-ajatuksessa painotettiin liikuntaa, leikkiä, luovuutta ja luontoa. Nämä teemat innostivat meitä opinnäytetyössämme. Päiväkodin toiminta-ajatus ja tavoitteet sopivat hyvin opinnäytetyömme aiheeseen ja tavoitteisiin, koska tarkoituksenamme oli ohjata lapsille erilaisia luovia toimintoja.

Suunnitellessamme osallistuvia lapsia toimintatuokioihin, pidimme tärkeänä ensisijaisesti huoltajien suostumusta lasten osallistumiseen kaikkiin tuokioihin ja niiden tallentamiseen videokameralla. Lisäksi edellytimme, että videotallenteet sai jakaa osallistuvien lasten koteihin ja esittää niistä osia koululla. Toivoimme myös lasten omaa motivoituneisuutta osallistua tuokioihin. Sovimme keväällä 2011, että kun päiväkotijoukko tietää tarkemmin syksyn 2011 lapsiryhmän tilanteesta, he jakavat lapset omiin pienryhmiinsä. Päiväkodin vastuuhenkilö valitsi meille pienryhmän, joka osallistuisi kaikkiin toimintatuokioihin. Toimitimme tutkimuslupakyselyt vastuuhenkilölle ja hän jakoi ne valitsemiensa lasten huoltajille.

Toimintatuokioita oli yhteensä kahdeksan, jotka sisälsivät alkuorientaation ja toimintatuokioiden päätöskerran. Pidimme toimintatuokioita yhdestä kolmeen kertaan viikossa. Pidimme tuokiot päiväkodin tiloissa tai sen välittömässä läheisyydessä, esimerkiksi hyödyntäen lähellä olevaa luontoa.

Kysyimme toimintatuokioita seuranneelta päiväkodin työntekijältä, hänen perusteensa valita juuri kyseinen lapsiryhmä meidän ohjaamiimme toimintatuokioihin. Vastaukseksi saimme, että lapset ovat valikoituneet ohjaamaamme ryhmään päiväkodin omien pienryhmien mukaan. Tässä ryhmässä oli viskarit eli viisivuotiaat ja kun yksi lapsi jäi ryhmästäme pois, tilalle tuli ”pienenoloinen eskari”, jonka työntekijä katsoi sopivan meidän ohjaamaamme ryhmään.

Kirjallisen opinnäytetyösuunnitelman hyväksymisen jälkeen haimme tarvittavat luvat Vantaan Sivistystoimen Varhaiskasvatuspalveluilta, ja lisäksi haimme yhteistyökumppanilta päiväkodista yhteistyösopimusluvan. Pyysimme luvat kirjallisesti lasten huoltajilta lasten osallistumiseen toimintatuokioihin ja luvan saada kuvata videokameralla tuokioita sekä ottaa kuvia digikameralla. Pyysimme myös luvan lasten huoltajilta, että saamme julkaista saadusta materiaalista

jokaiselle toimintatuokioon osallistuvalla lapsella kotiin oman dvd-levyn, josta näytetään jostakin osia myös loppuseminaarissamme ja lisäksi dvd-levy annettiin muistoksi myös päiväkodille.

3 Opinnäytetyömme tavoitteet

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tavoitteet ovat keskeisessä asemassa työn onnistumisen kannalta. Kaiken ohjatun toiminnan tulee olla tavoitteellista. Pohdimme opinnäytetyömme kannalta kolmea mielestämme oleellisinta tavoitetta liittyen ohjaamisemme ja ammatilliseen oppimisemme. Asetimme myös lapsiryhmälle kolme mielestämme keskeistä tavoitetta ajatellen opinnäytetyötämme. Lisäksi pidimme tärkeänä opinnäytetyömme hyödynnettävyyttä päiväkodille.

3.1 Ammatillisen oppimisemme tavoitteet

Ensimmäisenä tavoitteenamme oli tarjota lapsille ohjattua toimintaa lapsilähtöisesti. Pyrimme toiminnassamme joustavuuteen ja tilannetajuun eli jos huomasimme, että jokin toimintatuokio ei sujunut tai onnistunut jostakin syystä, muutimme suunnitelmaa. Halusimme tarjota lapsille tavoitteellisen, toiminnallisen ja kokemuksellisen kokonaisuuden sekä yksilöinä että ryhmänä. Halusimme tuoda lasten toimintaa ja osallisuutta näkyväksi. Jos huomasimme lasten pitävän erityisesti jostakin tuokiosta, olimme suunnitelleet, että olisimme voineet pitää saman tuokion mahdollisesti toisen kerran. Taas vastaavasti, jos olisimme havainneet lasten olevan innottomia jotakin tuokiota kohtaan, olisimme voineet vaihtaa jonkin tuokion tilalle toisen aiheen, kuin mitä olimme alun pitäen suunnitelleet.

Toisena tavoitteenamme oli ohjata lapsille toimintatuokioita erilaisilla luovilla menetelmillä. Halusimme saada myös tähän osa-alueeseen eli luoviin toimintoihin liittyvää tietoa opinnäytetyön kautta. Kun valitsimme suuntaaviksi opinnoiksi ”Lapsen ja perheen hyvinvoinnin vahvistaminen” - opinnot, uskomme, että luovilla menetelmillä toteutettu opinnäytetyö täydentää ammattiosaamistamme. Mielestämme luovien toimintojen hallitsemisesta on hyötyä tulevaisuudessa työelämässä.

Kolmantena tavoitteenamme oli kerätä palautetta erilaisilla menetelmillä. Opinnäytetyösämme arviointi ja palautteen kerääminen olivat keskeisessä asemassa, joten opimme erilaisia palautteen keräämismenetelmiä, kuten videokuvaaminen ja palautekyselyt. Näistä opimme myös oman ohjaamisen ja toiminnan arviointia sekä lasten toiminnan arviointia. Teimme myös havainnointia, jota opimme muun muassa käymällä läpi kuvattua videomateriaalia sekä pitämällä ohjattuja toimintatuokioita.

3.2 Lapsiryhmän tavoitteet

Ensimmäisenä tavoitteena lapsiryhmälle oli, että lapset oppivat toimimaan uudessa, ohjaamassamme ryhmässä. Syksyllä 2011 tuli muutoksia 5-6-vuotiaiden lasten päiväkotiryhmään, sillä siihen tuli uusia lapsia ja osa lapsista mahdollisesti oli jo entuudestaan toisilleen tuttuja. Meidän ohjaamamme ryhmä oli kuitenkin kokonaan uudelleen muodostettu opinnäytetyötämme varten.

Toisena tavoitteena lapsiryhmälle oli, että lapset osallistuvat toimintatuokioihin ja innostuvat luovista toiminnoista. Pyrimme innostamaan lapsia oman mielikuvituksen käyttöön. Annoimme myös lasten ideoille ja mielipiteille tilaa.

Kolmantena tavoitteena lapsiryhmälle oli, että lapset saivat kokemuksia erilaisista luovista toiminnoista. Osalle ryhmän lapsista jokin toimintatuokion menetelmä saattoi tulla uutena, ja jokin tuokion menetelmä puolestaan saattoi olla jo entuudestaan tuttu. Tämä ei mielestämme ollut oleellista, vaan tärkeää oli, että tarjosimme lapsille kokemuksia erilaisista luovista toiminnoista. Jokainen ohjaaja tekee asiat omalla tavallaan, joten toimimme omalla ohjaamisellamme ja persoonallamme erilaisen kokemuksen luoviin menetelmiin. Pyrkimyksenä myös oli, että lasten itseilmaisu vahvistuisi.

3.3 Opinnäytetyömme hyödynnettävyys päiväkodille

Pidimme tärkeänä sitä, että päiväkoti saisi konkreettista hyötyä pitämistämme toimintatuokioista. Emme toki voi velvoittaa päiväkotia hyödyntämään toimintatuokioistamme mahdollisesti oppimiaan uusia asioita tai yleisesti opinnäytetyötämme. Pidimme tärkeänä päiväkodin näkökulmaa lasten tarpeista luovien toimintojemme ohjauksiin, jotta saimme ohjaamisestamme mahdollisimman lapsilähtöistä toimintaa.

Toivomme päiväkodin oppivan ja saavan uutta teoretietoa ohjaamistamme toimintatuokioista ja varsinaisesta opinnäytetyömme raportista, jota he voivat käyttää myöhemmin toiminnassaan. Toivomme myös toimintatuokioidemme innoittavan päiväkotia hyödyntämään tuokioissa käyttämiämme luovia toimintoja tulevaisuudessa.

4 Ryhmän ohjaaminen

Pyrimme opinnäytetyöllämme myös oman ammatillisen kasvumme lisäämiseen ryhmän ohjaamisen näkökulmasta. Pyrimme saamaan lisää kokemusta lapsiryhmän ohjaamiseen. Keskeisenä asiana opinnäytetyössämme oli myös ammatillisen varmuuden lisääminen, ohjaamiskokemuksia kartuttaen. Vaikka meillä molemmilla oli aikaisempia kokemuksia lapsiryhmien ohjaami-

sesta, uskomme, että ryhmän ohjaamisesta oppii aina jotain uutta ja siksi valitsimme hyvin erilaisia toteutustapoja ohjaamiimme toimintatuokioihin.

Ammatillisella kasvulla tarkoitetaan sitä, että valmiudet sekä erilaiset ammatilliset taipumukset kuten myös pyrkimykset kehittyvät ja muuntuvat yksilöllä. Lisäksi ammatilliseen kasvuun liittyy ammatillinen sosialisatio, johon kuuluvat ammatti-identiteetin syntyminen sekä se, että omaksuu moraalinen eli ammattietiikan, joka liittyy ammattiin. Lähtökohta siihen, että kasvaa auttamistyöhön, on se, että on tahto työn tekemiseen siksi, että voi auttaa ihmisiä. Tahdon ohella vaaditaan myös oikeanlaisia asenteita, kuten vastuullisuutta sekä sitä, että kunnioittaa toista ihmistä. Se, että kasvaa ammatilliseen auttamistyöhön, on sitä, että ammatilliset taidot, tiedot sekä valmiudet karttuvat, mutta aina myös sitä, että kasvaa ihmisenä. (Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén & Välimäki 2009: 180, 182.)

4.1 Luovat menetelmät ryhmän ohjaamisessa

Yleisesti tavoitteita luovalla toiminnalla voi olla lapselle muun muassa se, että ruokitaan mielikuvitusta sekä uteliaisuutta, esimerkiksi kuuntelemalla satuja tai eläytymällä. Lisäksi tavoitteena voi olla kehittää karkea- sekä hienomotoriikkaa, esimerkiksi askartelu ja liikunta. Tavoitteena voi olla myös kehittää havaintokykyä, esimerkiksi tutkimalla ympäristöä sekä luontoa ja retket. Lisäksi tavoitteena voi olla vahvistaa itseilmaisua, esimerkiksi lorut, laulut, kehonilmaisu, näytelmät ja roolit. Tavoitteena voi myös olla kehittää sosiaalisuutta, esimerkiksi odottamalla vuoroa ja yhteistoiminta. Lisäksi tavoitteena voi olla tukea omatoimisuutta, esimerkiksi huolehditaan välineistä, laitetaan tavarat esille ja korjataan ne pois sekä itsenäinen työskentely. (Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén & Välimäki 2009: 208.)

Työmenetelminä toiminnalliset sekä luovat menetelmät, jotka ovat taidelähtöisiä, tarjoavat useita mahdollisuuksia. Sosionomi voi näiden avulla tehdä toiminnasta syvällisempää asiakkaiden kanssa sekä tarjota asiakkaille näkökulmaa itsensä ja oman elämänsä tarkastelemiseen yhteisön jäsenenä sekä yksilönä. Luovilla menetelmillä on mahdollista tarjota uuden etsimisen uskallusta sekä tekemisen riemua. Luovissa menetelmissä painotetaan ryhmätoimintoina yhteisen tekemisen prosessia sekä yhteistoiminnallisuutta ja nämä voimistavat sekä osallisuutta että yhteisöllisyyttä. Luovien toimintojen taustalla on luottamus luovuuden, taiteen sekä kulttuurin merkitykseen elämässä sekä tietoisuus siitä, että keskeistä ei ole varsinaisen toiminnan tulos, vaan sen sijaan se, mitä yhteisessä työskentelyprosessissa tapahtuu. (Nietosvuori 2008:136.)

Nietosvuori kirjoittaa artikkelissaan Ruususen näkevän, että taide tarjoaa sosiaalialan työssä sekä kasvatuksessa kattavat mahdollisuudet. Nämä rakentavat tilanteita, joissa ihmisen on mahdollista päästä omien kokemusten kuvaamiseen, elämään sisältyvien monenlaisten vaih-

toehtojen tarkastelemiseen, persoonallisen identiteetin muodostamiseen sekä omien kuten myös toisen tunteisiin tutustumiseen. Kyseisessä tilanteessa oma luovuus tai koko prosessi tarjoavat mahdollisuuksia vahvistaa itsetuntoa, rakentaa vuorovaikutusta toisen kanssa, voimaantua sekä kasvattaa omaa arvostusta. Monenlaiset nimitykset esimerkiksi ilmaisulliset tai luovat menetelmät kertovat, kuinka runsaista toiminnallisista työtavoista luovuuteen, taiteeseen sekä kulttuuriin pohjautuvissa toiminnoissa on kysymys. (Nietosvuori 2008:137.)

4.2 Lapsiryhmän ohjaaminen

Kun ohjaa lapsiryhmää, kannattaa edetä jonkinlaisen rungon mukaisesti, jonka pohjalle toiminta rakentuu. Ohjaajan tulee itse olla selvillä toiminnan kustakin vaiheesta. Ohjaaja, joka on taitava, joustaa sekä lasten tarpeiden että asioiden mukaan, jotka tulevat esille. Voihan olla myös niin, että lapset itse keksivät valtavasti asioita, että ideat, jotka ohjaaja on pohtinut etukäteen, eivät välttämättä toteudukaan. (Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén & Välimäki 2009: 211.) Mikäli ihmettelee maailmaa yhdessä lasten kanssa sekä vastailee moniin kysymyksiin, joita he esittävät, auttaa se lapsia sekä ympäristön havainnoimisessa että käsityksen muodostamisessa maailmasta (Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén & Välimäki 2009: 212).

Aikuisten ohjatessa kokonaista lapsiryhmää, heillä on runsaasti vastuuta sekä valtaa, koska he saattavat vaikuttaa ryhmänsä käyttäytymiseen sekä asenteisiin merkittävällä tavalla. Jos joku ei pidä huolta lapsiryhmän koossa pitämisestä, se jakautuu helposti pienempiin ryhmiin. Toisaalta pienemmiksi ryhmiksi jakautuminen voi olla hyväkin asia, mutta aikuinen käyttää sitä tällöin tietoisena kasvatuskeinona vaikkapa ohjatessa leikkiä. Hyvällä ohjaajalla on taito rakentaa moninaisesta lapsiryhmästä kiinteä sekä hyvähenkinen yhteisö leikkijöille ja toimijoille. (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003: 88-89.)

Mikäli ryhmän ohjaajalla on mahdollisuus päättää, minkä kokoinen ryhmä on, hänen on huomioitava toiminnan tarkoitus, joka on juuri kyseisellä ryhmällä. Suhteellisen pieni ryhmä on järkevä valinta, mikäli halutaan ryhmän jäsenten voivan tuoda mielipiteitään aktiivisesti esille sekä vaikuttaa toimintaan henkilökohtaisesti. Ryhmän ollessa pieni on helpompaa tutustua sen jokaiseen jäseneseen. Tällöin myös turvallisen ilmapiirin, jossa aikaa jää kaikille enemmän ja omien näkemysten ilmaiseminen sekä luominen ovat kaikille helpompaa. (Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén & Välimäki 2009: 228.)

Merkittävää ryhmän ohjaajalle on tuntee ryhmädynamiikka. Ryhmän ohjaajalla tulee olla myös hyvä tilannetaju sekä epävarmuuden sietokyky. Lisäksi ryhmätoiminta vaatii ohjaajalta niin kärsivällisyyttä kuin pitkäjänteisyyttä sopivan tilanteen odottamiseen: sekä kaikki ryhmät että ryhmätilanteet ovat erilaisia. Ryhmää kykenee ymmärtämään ainoastaan siten, että käsittelee kokonaisuutta, jonka muodostavat juuri kyseiset ihmiset. Ryhmän ohjaajan tulee pys-

tyä auttamaan ryhmää, että se voi saavuttaa tavoitteensa. Ryhmän ohjaajan tulee seurata sekä ymmärtää niin yksilöiden kuin koko ryhmän toimintaa ja vuorovaikutusta, joka on ryhmän sekä yksilöiden välistä. (Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén & Välimäki 2009: 228.)

On hyvä, että ryhmän ohjaaja kiinnittää huomiota jo alussa siihen, että hän luo miellyttävän sekä turvallisen ilmapiirin. Oppimiselle edellytyksenä on turvallinen ilmapiiri. On merkittävää, että ohjaajalla on aito kiinnostus niin ryhmään kuin sen jäseniin. Kyseinen kiinnostus näkyy läsnäolona, joka on täysipainoista sekä siten, että kohdataan ihmiset aidosti. Ryhmänohjaaja, joka on hyvä, on asiastaan varma. (Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén & Välimäki 2009: 228.)

Hyvä ryhmän ohjaaja ottaa huomioon sekä tietää tavoitteet, joita ryhmällä on. Ryhmän ohjaaja vastaa siitä, että hän jäsentää toimintaa sekä auttaa ryhmää tavoitteensa saavuttamisessa. Ohjaajan on oltava sopivasti jämäkkä sekä osattava tarpeeksi selkeästi ilmaista itseään. Lisäksi ohjaajan on oltava jokaista kohtaan tasapuolinen. (Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén & Välimäki 2009: 229.)

Ryhmän ohjaajan olisi hyvä aikaansaada ryhmässä yhteisöllisyyttä, jossa kaikki voisivat kokea, että he voivat vaikuttaa sekä ryhmään että sen toimintaan. Oma kantaansa ei ryhmän ohjaajan pitäisi tuoda esille liian voimakkaasti, sen sijaan hänen pitäisi koettaa saada ryhmän jäsenet työskentelemään aktiivisesti. Ohjaajan pitäisi olla kaikkien odotuksia sekä toiveita kysyvä, sekä toiminnassa ne huomioon ottava hyvä kuuntelija. Ryhmän jäsenten alkaessa ottaa ryhmän toiminnasta aktiivisesti vastuuta, jää ohjaajalle enemmän aikaa vaikkapa ryhmän toiminnan havainnoimiseen tai yksilöllistä tukea tarvitsevien ryhmän jäsenten auttamiseen. (Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén & Välimäki 2009: 229.)

4.3 Kohderyhmänä 5-6-vuotiaat lapset

Valitsimme toimintatuokioihin osallistuviksi kyseisen ikäryhmän lapsia, koska 5-6-vuotiaat lapset osaavat jo monenlaista ja tarttuvat mielellään uusiin haasteisiin. Uskomme, että 5-6-vuotiaat lapset kaipaavat päiväkodin arkeen lisää haasteita ja niitä halusimme tarjota heille opinnäytetyöllämme. Toimintatuokioihin osallistuvat lapset olivat sekä viisi- että kuusivuotiaita, tämä pieni ikäero ei ollut oleellinen opinnäytetyötämme ajatellen.

5-6-vuotias lapsi pitää vapaasta leikistä, mielikuvituksistaan sekä uuden luomisesta. Kyseiset asiat tuovat lapselle iloa, mutta lisäksi niillä on tärkeä merkitys oppimisen sekä älyllisen kehittymisen näkökulmasta. Leikissä kehittyy esimerkiksi lapsen omatoimisuus, muisti, suhteiden oivaltaminen ja suunnitelmallisuus. Leikki myös auttaa lasta omiin kykyihinsä sekä

omaan itseensä tutustumisessa. Onkin tärkeää antaa mahdollisuuksia, aikaa sekä tilaa vapaalle leikille. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto.)

Lapsi, joka on 5-6-vuotias, hallitsee jo melko taitavasti omaa liikkumistaan ja liikkeet ovat sulavia. Lisäksi lapsi osaa liittää eri liikkeitä toisiinsa paremmin kuin aikaisemmin. Monet lapset pitävät jumppaamisesta sekä tanssimisesta. Useat lapset tykkäävät luovasta ilmaisusta, etenkin kun saavat musiikin tahdissa liikkua vapaasti. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto.)

Käden sekä silmän yhteistyö, kuten myös silmänäppäryys kehittyvät. Lapsi kykenee kynän pitämiseen oikeassa otteessa ja hän ei enää kuten pienempänä, vaihda kynää käsien välillä. Lapsi tykkää piirtää yksityiskohtia ja lisäksi löytää niitä toisten kuvista. 5-vuotias tykkää yleensä tehdä asioita käsillään: hän voi pitää piirtämisestä, askartelusta, leipomisesta, leikkaamisesta, helmien pujottamisesta lankaan tai esimerkiksi salaattitarpeiden pilkkomisesta. Maalaamiseen on hyvä varata suuri paperi sekä tila: lapsi tykkää, kun hän saa laittaa maalia paperille suurin ottein. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto.)

4.4 Aikuisen sitoutunut toiminta

Useat tutkimukset kertovat, että merkittävin kriteeri laadukkaassa varhaiskasvatuksessa on kanssakäyminen, joka on lasten sekä henkilökunnan välistä. Tavoiteltavaan aikuisrooliin liittyvät se, että lasta arvostetaan yksilönä ja lämmin vuorovaikutus. Lisäksi siihen kuuluvat herkkyys lapsen reaktioille sekä se, että annetaan myönteistä tukea. Lapsen sitoutuneisuus toimintaan sekä emotionaalinen hyvinvointi ovat usealla tavalla riippuvaisia siitä, mikä on aikuisen tapa toimia. Siitä huolimatta, että aikuiseen vaikuttavat paljon lasten vastaukset sekä aloitteet ja toiminta sekä tilanne, on yksilöllisten ”tyylien”, toisin sanoen toimintamallien erottaminen mahdollista. (Kalliala 2008: 67.)

Kalliala kirjoittaa Laeversin käyttävän kolmea käsitettä, kun hän arvioi sekä kuvaa toimimisen tapaa, joka on tyypillinen opettajalle. Käsitteet ovat sensitiivisyys, autonomia sekä stimulaatio. Parhaimmassa tapauksessa aikuinen toimii toimintaa rikastuttavasti siten, että hän tuo uutta tietoa, kannattelee lapsen mielikuvia tai opastaa omaksumaan uuden taidon. Stimulaatio, joka on onnistunut, tarkoittaa sitä, että lapsi saa ajatteluaan, toimintaansa sekä kommunikointiaan varten aineksia. Lasta auttaa sitoutumaan virittäminen, joka on tarkoituksenmukaista. Sen sijaan toimintaan kiinnittymisen estää epätarkoituksenmukainen virittäminen. (Kalliala 2008: 68.)

Opettaja tuo ilmi sensitiivisyyttään siten, että hän osoittaa lapsen perustarpeita kohtaan eläytyvää ymmärtämystä. Aikuinen toimii lapsen tunteisiin, emotionaalisen tuen, turvallisuuden, selkeyden, huomion sekä vahvistamisen tarpeeseen vastaavasti. Aikuinen, joka on sensi-

tiivinen, tunnistaa herkästi lapsen tunnetiloja. Aikuinen ei asetu lapsen yläpuolelle, sen sijaan hän kohtelee lasta sekä tasa-arvoisesti että kunnioittavasti. Aikuisen herkkyys on kaikkeen vuorovaikutukseen ulottuvaa, mutta Laevers rajaa käsitteen liittymään kyvyksi lasten emotionaalisten tarpeiden kohtaamiseen. Laevers sisällyttää herkkyyden lasten kehityksellisten tarpeiden tunnistamisen autonomian käsitteeseen. (Kalliala 2008: 68.)

Lisäksi merkittävää on kysyä, miten aikuinen toimii lasten vapautta säätelevästi. Kuinka herkästi aikuinen kykenee lasten tutkimustarpeen tunnistamiseen? Antaako aikuinen lasten tavoitteille, kiinnostuksenkohteille, ideoille sekä tulkinnoille tilaa? Autonomian kysymystä ei ole mahdollista palauttaa ajatteluun ”mitä enemmän vapautta - sitä parempi”. Päinvastaisesti, autonomiaa tulee arvioida tilannekohtaisesti, ja tällöin tilanteittain vaihtelevat ihanteellisen autonomian määrä sekä laatu. (Kalliala 2008: 68.)

Sensitiivisyyden, autonomian sekä stimuloinnin käsitteillä voidaan saavuttaa kolme merkittävää ulottuvuutta aikuisen toiminnassa, ja nämä toimivat tilanteesta toiseen vaihtelevasti. Aikuinen, joka tunnistaa herkästi lapsen tunnetilan, vahvistaa emotionaalista hyvinvointia lapsella, ja tämä taas rohkaisee lapsen sitoutuneisuutta toimintaan sekä tutkivaa käyttäytymistä. Siitä huolimatta, että Laevers sisällyttää herkkyyden lapsen kehitystarpeiden tunnistamiseen autonomian käsitteeseen, on luonnollista ajatella etenkin arkiajattelussa, että sensitiivisyyteen liittyy myös kyky lasten sanattomien sekä sanallisten aikomusten ja aloitteiden lukemiseen. Käytännössä tällä tarkoitetaan sitä, että suurimmaksi osaksi etenkin sensitiivisyyteensä nojaten aikuinen onnistuu päättelemään, milloin on hyvä vetäytyä ja milloin on toiminnan rikastuttamisen aika. (Kalliala 2008: 68-69.)

5 Lapsilähtöisyys

Opinnäytetyömme keskeisenä näkökulmana oli lapsilähtöisyyden huomioiminen ohjaamissamme toimintatuokioissa. Pyrimme ohjaamaan toimintatuokioita lapsilähtöisesti, mutta aikuisjohtoisesti. Lapsilähtöisyys näkyi ohjaamissamme toimintatuokioissa muun muassa siten, että vaikka olimme suunnitelleet toimintatuokiot huolellisesti etukäteen, muutimme kuitenkin tarvittaessa toimintatuokioita lapsilähtöisemmiksi. Jos esimerkiksi huomasimme, että lapset eivät jaksaneet keskittyä johonkin toimintatuokion tehtävään tai toimintaan kovin hyvin, pyrimme muuttamaan toimintatuokiota siten, että otimme lasten mielipiteitä ja näkemyksiä paremmin huomioon. Käytännössä huomioimme lapsilähtöisyyttä esimerkiksi ottamalla katsekontaktia jokaiseen lapseen, käyttämällä ilmeitä ja eleitä sekä esimerkiksi olkapäätä koskettamalla ja sanomalla ”odota” tai ”rauhoiu”.

5.1 Lapsilähtöinen pedagogiikka ja aikuisjohtoisuus

On olemassa perusoletuksia, jotka liittyvät lapsilähtöiseen pedagogiikkaan. Lapsen ajatellaan olevan aloitteellinen toimija, joka antaa merkityksiä ja omaa yksilöllisiä intressejä sekä tekee valintoja. Lisäksi lapsi nähdään siten, että hän rakentaa aktiivisesti sekä ymmärrystä itsestään että ympäröivästä elämästä. Niin kasvatuksen tavoitteissa kuin keinoissa on tapahtunut muutosta: aikuiselta lapselle ei siirretäkään valmista tietoa, vaan lapsi aktiivisesti etsii tietoa sekä oppii siten, että hän toimii itse. Jotta kyseisenlainen toiminta onnistuu, se edellyttää sitä, että on keinoja, joilla lapsen kokemusmaailmaa sekä lapsen omia merkityksenantoja voi tavoittaa. (Turja 2004: 10.)

Yhteisössä toimintakulttuuri rakentuu sen jokaisen jäsenen kesken. Niin lapset kuin aikuiset käyttävät päiväkodissa erilaisia toimintastrategioita. Monesti aikuisilla strategiat ovat nähtävänä pedagogiikkoina, joita on erilaisia. Päivähoidossa työskentelevien ammattilaisten toiminta voidaan jakaa kolmeen pedagogiikkaan. Kyseisiä ovat pedagogiikka, joka painottaa toimintatuokiota, pedagogiikka, joka painottaa yksilöllistä oppimista sekä pedagogiikka, joka korostaa vapaan leikin merkitystä. Pedagogiikassa, joka painottaa toimintatuokioita, toiminnan kohteena nähdään lapsi, ja hänen oppimisensa on opetuksesta riippuvainen. (Stenvall & Sepälä Työpapereita 2008:1: 6.)

Siitä huolimatta, että on kysymys merkittävistä lähtökohdista kasvatuksessa, käytetään käsitteitä monesti sekä huolimattomasti että huolettomasti. Aikuisjohtoisuutta käytetään synonyminä aikuiskeskeisyydelle. Tästä on seurauksena, että lapsilähtöisyyden, jota tavoitellaan, kartettavaksi vastakohtaksi laitetaan suomalaisessa varhaiskasvatuskeskustelussa aikuiskeskeisyyden asemasta monesti aikuisjohtoisuus. Virhe, joka ymmärretään loogiseksi, on mahdollista paljastaa, kun kysytään mikä on vastakohta aikuisjohtoisuudelle. Vastauksena nähdään olevan lapsijohtoisuus, mikä kertoo, ettei käsitesekaannus ole samantekevä. Toimintaa eivät lapset voi johtaa. Se tehtävä kuuluu aikuisille. (Kalliala 2008: 19-20.)

Keskeisen merkittävää on ymmärtää, että on sekä mahdollista että tavoiteltavaa liittää aikuisjohtoisuus sellaiseen lapsikeskeisyyteen tai lapsilähtöisyyteen, joka korostaa lasten mahdollisuuksia luoda omakohtaisia merkityksiä sekä oikeutta vaikuttaa asioihin, jotka liittyvät itseen. Samalla tavoin merkittävää on sekä tunnustaa että tunnistaa epäsymmetrisyys lapsen sekä aikuisen välisessä suhteessa sekä välttää heikentämästä kysymystä vallasta, jota kasvattaja käyttää väistämättä. Vuorovaikutus, joka on rehellistä sekä avointa, on olennaisin peruste hyvälle kasvatukselle. Mikäli aikuinen koettaa jättäytyä käyttämästä valtaa, seuraa siitä herkästi vallankäytön muotoja, jotka ovat piiloisia, ja tämä puolestaan rikkoo vuorovaikutuksen, joka on sekä suoraa että aitoa. (Kalliala 2008: 20.)

5.2 Lasten toiminnan ymmärtäminen ja lasten äänen kuuleminen

Laadukkaan varhaiskasvatuksen tunnusmerkkinä voidaan pitää sitä, että kuullaan lasten omia laatukäsityksiä sekä -arviointeja. Se, että kuullaan lapsia, lisää lasten osallisuutta asioissa, jotka liittyvät heihin itseensä. (Turja 2004: 9.)

Aikuiset arvostavat sitä, että lapsi oppii sekä kehittyy ja aikuiset voivat ajatella, että on merkittävää, että lapsi on yhteisissä toiminnoissa mukana keskittyneesti. Kuitenkin niin sivusta seuraaminen, oleileminen kuin vaeltelu sekä ”tyhjän puhuminen” voivat olla merkittäviä lapsen elämässä sekä oman identiteetin vahvistumisen, oppimisen että ryhmään liittymisen näkökulmasta. (Turja 2004: 17.)

Niin lasten keskinäisissä keskusteluissa kuin lasten sekä aikuisten yhteisissä juttutuokioissa kehittyy lasten tietoisuus omasta ajattelustaan. Se, että kysytään lasten mielipiteitä, tukee myös lasten vaikutusmahdollisuuksia. Aikuiset ovat merkittäviä lapselle niin turvallisuuden, hyvän hoidon kuin oppimisen kannalta. On kuitenkin tärkeää, että aikuiset antavat lapsille myös vapautta sekä tilaa niin omaehtoiseen toimintaan kuin oman kulttuurin rakentamiseen. (Turja 2004: 17-18.)

Karlssonin tutkimuksessa ”Lapsille puheenvuoro - Ammattikäytännön perinteet murroksessa”, tarkastelun kohteena on lasten asema ja siinä analysoidaan lasten mahdollisuuksia osallistua instituutioiden toimintaan aloitteellisesti sekä aktiivisesti. Lapsen ajatellaan olevan kulttuurinen konstruktio tutkimuksessa. Tutkimus on kulttuurin tutkimus, joka on monitieteinen sekä ilmiökeskeinen. Instituutioiden, esimerkiksi koulun sekä päiväkodin ongelmana on huomattu olevan se, että lasten vaikuttamisen sekä osallistumisen mahdollisuudet ovat vähäisiä. Tutkimuksessa ilmeni, että kun lapsikäsitys muuttuu ammattilaisella, kyetään lisäämään lasten osallisuutta. (Karlsson 2001: 10.)

On olemassa kaksi vaihtoehtoa, mikäli haluamme kuulla lapsia sekä kehittää toimintaa: joko arvostamme sellaisenaan merkitysmaailmaa, joka lapsilla on tai sitten pyrimme myös itse löytämään päiväkodin toiminnoille uusia merkityksiä. Onkin haasteellista etsiä sellaisia toimintamuotoja, joissa yhdistyvät asiat, joita niin aikuiset kuin lapset pitävät merkittävinä. (Turja 2004: 28.)

Valokuvia sekä videonauhoituksia liittyen lasten toimintaan voidaan käyttää visuaalisena apuna. Keskustelut, jotka toistuvat, tekevät lapsille tilanteista tuttuja. Kun tilanne on tuttu, lapsi uskaltaa tuoda todellisen mielipiteensä paremmin ilmi. Kun aikuinen keskustelee lapsen kanssa, hänen on tarkkailtava sekä omia tietoisia että tiedostamattomia asenteitaan kuten myös toimintatapojaan. Siihen, että aikuinen voi oppia lapsilta, voi auttaa oikea asenne. Lap-

sille keskeisiä oppimishetkiä ovat myös haastattelutilanteet: Lapset oppivat ilmaisemaan itseään, kun he jäsentävät ajatteluaan. Lapset ymmärtävät mielipiteensä olevan arvokas ja he oppivat, että puhumalla voi vaikuttaa asioihin. Kaikki kyseiset asiat tukevat sitä, että lapselle voi kehittyä myönteinen minäkuva. (Turja 2004: 29.)

Varhaiskasvatuksessa keskeisenä haasteena on, että lasten kykyjen, taitojen sekä potentiaalien sijasta huomiota kiinnitetään siihen, että kasvattajat kuuntelevat lasten ymmärrystä, heidän käsityksiään maailmasta sekä heidän ajatuksia. Luontevimmin lapset tuovat ilmi kyseisiä asioita, kun he leikkivät. Tämän vuoksi on tärkeää, että lapsen päivässä leikille annetaan keskeinen sija ja leikki tulee nähdä merkittävimpänä oppimisympäristönä lapselle. (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001: 179.)

5.3 Lasten yksilöllisyys

Yksilöllinen esiopetus perustuu kehityskäsitykseen, joka on kvalitatiivinen. Kyseiseen käsitykseen kuuluu näkemys, että kehityksellä ajatellaan olevan tietty suunta sekä järjestys, joka on kaikilla lapsilla sama, mutta yksilöllisesti puolestaan vaihtelee se, missä tempossa eli miten hitaasti tai nopeasti lapsi kehittyy. (Lummelahti 2004: 32.)

Yksilöllisessä esiopetuksessa perusajatuksena on, että lapsi kykenee toimimaan saavutetun kehitysvaiheen tuomien edellytysten mukaan. Tavoitteena siinä on tukea sekä lapsen kehitystä että oppimista. Rakenteita, jotka lapsi on jo saavuttanut, hän voi harjaannuttaa erilaisissa toiminnoissa sekä leikeissä. Lapsi voi kuitenkin yhtä aikaa pyrkiä harjoittelemaan myös vaativampia toimintoja. (Lummelahti 2004: 33.)

Sillä, että korostetaan lapsen yksilöllisyyttä, pyritään vahvistamaan sekä itsetuntoa että minäkäsitystä. Kun lapsella on mahdollisuus toimia oman kehitysvaiheensa mukaan esiopetuksessa, hän alkaa entistä enemmän luottaa omiin kykyihinsä sekä saa onnistumisen elämyksiä. Tämä puolestaan tuo vahvistusta lapsen itsetunnolle, tuo motivointia toimintaan sekä mahdollistaa oppimisprosessit. (Lummelahti 2004: 33.)

Tavoitteeksi Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet laittaa hyvinvoivan lapsen, ja tähän pyritään siten, että kaikkien lapsien yksilöllisyyttä kunnioitetaan. Kun lapsen henkilökohtaista hyvinvointia parannetaan, rakennetaan pohja sille, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus sekä kehittyä että toimia persoonana, joka on oma ja ainutlaatuinen. Lapsi tulee hyväksyä omana itsenään, häntä arvostetaan, hän tulee sekä nähdyksi että kuulluksi ja lisäksi hän saa terveelle itsetunnolle vahvistusta. Tällöin lapsi uskaltaa yrittää sosiaalisia taitoja ja oppia niitä. (Kalliala 2008: 231.)

Lapsen ”yksilöllisyys” on mahdollista tuoda suurimmaksi osaksi käsitteeseen temperamentista. Tällä tarkoitetaan reaktiotapoja sekä käyttäytymistä, joka on yksilölle tyypillistä, hänen biologista persoonallisuutensa peruslaatua. Selkeimmin temperamenttieroit ovat nähtävissä siinä, millainen on lasten suhtautuminen yllättävään, ennakoimattomaan sekä uuteen. Lapsi rakentaa sosiaalista identiteettiään jo aikaisessa vaiheessa niiden vuorovaikutuskokemuksiensa perusteelta, joita hän saa päiväkotiryhmässä. (Kalliala 2008: 231-232.)

6 Lasten osallisuus

Tutustuimme erilaisiin tutkimuksiin, niiden tutkimusraportteihin sekä hankkeisiin, jotka käsitelivät lasten osallisuutta. Pidämme opinnäytetyössämme tärkeänä lasten osallisuutta ja sen mahdollistamista. Otimme yhtenä näkökulmana huomioon lasten osallisuuden opinnäytetyömme suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lasten osallisuus näkyi opinnäytetyössämme esimerkiksi siten, että otimme käyttöön lasten itse askartelemat kerttukortit, joilla lapset saivat antaa palautetta toimintatuokioista ja kertoa tunnetiloistaan.

6.1 Lasten osallisuus arvioinnissa ja suunnittelussa

Toiminnan suunnittelu sekä pedagogiikan arviointi, joka siihen yhdistyy, eivät ole ainoastaan opettajan tehtävä. Sen sijaan se on prosessi, johon osallistuvat yhdessä sekä aikuiset että lapset. Lapsen oma osallistuminen arviointiin on keskeinen lähtökohta ”lapsikohtainen pedagogiikan arviointi” - mallissa. Siihen, että lapsi on mukana, yhdistyy niin koko varhaiskasvatuksen kuin esiopetuksen merkitys, kuten myös päämäärät. Lapsen hyvinvointi vaatii, että kunnioitetaan lapsen näkemyksiä sekä tarpeita ja huomioon otetaan ne sekä kasvatuksen että opetuksen suunnittelussa. (Heikka, Hujala & Turja 2009: 81.)

Niin lasten kuulemisen kuin osallisuuden varhaiskasvatuksessa voidaan ajatella olevan eräs merkittävä osatekijä laadukkaassa varhaiskasvatuksessa monestakin syystä. Kyseiset perusteet voidaan tiivistetysti esittää kolmen eri tarkastelukulman alla ja kyseisiä tarkastelukulmia ovat pedagoginen, yhteiskunnallinen sekä ammatillisen kehittymisen tarkastelukulma. (Heikka, Hujala & Turja 2009: 81.)

Mielipiteen muodostukseen kuuluvat omat vaiheet. Ensiksi näkökulmia on vähän: joko lapsi pitää jostain asiasta tai sitten hän ei pidä. Nyanssit sekä arviointinäkökulmat kasvavat hiljalleen. Arvioinnin, jonka lapsi tekee, pitäisi kuitenkin kohdistua asioihin, jotka ovat konkreettisia, havainnollistettavissa olevia sekä lapsen kokemuksipiirissä ajallisesti läheisiä. Kyseisten lähtökohtien pohjalta voidaan rakentaa senkaltaisia lapsen omia arviointitehtäviä, jotka kehityksellisesti tukevat lapsen metakognitiivisten taitojen kehittymistä sekä sopivalla tavalla iän mukaisesti. (Heikka, Hujala & Turja 2009: 85.)

On merkittävää, että lapsi otetaan jo varhain mukaan sekä arvioimaan että suunnittelemaan kaikkea, mitä hän voi havaita sekä kokea ympärillään. Tällä tavoin lapsi tulee hiljalleen omasta ajattelustaan tietoiseksi ja hän oppii niin muodostamaan, esittämään kuin perustelevaan sekä mielipiteitään että arvioimaan arjen erilaisissa tilanteissa. Kun lapset esittävät omia arvioitaan, toiveitaan sekä ideoitaan, he voivat oppia myös muiden näkemysten kuuntelemista sekä neuvottelevaan ratkaisuihin, jotka sopivat kaikille - osana demokraattiseen toimintakulttuuriin ohjausta (Heikka, Hujala & Turja 2009: 85-86).

6.2 Päiväkoti fyysisenä ympäristönä ja päiväkodin toimintakulttuuri

Leinosen Pro Gradussa (2010) ”Lapsen osallisuuden mahdollistaminen päiväkodin toimintakulttuurissa - Tilastollinen tutkimus osallisuuden tasomallista”, päiväkotia pidetään usein ympäristönä, joka painottaa kodinomaisuutta ja jossa lapsen on mahdollista harjoitella niin sosiaalisia taitoja kuin omatoimisuutta. Pedagoginen painotus toimintaympäristössä voi olla muun muassa vapaan leikin merkitystä painottava, yksilöllistä oppimista painottava tai ryhmässä tehtäviä toimintatuokioita painottava. Tarkat aikataulut ohjaavat toimintakulttuuria päiväkodissa. Monesti toiminta on myös tiettyihin toimintapaikkoihin yhdistettyä. Leinonen kirjoittaa Pro Gradussaan, että Brotherus määrittelee käsitteellä tila-aika-polut kyseisenlaista toiminnan jaksottumista. (Leinonen 2010: 11.)

Toimintaympäristö, jonka varhaiskasvatussuunnitelma määrittelee, on kokonaisuus, joka on mietitty tarkasti. Lisäksi siinä on otettu huomioon sekä toiminnalliset että esteettiset osatekijät. Kasvuympäristönsä suunnitteluun pitäisi myös lasten saada osallistua, ja tällöin oppimisympäristössä nostetaan esiin lasten osallisuus. Varhaiskasvatustyöympäristön rakentumisessa on suunnittelulla tärkeä rooli ja suunnittelulla on mahdollista vaikuttaa lapsiryhmien toimintaan ja lisäksi toimintaa voidaan ohjata pienryhmiin. Lisäksi vuorovaikutus, joka on lasten sekä aikuisten välistä, saa lisäarvoa, kun se toimii varhaiskasvatustyöympäristössä, joka on suunniteltu hyvin. (Leinonen 2010: 12.)

Lapset sekä aikuiset rakentavat yhdessä päiväkodin toimintakulttuuria, toimintatapaa. Leinonen kirjoittaa Strandellin tutkineen vertaissuhteita, jotka ovat lasten välisiä sekä kuulumista ryhmään. Strandell on sitä mieltä, että lapsi kokee vahvaa yhteenkuuluvuutta päiväkotiryhmässä sekä useissa sellaisissa tehtävissä sekä toiminnoissa, jotka kasvattaja määrittelee suoritettaviksi yksilöllisesti, lapset rakentavat yhteisöllisiksi sekä toimivat ryhmässä. Lapsi rakentaa tunnetta kuulua yhteisöön sekä tunnistaa itseään muista toimimalla ryhmässä sekä vertailemalla itseään muihin. Suomalaisen päiväkodin toimintakulttuurissa on sekä aikaa että tilaa toiminnalle, joka on lasten omaa sekä aktiivista ja jossa kasvattajat eivät ole mukana välittömästi. Kokemus osallisuudesta muodostuu siten, että on mukana toiminnassa, johon sosiaa-

linen vetovoima vie myös passiivisen lapsen. Kyseistä vuorovaikutteista osallisuutta Strandell kutsuu nimellä sosiaalinen integraatio. (Leinonen 2010: 8-9.)

6.3 Tutkimuksia ja hanke liittyen lasten osallisuuteen

Leinonen, Venninen ja Ojala kirjoittavat artikkelissaan (2011) ”Osallisuuden kulttuurin kehittäminen - Päivähoitohenkilöstön näkemyksiä lasten osallisuuden tukemisesta”, että kasvatustutkimuksissa ei ole lasten osallisuutta ilman, että aikuiset sitoutuvat tukemaan osallisuutta. Artikkelissaan he kertovat, että Emilson ja Johansson korostavat, että demokraattisista arvoista tulee todellisia vasta niitä lapselle tarjottaessa. Lisäksi he painottavat, että osallisuutta ei lapsen ole mahdollista valita, jos aikuinen ei tarjoa siihen mahdollisuutta lapselle. (Leinonen, Venninen & Ojala 2011: 85.)

Leinonen, Venninen ja Ojala kirjoittavat artikkelissaan, että Shierin osallisuuden kehittymisen tasomalli tarkastelee osallisuutta lapsen toimintamahdollisuuksien ja lapsen sekä aikuisen välisen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Ensimmäisellä tasolla mallissa lasten nähdään tulevan kuulluiksi. Toisella tasolla osallisuutta, merkittävää on se, että lapsia tuetaan näkemyksien sekä mielipiteiden ilmaisemisessa. Kolmanteen tasoon kuuluu, että kun aikuinen suunnittelee sekä toteuttaa toimintaa, hän käyttää hyödyksi lasten näkemyksiä. Neljännellä tasolla osallisuutta, olennaista on yhteistoiminta, jossa lapset pääsevät osallistumaan päätöksentekoon sekä suunnitteluun joka on edeltänyt sitä, yhdessä aikuisen kanssa. Viidenteen tasoon kuuluu, että päätöksen teossa lapset saavat jakaa aikuisten kanssa sekä vastuuta että valtaa. Lisäksi kyseiseen tasoon sisältyy, että lapset saavat kokemuksia kasvamisesta vastuuseen kuten myös yrityksistä, jotka ovat onnistuneita tai epäonnistuneita yhteisen hyvän kannalta. Jokaisella mallin tasolla aikuisella säilyy vastuu lapsista. (Leinonen, Venninen & Ojala 2011: 85.)

Heikki Waris - instituutin ”Talo lapsia varten - Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkohteissa” - tutkimuksessa (2008) todetaan, että kun osallisuus ymmärretään laajasti, se on liittymistä, kuulumista sekä vaikuttamista yhteisöön. Lisäksi vastavuoroisuus yhdistyy aina osallisuuteen. Osallisuuden voidaan ajatella olevan myös perusarvo demokraattisessa yhteiskunnassa. Se, että painotetaan lapsen tietoa sekä kulttuuria, ei saa häivyttää aikuisen osaamista. Osallisuus tavoittelee toimintakulttuurin luomista, joka on muita kuunteleva sekä demokraattinen ja jossa kysymys ei ole siitä, että herätettäisiin henkiin vapaa kasvatus tai luovuttaisiin aikuisuudesta. Toisinaan osallisuus voidaan ymmärtää uudeksi nimeksi lapsilähtöiselle ajattelulle, kuitenkin osallisuudella painotetaan yhteisöllisyyttä lapsen sijaan. Lasta tai aikuista ei nosteta keskipisteeksi, sen sijaan ne ovat päivähoitossa tasavertaisina toimijoina. Voidaan myös ajatella, että osallisuus koostuu lapsilähtöisyyteen liitetystä aikuislähtöisestä ajattelusta. (Stenvall & Seppälä Työpapereita 2008:1: 3-4.)

Osallisuuden näkökulmasta tärkeää on yksilön kokemus kuulumisesta yhteisöön sekä vaikuttamisesta siihen. Lapsille osallisuus tarkoittaa sitä, että he tulevat asteittain mukaan maailmaan, jonka aikuiset ovat rakentaneet sekä vaatimuksiin, jotka sille on asetettu. Lasten oma vertaiskulttuuri on alkuna ”osallisuuden polulle”. Lasten vertaiskulttuurissa otetaan huomioon lasten mielipiteet sekä ideat aikuisten ajatusten kanssa tasavertaisina. Lapset voivat opettaa toisiaan vertaiskulttuurissa ja lisäksi he oppivat yhdessä toimimista. Kasvatusyhteisössä oleva toiminta, joka pohjautuu osallisuuteen, tarkoittaa lisäksi lasten ja opettajan rooleihin muutoksia. (Stenvall & Seppälä Työpapereita 2008:1: 4.)

Osallisuuden eräs ilmenemismuoto on vertaiskulttuurissa oppiminen. Lasten osallisuus ei merkitse ainoastaan sitä, että lasten olisi oltava aktiivisia. Mukanaolo, joka on omaehtoista sekä aktiivista on aktiivisen osallistumisen kanssa eri asia. Huolimatta siitä, että konkreettinen ilmenemismuoto osallisuudessa ei toteutu, lapsi voi silti tuntea, että hän on osallinen. Osallisuuden eräs muoto voi olla myös se, että kieltäytyy osallistumisesta. (Stenvall & Seppälä Työpapereita 2008:1: 4.) Osallisuuden eräs osa on myös vaikuttaminen. Osallisuus määritellään muun muassa YK:n lapsen oikeuksien julistuksessa vaikuttamisen kautta. (Stenvall & Seppälä Työpapereita 2008:1: 31.)

Yhteisöllisyys sekä vuorovaikutus yhdistyvät osallisuuteen mukanaolon sekä aktiivisuuden lisäksi. Osallisuuden käsitettä muuttavat lasten sekä aikuisten välillä oleva vuorovaikutus ja osallisuus, joka on rakennettu sitä kautta. Myös aikuiset voidaan osallistaa lasten osallisuuden kautta vaikkapa päivähoitossa, jossa haasteena voi olla kehittää yhteisöllisyyttä. Tavoitteena yhteisöllisyydessä on vuorovaikutuksen edistäminen sekä osallistumisen mahdollisuuksien rakentaminen. Tällä tavoin osallisuutta syvennetään yhteisöllisyydellä sekä vuorovaikutuksella. Lasten osallisuutta painottavat mukanaolo sekä aktiivisuus ja aikuisten näkökulmat puolestaan mukaan ottaa yhteisöllisyys. Kyseisiä mahdollisuuksia voidaan rakentaa sellaisilla konkreettisilla käytännöillä sekä työmenetelmillä, jotka kasvattavat vuorovaikutusta niin aikuisilla kuin lapsilla. (Stenvall & Seppälä Työpapereita 2008:1: 5.)

Aikaisempien tutkimusten valossa lapsi- tai aikuiskeskeisen ajattelun yhteyteen ovat tulleet myös lapsen kuuleminen, ryhmään kuuluminen, yhteisöllisyys sekä vuorovaikutus. Kyseisissä tutkimuksissa yhdistävänä tekijänä on se, että osallisuus nähdään koko yhteiskunnan osana. Osallisuus lapsilla on nähtävissä usealla tavalla, mutta se yhdistyy kuitenkin koko yhteiskuntaan eikä ainoastaan lähiverkostoihin lapsilla. Tutkimuksissa osallisuus voi olla joko osallisuutta, osallistumista tai osallistavaa toimintaa. Kyseiset asiat ovat synonyymeja toisilleen osassa tutkimuksista ja osassa niiden nähdään olevan selvästi eri asioita. (Stenvall & Seppälä Työpapereita 2008:1: 7-8.)

Stakesin (eli nykyisen Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen) ”Valoa” on kolmivuotinen hanke, joka toteutui vuosina 2000-2003. Siinä tutkimuksen osana oli laadunkehittäminen ja ohjaustoiminta varhaiskasvatuksessa. Hankkeessa lähetettiin kyselylomake kaikkiin Suomen kuntiin Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Lomakkeeseen toivottiin vastaavan jokaisen kunnan päivähoidon vastuuhenkilö. Vastausprosentti kyselyssä oli 70 prosenttia eli 296 kuntaa. (Alila 2003: 13-14.)

Kyselylomakkeessa oli kysymys lasten osallistumisesta laatutyöhön ja sen arviointiin, siinä halettiin kartoittaa, kuinka usein ja millä tavalla lapset osallistuvat laatutyön ja sen arviointiin. Tähän kysymykseen vastasi 56 prosenttia eli 168 kuntaa. Näistä vastanneista vain 18 prosenttia ilmoitti lasten osallistuvan säännöllisesti laatutyöhön ja sen arviointiin. 41 prosenttia ilmoitti lasten osallistumisen olevan satunnaista. Yleisimpinä tapoina olivat keskustelut ja niiden pohjalta lasten antama palaute. 39 kuntaa mainitsi myös lasten itsearviointin, 28 kuntaa mainitsi lasten haastattelut. Ainoastaan yhdeksällä kunnalla oli muita tapoja, kuten dokumentointi, sadutus ja lasten ajatusten ilmaisu piirtämällä. (Alila 2003: 39.)

VKK-metron eli Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön Vennisen, Leinosen ja Ojalan kirjoittama tutkimusraportti (2010) ”Parasta on, kun yhteinen kokemus muuttuu jaetuksi iloksi” - Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa - tutkimus käsittelee pääkaupunkiseudun päiväkotien työntekijöiden käsityksiä liittyen lasten osallisuuteen sekä osallisuuden mahdollistamiseen päivähoitossa. Tutkimuksessa esiin nousee myös se, että kun aikuinen toimii aikuisjohtoisesti, hän ohjaa toimintaa, jonka on itse suunnitellut, kuten liikunta tai askartelu. (Venninen, Leinonen & Ojala Työpapereita 2010: 3, 8.)

Kun taas aikuinen toimii vuorovaikutteisesti ohjatessaan toimintaa, hän saa lapset vahvasti sitoutumaan siihen. Vuorovaikutteisessa ohjauksessa aikuinen seuraa ja huomioi lasten näkökulmasta mielenkiinnonkohteita sekä lukee aloiteyrityksiä että tukee muiden lasten liittymistä yhteiseen toimintaan. Oppimistilanteessa, joka ohjataan tiukasti, ei vuorovaikutukselle ja ajatuksenvaihdolle jää tilaa. (Venninen, Leinonen & Ojala Työpapereita 2010: 3, 8.) Tämän vuoksi emme ohjanneetkaan toimintatuokioita tiukasti, vaan halusimme vuorovaikutteista toimintaa lapsilähtöisesti, mutta aikuisjohtoisesti.

Vennisen, Leinosen ja Ojalan tutkimuksessa (2010) ilmenee myös se, että lapset voivat olla osallisina omien asioidensa hoitamisessa, joka tarjoaa mahdollisuuden tunteeseen siitä, että tulee kuulluksi. Sen lisäksi se tarjoaa kokemuksia siitä, että toiset arvostavat omia ajatuksia sekä mielipiteitä ja, että omilla mielipiteillä ja ajatuksilla on vaikutusta asioihin. Se, että lapsille tarjotaan yhteiseen toimintaan vaikuttamisen mahdollisuus, edellyttää yksittäisiltä työntekijöiltä vaivannäköä sekä resursseja. Kun kyseisenlainen toiminta toteutuu onnistuneesti, se voimaannuttaa sekä antaa lapselle kokemuksen, että hänellä on omistajuus asiaan. Pää-

tökset sekä suunnitelmat ovat lapsen omia. Olisikin tärkeää, että lasta rohkaistaan olemaan jotakin mieltä menetelmillä, jotka sopivat hänen kehitystasoonsa. Tällöin keskeistä on, että lasta mielipiteen ilmaisussa tukeva aikuinen tuntee lapsen kehitysvaiheet sekä sen myötä kunnioittaa lapsen näkemystä tavalla, joka sopii hänen ikätasoonsa. (Venninen, Leinonen & Ojala Työpapereita 2010: 3, 6.)

Kommunikaatio on osallisuuden merkittävä osa. Pienet lapset kommunikoivat kehonkielen avulla, koska heillä ei ole vielä taitoja, joita tarvitaan kielenkäyttöön. Luontainen osallisuuden muoto pienillä lapsilla on tovereidensa elämään osallistuminen sekä ystävyysuhteiden kehittäminen. Venninen ym. (2010) kirjoittavat, että suomalaisessa päivähoitossa on Karlssonin mukaan ollut keskeisenä kysymisen kulttuuri vastavuoroisen kuuntelun sijasta. Sitä, että kysytään sekä tiedustellaan lapsen mielipidettä, on pidetty hyvänä keinona antaa tilaa lapsen mielipiteille. Kysyminen on kuitenkin tuonut aikuiselle vallan siihen, että hän voi johdatella lapsen huomion haluamaansa asiaan ja lapset ovatkin oppineet vastaamaan tavalla, miten aikuiset haluavat. Kysymykset, joita aikuinen esittää keskeyttävät kysymykset sekä keskustelun avaukset, jotka lähtevät lapsen omasta aloitteesta. Osallisuus ryhmätoimintana keskittyy vuorovaikutukseen sekä ryhmän yhteiseen toimintaan, ryhmässä lapset sekä kasvattajat, kaikki osallistujat ovat tasa-arvoisia (Venninen, Leinonen & Ojala Työpapereita 2010: 3, 6-7).

7 Arviointi

Opinnäytetyössämme pyrimme arvioimaan työtämme mahdollisimman kattavasti ja monipuolisesti. Arvioimme omaa ohjaamistamme ja toimintaamme, lapsiryhmän toimintaa ja opinnäytetyömme hyödynnettävyyttä päiväkodille. Lisäksi arvioimme asettamiamme tavoitteita opinnäytetyöllemme ja toimintatuokiokerroille. Arviointimenetelminä käytimme itse- ja vertaisarviointia, videokuvaamista, havainnointia, keskusteluita keskenämme ja vastuutyöntekijän kanssa, kirjallista väli- ja loppuarviointia sekä loppuarviointikeskustelua. Lapsilta kysyimme palautetta kertukorttien avulla sekä toimintatuokioista että heidän tunnetiloistaan. Teimme toimintatuokioista kuvatusta videomateriaalista dvd-koosteen, jonka jaoimme osallistuneiden lasten huoltajille. Pyysimme huoltajilta kirjallista palautetta dvd-tuotoksesta sekä toimintatuokioista. Tarkemmin omasta arvioinnistamme olemme kertoneet kappaleessa 9.

Arvioinnilla tarkoitetaan sitä, että asiasta, jota arvioidaan, muodostetaan kuva tai käsitys. Arvioinnissa voidaan käyttää niin tehtäviä, mittareita kuin testejä ja tuloksia, joita on saatu. Näitä verrataan kriteereihin, jotka on sovittu. Myös testejä saatetaan tarvita joskus yksilöllisessä esiopetuksessa, mutta yleisesti ottaen pyritään siihen, että lasta arvioidaan siten, että ollaan hänen mukana eri tilanteissa sekä seurataan lapsen toimia ja leikkejä. Lapsen kokonaistilannetta sekä kehitystä seurattaessa otetaan huomioon myös sekä kehityksen yksilöllisyys, kontekstit että lainalaisuudet. Se, että lasta arvioidaan opetussuunnitelmallisesta lähtö-

kohdasta, antaa kuvan niin lapsen yksilöllisestä tilanteesta kuin suuntaviivoja siitä, mihin sekä miten tulee esiopetuksessa käytännössä pyrkiä. (Lummelahti 2004: 31.)

Arvioinnin on ajateltu olevan myös kielteistä. On kerrottu, että arvioinnissa analysoidaan oikeastaan lapsen puutteita sekä heikkouksia ja että lapset ryhmitellään hyvin sekä huonosti kehittyneisiin arvioinnin avulla. Kyseisenlainen ajattelu perustuu normatiiviseen käsitykseen, johon kuuluu ajatus, että lasten ajatellaan olevan keskimääräisesti samanlaisia ja että lasta voi leimata se, että toisiin verrattuna tuodaan yksilöllisyyttä esille. (Lummelahti 2004: 32.)

7.1 Dokumentointi ja havainnointi

Toimintatuokioita seurannut päiväkodin työntekijä kuvasi videokameralla toimintatuokioita jokaisella kerralla ja otimme kuvia digikameralla lasten tuotoksista. Toimintatuokioiden jälkeen kävimme läpi kuvattua videomateriaalia ja teimme havaintoja tuokioiden kulusta, omasta ohjaamisestamme ja toiminnastamme sekä lasten toiminnasta ryhmässä. Kaikkien toimintatuokioiden jälkeen kokosimme tuokioista yhteisen videotuotoksen, jonka annoimme jokaisen toimintatuokioihin osallistuneen lapsen kotiin. Pyysimme dvd-tuotoksesta palautetta huoltajilta palautelomakkeen avulla. Palautelomakkeessa kysyimme huoltajilta muun muassa, että mitä he olivat saaneet kuulla lapsiltaan opinnäytetyöstämme ja toimintatuokioista.

Lasten havainnointi on hyvä keino kerätä aineistoa, jonka mukaan voi kuvailla lasten vuorovaikutusta sekä toimintaa. Tilanteissa, joissa lapset ovat normaalisti eli luonnollisissa tilanteissa, havainnointi toimii lapsille ”pehmeänä” tutkimusmenetelmänä. Lasten ollessa tilanteissa, jotka ovat tuttuja ja merkityksellisiä sekä mieluisia heille itselleen, he luultavasti osoittavat, mihin he voivat kyetä parhaimmillaan sekä miten he käyttävät osaamistaan arkielämän tilanteissa. (Niiranen 1999: 253-254.)

Dokumentoinnilla tarkoitetaan työkalua, joka on kasvatuksellinen ja keinona voimakas. Dokumentointia käytetään tukemaan vuorovaikutusta perheiden sekä työntekijöiden välillä ja välineenä varhaiskasvattajille ammatilliseen kehittymiseen. (Rintakorpi 2010: 18.) Dokumentointi ei ole pedagogista ainoastaan raportoimalla toiminnasta, sen sijaan avaintekijöitä ovat prosessinomaisuus ja vuorovaikutus, jotta dokumentoinnista voi olla hyötyä lapsiryhmän toiminnalle. Ympäristön saadessa tietoa tapahtumista liittyen päiväkotiin tai perhepäivähoitopaikkaan, alkaa vuorovaikutus kasvaa. Jo se, että päiväkodin tunnelmat ja tieto välittyvät kotiin tai lapset voivat esimerkiksi kotona tai päiväkodissa palata valokuvien avulla kokemuksiansa, lisää vanhempien sekä lasten osallisuutta. Lisäksi kasvamisen mahdollisuuden saa tällöin yhteinen reflektio. (Rintakorpi 2010: 49.)

Kun johdonmukaisesti dokumentoidaan sekä havainnoidaan lasten leikkejä, taitoja, ajatuksia sekä toimintaa, kasvattaja saa lapsesta sekä kokonaisvaltaisen että luotettavan kuvan. Kyseisenlaiseen dokumentointiin on hyvä jo kauden alussa varata aikaa ja myös silloin, kun ryhmään tulee uusi lapsi. Kun kasvattajalla on ryhmänsä lapsista selkeä kuva, hänellä on mahdollisuus suunnitella toiminta sellaiseksi, että se innostaa sekä puhuttelee lapsia ja lisäksi tarjoaa tarpeeksi haasteita sekä tukea erilaisille oppijoille. Lisäksi se mahdollistaa tiedonhankinnan käyttäen erilaisia menetelmiä sekä varmistaa sen, että perusasiat harjaantuvat tavoitteellisesti. (Rintakorpi 2009: 86.)

Kun aloitimme toimintatuokiot syyskuussa 2011, päiväkotiryhmä, josta ohjaamamme lapsiryhmä koostui, oli kokoonpanoltaan osaltaan muuttunut viime kevään jälkeen. Tämän vuoksi lapset eivät välttämättä olleet toisilleen entuudestaan tuttuja. Pyrimme tuomaan opinnäytetyömme kautta ryhmästä mahdollisimman selkeän ja johdonmukaisen kuvan havainnoinnin ja dokumentoinnin avulla. Tämän toivomme olevan päiväkodin hyödynnettävissä opinnäytetyömme jälkeen. Työntekijät voivat oppia ja nähdä lapsista uusia asioita kuvaamamme videomateriaalin avulla. Lisäksi työntekijät voivat esimerkiksi havainnoida, oliko joku lapsi vaikkapa oppinut uuden asian tai käyttäytykö joku lapsi eri tavalla meidän ohjaamassamme pienryhmässä kuin normaalisti päiväkodissa.

Lapsihavaintojaan kasvattaja voi dokumentoida nauhoittamalla, kirjaamalla, valo- sekä videokuvaamalla, kuten myös piirtämällä. Lisäksi kasvattaja voi käyttää omaa ”tutkimuslomaketta”, jotta hän voi kirjoittaa ydinasiat muistiin nopeasti jokaisen lapsen keskeisimmistä asioista: muun muassa leikkikaverit sekä leikit vapaanleikin tai ulkoilujen aikana. ”Tutkimus” voidaan tehdä uusiksi esimerkiksi kolmen kuukauden välein ja havaita tapahtuneita muutoksia. Havaintodokumenttien avulla, jotka ovat kertyneet, pystytään arvioimaan, mihin suuntaan on hyvä ohjata koko ryhmän sekä lapsen toimintaa ja lisäksi mitä mahdollisuuksia on tarjota. (Rintakorpi 2009: 87.)

Se että dokumentoidaan lasten toimintaa, tuo useanlaiselle arvioinnille mahdollisuuksia. Kasvattaja voi arvioida lasta, toimintaa, itseään, prosesseja ja ympäristöä. Lapsi puolestaan voi arvioida niin omaa kasvuaan kuin oppimistaan. Varhaiskasvatuksen laatua voivat puolestaan vanhemmat arvioida. Se, että on mahdollisuus arviointiin, tarjoaa mahdollisuuksia sekä keskustelulle, avoimuudelle, demokratialle ja osallisuudelle että sille, että voidaan tuottaa aiempaa laadukkaampi lapsuus. Lisäksi se, että toteutetaan pedagogista dokumentointia, yhdistyy mutkattomasti myös havainnointiin. Varhaiskasvattajien mukaan ensimmäiseksi esteeksi dokumentoinnille on useimmiten aikapula, toisena koetaan välineiden tai niiden käyttötaitojen pula. (Rintakorpi 2010: 50.)

Havainnointia on mahdollista tehdä tutkimuskohteen ”luonnollisessa” ympäristössä tai tilanteissa, jotka on järjestetty. Havainnointia käytetään etenkin kuvaamaan käyttäytymistä sekä toimintaa ja lisäksi tulkitsemiseen, joka on ymmärtävää. Melko usein havainnointia on sovellettu tutkimuksessa, joka on kvalitatiivinen sekä etenkin tapaustutkimuksessa. Havainnointi on joustava tutkimusmenetelmä ja se soveltuu silloin, kun tutkitaan muuntuvia tilanteita. Havainnointi sopii myös tilanteisiin, joissa on keskeistä, että tuntuma tutkimuskohteeseen pysyy kokonaisuutena. Tutkimuskohdetta ei havainnoinnissa eroteta ympäristöstään, sen sijaan se, että tarkastellaan ympäristön sekä tutkimuskohteen suhdetta, on tutkimuksen osa. Havainnointi soveltuu, kun tutkitaan sellaisia ongelmia, joista tietoa ei kovin paljon ole ennestään. (Törrönen 1999: 221.)

Osallistuva havainnointi vaatii havainnointia, joka on sekä intensiivistä että jatkuvaa, voisi sanoa, että tarvitaan keskustelua, kuuntelua sekä katselua. Tutkijalta edellytetään tarkkaavaisuutta sekä uteliaisuutta kyetäkseen huomaamaan sellaisia yksityiskohtia, jotka usein ohitetaan arkielämässä. (Törrönen 1999: 222.)

Havaintomuistiinpanojen kirjoittaminen on keskeinen osa osallistuvaa havainnointia. Muistiinpanoja voidaan tehdä havainnoinnin kanssa yhtä aikaa tai sitten tilanteiden jälkeen tai yhdistelemällä nämä kaksi edellä mainittua asiaa. Tutkittava asia sekä havainnoitavat tilanteet vaikuttavat siihen, milloin tutkija aikoo muistiinpanoja tehdä. Muistiinpanot, jotka on kirjoitettu, ovat siten epätäydellisiä, että ne eivät tallenna eksplisiittisesti kaikkia merkityksiä, joita kirjoittaja on niille antanut. Ainoastaan se, mikä on muistettavissa, ei tallennu niihin vaan myös se, mikä on kerrottavissa. Ne saattavat tuoda sellaisia merkityksiä mukanaan, jotka voivat palauttaa vielä jälkepäin tutkijan mieleen jotain, mitä hän ei ole kirjannut ylös. (Törrönen 1999: 229.)

7.2 Itsearviointi, vertaisarviointi ja palaute

Tulimme jokaisen toimintatuokioin jälkeen koululle kirjoittamaan toimintatuokioiden kulun opinnäytetyömme raporttiin tuoreesta muistista. Toimintatuokioiden jälkeen keskustelimme tuokioiden kulusta, omasta ohjaamisestamme ja toiminnastamme sekä lasten toiminnasta. Keskustelimme myös päiväkodin vastuutyöntekijän antamasta suullisesta palautteesta ja opinnäytetyömme hyödynnettävyydestä päiväkodille. Itse- ja vertaisarviointi toimivat opinnäytetyössämme keskeisinä tekijöinä sen onnistumisen arvioinnissa. Huomioimme saadut palautteet ja pyrimme hyödyntämään niitä opinnäytetyömme ja toimintatuokioiden edetessä.

Itsearviointi on arviointia, jota ryhmä tai yksilö kohdistaa itsen sekä omaan toimintaansa. Ryhmä tai yksilö tekee itsearvioinnin. Itsearviointi antaa kuvan ryhmän tai yksilön omasta näkemyksestä itsestään sekä omasta toiminnastaan. Itsearviointiin voidaan käyttää arviointiväli-

neitä, jotka ovat jo valmiita tai ryhmä voi suunnitella itse sekä päättää miten, milloin sekä mitä arviointia se suorittaa. (Hätönen & Romppanen 2007: 17.)

Vertaisarviointi on opiskelutoverin, kollegan, joka tekee samaa työtä, toisen yhteisön jäsenen, työtoverin tai kumppanin, joka koetaan tasavertaisena, arviointia, joka liittyy toisen toimintaan. Vertaisarvioinnin yhteydessä toteutetaan yleensä aluksi itsearviointi, joka liittyy omaan toimintaan. Vertaisarvioinnista tehdään sopimus, joka on selkeä sekä yhteinen, ja yleensä tämä toteutetaan arviointina, joka on vastavuoroista. (Hätönen & Romppanen 2007: 27.)

Palaute on tietoa, joka on kerätty arvioinnin perusteella ja joka annetaan henkilölle, jota arvioidaan, hänen toiminnastaan. Hyvä palaute pohjautuu tasavertaisuuteen ja se on toista kunnioittavaa. Lisäksi se pohjautuu kuunteluun sekä kommunikointiin, joka on aktiivista ja avointa. Hyvään palautteeseen tarvitaan, että kaikki osapuolet ovat hyväksyneet yhteiset tavoitteet ja lisäksi kaikki pyrkivät saavuttamaan ne. Lisäksi hyvään palautteeseen kuuluu, että jokaisella on yksilöllinen vastuu: kaikki osallistuvat omalla panoksellaan saavuttamaan yhteisen tavoitteen. Vaikka tiedetään, että ihmisen kehittämisessä arviointi on keskeinen osa, palautetta ei kuitenkaan ole aina helppoa vastaanottaa eikä antaa. (Hätönen & Romppanen 2007: 19.)

7.3 Arvioinnin luotettavuus

Opinnäytetyössämme pidimme erityisen tärkeänä huomioida arvioinnin luotettavuutta. Tämän takia otimme käyttöömme mahdollisimman monipuoliset arviointimenetelmät, joita toteutimme keräämällä palautetta erilaisilla menetelmillä. Huomioimme sen, että arvioinnin luotettavuus voi olla haastavaa, kun kyseessä on 5-6-vuotiaat lapset. Kerätessämme palautetta lapsilta kerttukorttien avulla toimintatuokioista ja lasten tunnetiloista, otimme erityisen tarkasti huomioon palautteen realistisuuden ja luotettavuuden. Ottaen huomioon sen, että kaikilla erilaisilla menetelmillä kerätyt palautteet olivat suhteellisen yhteneväisiä, voimme todeta, että arviointimme on kokonaisuudessaan ollut luotettavaa.

Erityistä huomiota on kiinnitettävä arvioinnin luotettavuuteen. Absoluuttista objektiivisuutta ei kyetä saavuttamaan arviointitietojen analyysissa. Luotettavuuteen on kuitenkin pyrittävä, vaikka täyttä objektiivisuutta ei pystytäkään saavuttamaan arvioinnissa. Teorioiden tarkastelun perusteella, jotka pohtivat arvioinnin luotettavuuskysymyksiä, ehdot luotettavuuden toteutumiseen voidaan tiivistää muutamia peruskäsitteisiin. Arviointiprosessissa tulee ottaa huomioon seuraavat tekijät, jotta arvioinnin voidaan ajatella olevan luotettava. (Heikka, Hujala & Turja 2009: 113.)

Yksi tekijä on kattavuus. Kattavuus merkitsee sitä, että kaikkien toimintojen läpi on suoritettu arviointia ja että eri menetelmiä on käytetty arvioinnissa. Lapset sekä oppivat että ilmaisevat eri tavoilla oppimaansa. Arvioinnin on oltava eri oppimistavoille herkkä. (Heikka, Hujala & Turja 2009: 113.)

Toinen tekijä on aika. Tietoa, joka on luotettavaa sekä hyödyllistä, on mahdollista saada siten, että tietoa kerätään lapsen edistymisestä sekä kehittymisestä tietyllä aikavälillä, kuten vaikkapa aikavälillä, joka kestää viikkoja tai kuukausia. Aineisto, joka on kerätty pitkällä aikavälillä, antaa koko prosessista käsityksen sekä antaa mahdollisuuden tehdä havainnot, jotka ovat tarkemmin fokuoituja sekä yksityiskohtaisempia. (Heikka, Hujala & Turja 2009: 113.)

Kolmas tekijä on yhteistyö. Tulkinta havainnoista tehdään toisten kasvattajien, vanhempien sekä lasten kanssa yhteistyössä. Havaintoaineiston on oltava läpinäkyvää, jotta tulkinnan paikkansapitävyyden voivat ymmärtää sekä tarkistaa niin vanhemmat kuin työtoverit. Lisäksi luotettavuus edellyttää konvergenssia eli tiedon, joka on saatu eri tietolähteistä, yhdensuuntaisuutta sekä eri näkemysten välistä yksimielisyyttä. (Heikka, Hujala & Turja 2009: 113.)

Neljäs tekijä on voima. Arvioinnilla on oltava sekä pedagogista voimaa että vaikutusvaltaa. Arvioinnin on annettava muutokseen ohjeita. Arviointitiedon on oltava sellaista, että sen mukaan tulevaa toimintaa pystytään suunnittelemaan sekä kehittää opetusta siten, että tavoitteet, jotka sille on asetettu, kyetään saavuttamaan. Tarkoitus arvioinnilla on sekä tukea että edistää lasten oppimista. (Heikka, Hujala & Turja 2009: 114.)

Lisäksi on keskeistä, että huomiota kiinnitetään taitoihin toteuttaa arviointia erilaisilla menetelyillä. Tärkeää on myös kiinnittää huomiota henkilöihin, jotka arviointia tekevät. Näiden lisäksi tiedot tulisi tulkita tavalla, joka vastaa todellisuutta. Erityisen haasteellista kyseinen asia on silloin, kun pyrkimyksenä on pienten lasten ajattelun sekä näkökulman tavoittaminen. Kysymys on opettajien pedagogisista taidoista sekä asenteista. (Heikka, Hujala & Turja 2009: 114.)

Totutusti aikuisen nähdään olevan valta-asemassa vuorovaikutussuhteessa, joka on aikuisen sekä lapsen välistä. Tämän takia on todella merkittävää, että kun aikuiset pyrkivät tavoittamaan lapsen näkökulmaa, he ovat tietoisia tästä sekä huomioivat omaa käyttäytymistään. (Heikka, Hujala & Turja 2009: 114.)

7.4 Eettisiä periaatteita arvioinnissa

Noudatimme opinnäytetyössämme eettisyyttä ja salassapitoa koskevia periaatteita. Huomioimme eettisyyden ja salassapitovelvollisuuden erityisesti sosiaalialan ja lasten kanssa

työskentelyn näkökulmasta. Kirjoitimme opinnäytetyömme raportin niin, että siitä ei voi tunnistaa päiväkotia tai yksittäisiä lapsia. Toimintatuokioissamme toimimme mielestämme eettisesti, sillä otimme jokaisen lapsen yksilöllisesti huomioon, kuitenkin huomioiden heitä tasavertaisesti.

Haasteita opinnäytetyössämme oli eettisyyteen liittyen esimerkiksi lasten kielelliset ongelmat. Meidän oli esimerkiksi pohdittava ohjaamisemme ja toimintamme selkeyttä sekä johdonmukaisuutta, jotta ne olivat ymmärrettäviä myös maahanmuuttajataustaiselle pojalle. Toisaalta näemme asian niin, että se oli meille myös mahdollisuus oman ammatillisen oppimisemme ja osaamisemme näkökulmasta liittyen lapsiryhmien ohjaamiseen. Pohdimme, oliko eettisesti oikein nostaa joku ryhmän lapsista enemmän tarkastelun näkökohdaksi opinnäytetyössämme. Mielestämme se oli tässä työssä perusteltua ja hyvä keino peilata omaa ohjaamisemme ja toimintaamme ajatellen niiden selkeyttä ja johdonmukaisuutta.

Sosiaalialan työssä painottuu velvoite liittyen siihen, että voidaan asettua sellaisten ryhmien puolelle, jotka ovat heikoimpia yhteiskunnalliselta asemaltaan. Lisäksi veloitteeseen kuuluu, että hankalissa elämäntilanteissa tuetaan ihmisiä. Lähtökohtana työssä on, että etsitään asiakkaalla olevia voimavaroja lisäksi silloin, kun niiden voidaan sanoa kuluneen loppuun tai olevan kadoksissa. Yhteiskuntapoliittinen tehtävä on sosiaalialan ammattilaisilla se, että heidän tulee puolustaa sellaisten ihmisten etuja liittyen yhteiskuntapolitiikan toteutumiseen, jotka ovat vaiennettuja ja vähän arvostettuja. Lisäksi tehtävään kuuluu se, että poliittiseen päätöksentekoon tuodaan tietoa elämäntilanteista, jotka ovat kohtuuttomia. (Talentia.)

Sosiaalialan työssä ammattietiikka käy toteen arjen valinnoissa, jotka voivat olla toisinaan hankalia. Lainsäädäntö toimii säätelijänä sosiaalialan työlle, mutta laillisuus ei ole eettisyyden kanssa samaa tarkoittava asia. Lisäksi on huomionarvoista, että oikeudenmukaisuutta ei takaa aina lainmukaisuus. Arkiseen ihmissuhdetyöhön liittyviin vaikeisiin ongelmiin, ei laki anna suoraa vastausta kovin usein. Kaikessa sosiaalialan työssä valintojen ohjaajana toimii puolestaan ammattietiikka. (Talentia.)

Arviointiin liittyvät samanlaiset eettiset periaatteet, joita yleensä sovelletaan tutkimuksessa, joka koskee ihmistieteitä. Eettisyyden tarkastelussa arvioinnissa on kaksi päänäkökulmaa: tarkastelu liittyen arviointitoiminnan hyötyihin sekä haittoihin ja lisäksi oikeudet arviointiin osallistuvilla. Arviointimenettelyjä sekä -periaatteita tulee tarkastella erityisesti lapsen oikeuksien näkökulmasta. Vastaavat oikeudet liittyvät myös lapsen huoltajiin, jotka ovat arvioinnissa tärkeitä kumppaneita sekä tarpeen mukaan myös lapsen äänen edustajia. (Heikka, Hujala & Turja 2009: 115.)

Lapsen sekä perheen suojelun periaatteella tarkoitetaan sitä, että arviointi ei saa aiheuttaa vahinkoa heille ja tämä kuuluu osana arvioinnin hyötyjen sekä haittojen punnitsemiseen. Yleisohjeena pidetään sitä, että tiedon, joka kerätään, on oltava lapselle suoraan hyödyksi, vaikka kyseisiä hyötyjä voi olla kuitenkin lyhyellä aikavälillä hankala arvioida; sekä opetuksen vaikutukset että oppimisen tulokset tulevat hitaasti näkyville. Merkittävää on kuitenkin punnita jatkuvasti, että onko jokin tietty arviointikysymys keskeinen niin lapsen oppimisen sekä kehittymisen kuin hyvinvoinnin näkökulmasta ja vastaako tieto, jota kootaan, kyseiseen kysymykseen. Arviointimenettelyjen on myös oltava sellaisia, että ne tuottavat mahdollisimman vähän häiriötä lapselle. (Heikka, Hujala & Turja 2009: 117.)

Kun suunnitellaan arviointia, tulee pohtia, että missä ja milloin sekä keiden kanssa tehdään arviointia. Paikan on hyvä olla sekä rauhallinen että inspiroiva, lasten on oltava virkeitä ja muita kilpailevia intressejä, jotka voisivat kiinnostaa lapsia, ei ole hyvä olla yhtä aikaa. Kokonaisuudessaan lasta vähiten häiritsevää ja todellisuutta vastaava tiedon arviointi, olipa kyse havainnoinnista tai haastattelusta, tulisi pyrkiä toteuttamaan sellaisissa tilanteissa sekä tiloissa, jotka ovat tuttuja lapselle. Kaiken kaikkiaan on merkittävää, että tilanteessa rakennetaan luottamuksellisuus. (Heikka, Hujala & Turja 2009: 117-118.)

Lopuksi tulee aina pohtia sitä, että millainen vaikutus vanhempiin sekä lapsiin on niin tietojen raportointityylillä sekä raportin sisällöllä kuin tiedon jakamisella. Työntekijöiden, jotka ovat vastuussa arvioinnista, on oltava sekä omien arvojensa, uskomustensa että ennakkoasenteidensa suhteen itsekriittisiä, heidän on tiedostettava ne sekä pyrittävä tasapuolisuuteen kuten myös totuudellisuuteen ottamalla yhdenvertaisesti huomioon etenkin myös lasten sekä heidän huoltajiensa näkökulmat. Raportoinnissa on vältettävä sitä, että välitetään stereotyyppisiä sekä vinoutuneita käsityksiä. Lisäksi kaiken kaikkiaan tulee valaia tulevaisuuteen uskoa sekä toivoa. (Heikka, Hujala & Turja 2009: 118.)

8 Toimintatuokioiden toteutus

Tarkastelimme kyseisen päiväkodin toiminta-ajatusta, josta kävi ilmi, että päiväkodin toiminta-ajatuksessa korostuvat liikunta, leikki, luovuus ja luonto. Halusimme tuoda toimintatuokioiden samoja teemoja sekä lisäksi uutta, ja siksi painotimme toimintatuokioiden luontoa, musiikkia, sadutusta, draamaa, liikuntaa ja luovuutta. Koska huomasimme, että päiväkodin toiminta-ajatuksessa ei painoteta musiikkia, halusimme ottaa myös sen yhdeksi keskeiseksi teemaksi. Toivoimme, että musiikin kuuntelu esimerkiksi levyraadin keinoin voisi olla uudenlainen kokemus lapsille. Pyrimme muodostamaan toimintatuokioista yhtenäisen kokonaisuuden, jossa eri teemat liittyvät toisiinsa.

Opinnäytetyön käytännön toteutusta eli toimintatuokioita pitämään lähtiessä emme tiedeet, minkälainen lapsiryhmä meille oli valittu ohjattavaksi. Annoimme päiväkodin vastuutyöntekijän valita meille päiväkodin näkökulmasta sopivan lapsiryhmän. Reunaehdoiksi lapsiryhmän valinnalle laitoimme noin 5-6-vuotiaat lapset ja noin kuusi lasta.

Jokaisella toimintatuokiokerralla alku- ja loppuosiot olivat aina samanlaisia. Aluksi menimme aina piiriin ja kysimme lapsilta heidän tunnetiloistaan kerttukorttien avulla. Tämän jälkeen lausuiimme sekä esitimme yhdessä ”Onnimannin onni” -lorun. Kerroimme tämän jälkeen aina ohjeistuksen päivän toimintatuokioon.

”Onnimannin onni”

”Oli kerran Onnimanni ja Onnimannilla onnenpyörä.
Kun kukko aamulla kiekaisi ja onnenpyörä pyörähti
ja aurinko esiin pilkahti eikä ollut päivä pielessä.

Se oli Onnimannin onni, ettei oven pielessä ollut oravanpyörä
ja orava ja kiire mielessä.”

(Kunnas 2004. Tapahtui Tiitiäisen maassa.)

Toimintatuokioiden lopuksi menimme myös piiriin ja me ohjaajat luimme lapsille loppurunon, jonka aikana pyysimme jokaista lasta vuorollaan tuomaan palautteen päivän toimintatuokiosta kerttukortin avulla. Jokainen lapsi sai laittaa valitsemansa kerttukortin kerttupussiin ja valittu kerttukortti kuvasi sitä, mitä lapsi oli pitänyt toimintatuokiosta.

Nimetön runo

”Olkoon kevät tahi syys, puu on aina nähtävyys.
Iloinen on urpulasten leikki taivaankantta vasten.
Lintu pesii, kun on kesä, syksylle jää tuulenpesä.
Kaikella on aikansa, myös tarunsa ja taikansa:
kuka siellä puhalttaa huilua ja huminaa,
eikä joku lennä, leiju? Lehti? Lintu? Vaiko keiju?”

(Barker (Runot ja kuvitus) 1991. Suomentanut Kivikk’aho.)

Käytimme toimintatuokioissa yllä olevaa runoa muokattuna.

”Olkoon kevät tahi syys, puu on aina nähtävyys.
 Iloinen on urpulasten leikki taivaankantta vasten.
 Lintu pesii, kun on kesä, syksylle jää tuulenpesä.
 Kaikella on aikansa, myös tarunsa ja taikansa:”
 Hei hei (lapsen nimi). Hei hei (lapsen nimi) jne.

Nämä rutiinit antoivat toimintatuokioillemme selkeän alun ja lopun. Jokaisen kerran yhteisellä lorulla ja runolla toimimme yhteenkuuluvuuden tunnetta ohjaamallemme ryhmälle ja yhtenäisyyttä toimintatuokioihin. Suunnitellessamme toimintatuokioita pohdimme, millainen alku- ja loppuloru/ -runo sopisivat ohjaamiimme toimintatuokioihin. Koska tarkoituksenamme oli ohjata toimintatuokioita luovilla menetelmillä, etsimme aiheeseen liittyvät alkuloron ja loppurunon. Sekä alkuloru että loppuruno liittyivät muun muassa luontoon ja luovuuteen, mitkä sopivat hyvin toimintatuokioidemme sisältöalueisiin. Toimintatuokioita seurannut päiväkodin työntekijä kuvasi kaikki toimintatuokiot. Jokaiseen toimintatuokioon meni aikaa noin 45-60 minuuttia riippuen hieman toimintatuokioista.

Asetimme jokaiselle toimintatuokiokerralle omat konkreettiset tavoitteet, joita olemme arvioineet ”toimintatuokion toteutuminen” - kappaleissa. Kysyimme myös jokaisen toimintatuokiokerran lopuksi toimintatuokioita seuranneelta päiväkodin työntekijältä palautetta toimintatuokioista suullisesti keskustelemalla. Nauhoitimme saadun palautteen sanelimella myöhempiä kuuntelua varten. Pyrimme myös siihen, että opinnäytetyöstämme olisi hyötyä päiväkodille. Toimimme toimintatuokioissamme monipuolisesti esille luovia toimintoja. Toiveenamme oli, että päiväkodin henkilökunta saisi uusia ideoita pitämistämme toimintatuokioista ja luovista toiminnoista, ja näin he saisivat päiväkodin arkeen uusia tietoja ja taitoja luovista toiminnoista.

8.1 Toimintatuokio 1: Tutustuminen ja kerttujen askartelu

8.1.1 Toteutussuunnitelma ja tuokion tavoitteet

Tavoitteena ensimmäiselle toimintatuokiokerralle on oppia kaikkien ryhmässä olevien nimet. Lisäksi tavoitteena on tutustua toisiimme sekä kertoa lapsille toimintatuokioista, joita tulemme pitämään heille toimintatuokiokerroilla.

Aluksi kokoontumme piiriin istumaan. Esittelemme itsemme, keitä olemme, mistä tulemme, mitä tulemme tekemään ym. Kerromme ohjeistuksen päivän toimintatuokioon. Jatkamme piirissä istumista ja harjoittelempa pari tutustumisleikkiä. Yhtenä leikkinä on esimerkiksi

leikki, jossa jokainen kertoo vuorollaan oman nimensä ja mistä asiasta pitää ja toisena leikkinä jokainen kertoo oman nimensä ja liittää siihen jonkin liikkeen.

”Eläin-leikki: Leikkijät istuvat piirissä. Ohjaaja aloittaa leikin sanomalla oman nimensä ja mikä eläin hän on, esimerkiksi ”Nimeni on Kaisa ja olen koira”. Leikkijät sanovat yhdessä ”hau, mekin olemme koiria”. Näin jokainen saa vuorollaan sanoa, mikä eläin on.” (Näkövammaiset lapset ry)

Sitten kerromme, että jokaisella toimintatuokiokerralla lausumme ja esitämme toimintatuokion aluksi ”Onnimannin onni” -lorun ja tuokion loppuksi luemme ja rytmitämme erään runon. Sitten harjoittelemme ”Onnimannin onni” -lorua yhdessä. Ensiksi harjoittelemme lorua lausumalla sitä yhteen ääneen ja sen jälkeen harjoittelemme liikkeiden mukaan ottamista loruun.

Seuraavaksi menemme istumaan pöydän ääreen ja jokainen saa askarrella kolme kerttuhymiötä. Ideana on askarrella kolme samanmallista hymiötä (iloinen, neutraali ja surullinen) ja hymiöille annetaan tietyt värit. Lapset saavat vuorollaan kertoa hymiökorttien avulla, millä mielellä he ovat sillä hetkellä. Materiaalitarvikkeina ovat eriväriset kartongit/paperit (punainen, keltainen, vihreä), ja vahaliidut sekä sakset. Hymiökorttien värit sovitaan esimerkiksi siten, että punainen kerttu on surullinen, vihreä kerttu on iloinen ja keltainen kerttu on neutraali. Kaikilla lapsilla on kaikki värit yhteisiä, eli värien perusteella tiedetään tunnetiloista. Lapset voivat piirtää kertuille ilmeet.

Loppuksi menemme taas piiriin ja opetamme lapsille loppurunon. Luemme runon ensiksi ääneen ja sitten harjoittelemme runoa muutaman kerran. Sitten lapset saavat antaa palautetta päivän toimintatuokiosta hymiökorttien avulla laittamalla valitsemansa kortin hymiöpussiin. Keräämme vastuutyöntekijältä lasten huoltajien allekirjoittamat tutkimuslupakyselyt.

8.1.2 Teoriaa toimintatuokion tueksi

Kun aloitetaan ryhmä, on tärkeää, että ohjaaja huomioi oman virittäytymisensä ja sen, että ryhmä orientoituu perustehtäviin sekä ympäristöön. Lisäksi jäsenet yhdistetään ryhmään sekä sovitaan rajoista. Ohjaajan on huolehdittava omasta virityksestään jokaisella kerralla ennen varsinaista ryhmän kokoontumista. Kaikilla ihmisillä on omanlaisensa tavat työhön latautumiseen. Merkittävintä on, että päästään spontaanisuuden sekä valppauden tilaan, jota ryhmän tehtävä edellyttää. Kyseinen tarkoittaa monesti eräänlaista mielentyhjentämistä tai sitä, että siirretään taaemmaksi toiset ajankohtaiset asiat, että ne eivät tuota häiriötä niiden asioiden kohtaamiselle, jotka tulevat esiin ryhmästä. Tämä ei merkitse sitä, että kielletään tai eriste-

tään omat ajatukset tai tunteet, sen sijaan sillä tarkoitetaan sitä, että tarjotaan tulevalle tehtävälle laajempi tila. (Niemistö 2007: 79.)

Esittelyleikit toimivat apuna ihmisten toisiinsa tutustuttamisessa. Tuntemattomien kanssa leikkiin osallistuminen voi joskus olla epä mukavaa. Ei esimerkiksi välttämättä tiedetä tuntemattoman käyttäytymistä, hänen tapansa puhua, hänen luonteestaan ja niin edelleen. Tämän vuoksi esittelyleikit toimivat apuna rentoutumisessa ja tutustumisessa toisiinsa esimerkiksi erityisominaisuuksiin sekä luonteenpiirteisiin. Osallistujat työskentelevät yhtä aikaa ja yksilösuorituksiin ei välttämättä ehditä kiinnittämään huomiota. Kysymys esittelyleikeissä on ensivaikutelmista eikä siis siitä, että eriteltäisiin kenenkään kykyjä tai puutteita. Kun ohjaaja työskentelee uuden ryhmän kanssa, hän tiedostaa tämän asian. Lisäksi ohjaajan olisi huolehdittava siitä, että ryhmän jokainen jäsen tuntee olonsa varmaksi sekä kykenee vaivatta ilmaistamaan itseään. (Rooyackers 1994: 27.)

Pienten lasten olennaisin oppimisen tapa on toistaminen. Monesti mallioppiminen sekä muiden jäljittely liittyy siihen, joskus pienet harjoittelevat omaehtoisesti sekä itsekseen. Uudet aistimukset vievät lapsia toistamaan asioita. Toistot tuovat pienille lapsille apua saavuttamaan hallinnan tunteen. Oman kehon sekä ympäristön hallinta ja kontrolli kiinnostavat lapsia. (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003: 79-80.)

8.1.3 Toimintatuokion toteutuminen 1.9.2011

Kävimme pitämässä päiväkodissa ensimmäisen toimintatuokion, joka oli tavallaan toimintatuokioidemme alkuorientaatio. Jo ulkona huomasimme, että useat lapset olivat hyvin kohteliaita, he esimerkiksi sanoivat kiitos, kun avasimme heille portin. Vastuutyöntekijämme oli valinnut ohjaamiimme toimintatuokioihin kuusi lasta, kaksi tyttöä ja neljä poikaa. Lapsista kaksi on myös maahanmuuttajataustaisia ja heidän suomen kielen taidoissaan on jonkin verran puutteita. Arvioimme opinnäytetyössämme oman ohjaamisemme ymmärrettävyyttä ja selkeyttä peilaten maahanmuuttajalasten/ -lapsen ymmärtämiseen toimintatuokioissamme. Lapset olivat kaikki viisivuotiaita. Lapsiryhmä oli hyvin rikas monella tapaa, osa lapsista oli hieman vilkkaampia ja osa ujoja, ainakin aluksi tuntui siltä.

Meidät otettiin hyvin vastaan ja lapset olivat aidosti uteliaita ja kiinnostuneita meistä ja siitä, mitä tulimme tekemään. Vastuutyöntekijä sai tehtäväkseen kuvaamisen ja hoiti sen jouhevasti taka-alalla siten, että lapset eivät juuri kiinnittäneet huomiota kameraan ja kuvaamiseen. Olimme suunnitelleet, että lapset olivat joka kerralla samat, mutta vastuutyöntekijämme kertoi, että yksi lapsista lähtee pitkälle matkalle, eikä voi osallistua toimintatuokioihin, jotka pidetään toisesta toimintatuokioikerrasta eteenpäin. Yhdessä päätimme ottaa uuden lapsen toimintatuokioryhmäme vaihtuvan lapsen tilalle seuraavalla kerralla.

Aloitimme toimintatuokion keräämällä kaikki tuokiossa tarvittavat materiaalit kasaan ja menemällä matolle piiriin istumaan. Esittelimme itsemme ja kerroimme, mistä tulemme ja mitä tulemme päiväkodilla tekemään lasten kanssa. Ohjasimme alkuun kolme erilaista tutustumisleikkiä. Ensimmäisenä leikkinä oli oman nimen kertominen ja jokin asia, josta pitää. Toisena leikkinä oli oman nimen kertominen ja jonkin liikkeen näyttäminen. Kolmantena leikkinä oli eläin-leikki, jossa kerrottiin oma nimi ja mikä eläin on.

Leikit sujuivat kohtuullisen hyvin, opimme lasten nimet, kuten oli tavoitteena. Lapset luultavasti tiesivät entuudestaan toistensa nimet, vaikka ryhmä oli juuri aloittanut päiväkodissa. Vastuutyöntekijä keskittyi kuvaamiseen ja me hoidimme toimintatuokion ohjaamisen. Osa lapsista ei halunnut osallistua kovin innolla kaikkiin tutustumisleikkeihin ja heitä piti hieman rohkaista osallistumiseen. ”Eläin”-leikissä yllätyimme lasten rikkaasta mielikuvituksesta, sillä he keksivät hyvin erikoisia eläimiä kuten piraija, delfiini ja krokotiili. ”Nimi ja liike” -leikissä yllätyimme myös muutaman lapsen akrobaattisista esityksistä, kun taas parille lapselle liikkeen keksiminen tuotti vaikeuksia.

Tutustumisleikkien jälkeen menimme viereiseen huoneeseen askartelemaan kerttuhymiötä. Jokaiselle lapselle jaettiin kolme eriväristä kartonginpalaa, sakset ja yhteisiä vahaliituja. Ohjeistimme lapset tekemään vihreästä kartongista iloisen kertun, punaisesta surullisen ja keltaisesta neutraalin. Kaikki lapset saivat tehtyä pyydetyt kertut, mutta huomasimme toteutuksessa suuria eroja, niin nopeuden kuin taitojen osalta, kaikki lapset eivät esimerkiksi osanneet kirjoittaa omaa nimeään.

Toimintatuokion loppuksi kerroimme kerttujen askartelun idean eli sen, että lapset saavat kertoa jokaisen toimintatuokiokerran päätteeksi, millä mielellä he ovat laittamalla valitsemansa kerttuhymiön kerttupussiin. Esittelimme myös loppurunon lukemalla sen kertaalleen läpi ja sen jälkeen selostimme, kuinka kertut tuodaan luvan saatua kerttupussiin. Keräsimme askartelutarvikkeet pois ja siirryimme piiriin, jossa luimme loppurunon ja jokainen sai vuorollaan tuoda valitsemansa kertun kerttupussiin.

Aluksi meillä oli suunnitelmana myös loppurunon esitys ja runon opettaminen lapsille, mutta kun saimme tietää, että lapset olivat kaikki viisivuotiaita, eikä kuusivuotiaita ollut ryhmässä, päätimme, että helpotamme alkusuunnitelmaa jättämällä toisen runon opettamisen ja esittämisen pois. Lapset voivat kuunnella, kun me ohjaajat luimme loppurunon, ja he saivat tietenkin halutessaan sanoa meidän kanssa yhteen ääneen runoa. Mielestämme alkurunossa oli tarpeeksi haastetta lapsille, joten emme nähneet tarpeelliseksi opettaa toista täysin uutta runoa lapsille.

Kerttukorteissa ideana oli saada lapsilta palautetta toimintatuokiosta, mutta huomasimme, että kaikki lapset eivät vielä täysin ymmärtäneet kerttujen käyttöä, vaan he valitsivat, minkä kertun raaskivat meille luovuttaa. Lasten tämän toimintatuokiokerran palaute oli yksi vihreä, kolme neutraalia ja kaksi punaista kerttua. Tämänkertainen palaute oli kerttujen käytön harjoittelua, jonka totesimme osittain onnistuneeksi.

Opimme tällä kerralla, että ohjeiden ja sääntöjen pitää olla todella selkeitä ja yksinkertaisia. Haastetta lisäsi meille kaksi lasta, jotka eivät täysin hallinneet suomenkieltä. Suurimmilta osin ohjeet ja säännöt menivät hyvin ja suunnitelman mukaan, mutta kerttujen kanssa oli hieman ongelmia johtuen luultavasti lapsille uudesta toimintatavasta ja asiasta. Seuraavalla kerralla aiomme täsmentää kerttujen käyttöä ja ideaa lapsille, jotta saamme toimintatuokiosta lapsilta totuudenmukaista palautetta, eikä vain itse tehtyä kerttua, josta lapsi raaskii luopua.

Jatkossa aiomme myös kiinnittää entistä tarkemmin huomiota ajankäyttöön ja siihen, että lapset ovat hyvin eri tasolla kehityksessään. Tällä kerralla esimerkiksi huomasimme, että kerttujen askarteluun meni odotettua kauemmin aikaa ja lapset askartelivat hyvin eri tahtiin. Opimme myös sen, että tuokion ohjeistuksen lisäksi aikaa menee yllättävästi myös yleiseen hälinään ja sen huomioimiseen. Meille haasteena tulee olemaan tulevilla toimintatuokiokerroilla se, että saamme osallistettua ja innostettua myös kaikkein hiljaisimmat lapset ja että kaikki lapset myös kuuntelevat toistensa puheenvuoroja ja mielipiteitä. Kokonaisuudessaan ajateltuna oma ohjaamisemme ja toimintamme sujui mielestämme odotetusti hyvin. Saavutimme tälle toimintatuokiokerralle asetetut tavoitteet.

Kysyimme vastuutyöntekijältä palautetta lasten toiminnasta ja hän vastasi, että lapset tekivät innokkaasti mukana omalla tasollaan ja olivat mukana kaikessa ja pysyivät mukana ja mikä tärkeintä, ymmärsivät mitä tehtävissä haettiin. Vastuutyöntekijä piti ohjaustamme selkeänä ja toimivana. Hän piti kerttuideasta ja ehdotti niiden käyttöä myös silloin, kun aloitamme ohjauksen. Mielestämme tämä oli hyvä ajatus ja aiomme käyttää sitä, koska se mahdollistaa jokaisen lapsen yksilöllistä vertailua. Kun siis pyydämme palautetta toimintatuokion aluksi ja lopuksi, niin saamme tietää lapsen tunnetilan ja mielipiteen toimintatuokiosta, eikä siihen vaikuta esimerkiksi lasten huonosti alkanut aamu.

Tiedustelimme vastuuhenkilöltä myös toimintatuokion hyödynnettävyyttä päiväkodille ja hän totesi, että ”on” hyödynnettävyyttä, vaikka hän piti alkurunoa vaikeana ja pitkänä, mutta samalla hän kuitenkin lisäsi, että lapsille pitää olla haastetta. Vastuutyöntekijä piti hyvänä sitä, että toimintatuokiossa oli paikasta toiseen liikkumista ja sitä, että tehtävät olivat vaihtelevia, koska hän epäili viisivuotiaiden lasten keskittymiskykyä näin varhain syksyllä. Vastuutyöntekijämme heitti myös ilmoille ajatuksen tuokioiden hieman lyhyemmästä kestosta. Vas-

tuutyöntekijä piti hyvänä sitä, että kaikki lapset saivat askarrelltua kaikki kolme kertua. Hän antoi myös idean tarkemman palautteen saamiseen eli voisimme kysyä lapsilta esimerkiksi, että ”xxx (lapsen nimi), kun viimeksi annoit vihreän kertun, niin miltä sinusta nyt tuntuu”. Myös tätä pidimme käyttökelpoisena ideana.

Esimerkki lasten askartelemista kertuista

8.2 Toimintatuokio 2: Sadutus

8.2.1 Toteutussuunnitelma ja tuokion tavoitteet

Tämän toimintatuokiokerran tavoitteena on, että jokainen lapsi tutustuu sadutukseen ja osallistuu luomaan satua yhdessä oman pienryhmän kanssa. Lisäksi tavoitteena on, että lapset opettelevat pari-/ryhmätyöskentelyä sadutuksen avulla. Tavoitteena myös on, että jokainen lapsi pääsee osallistumaan sadun kertomiseen ja että jokaisen lapsen mielikuvitusta käytetään sadun luomisessa.

Sadutuksessa tavoitteena on tarinan kerronnan kautta vahvistaa mielikuvitusta ja rohkaista lasta luovuuteen omien kertomusten avulla. Pohdimme tämän olevan hyvä aloitus, koska sadutuksen avulla on helpompi tutustua lapsiin yksilöllisesti. Sadutuksen teemana on mahdollisesti metsä tai luonto, mikäli lapset eivät keksi itse sadutuksen aiheita.

Toimintatuokion normaalin alkuosion jälkeen istumme lattialle piiriin ja pohjustamme sadutusta yhden tai kahden lyhyen sadun (esimerkiksi luontoon liittyvän) lukemisella lapsille. Tiedustelemme, ovatko lapset koskaan itse kertoneet satua. Kerromme, että lapset pääsevät nyt itse sadun kertojiksi. Sitten sadutamme lapset 2-3-lapsen ryhmässä, ryhmät jaetaan sattumanvaraisesti. Toinen meistä saduttaa rauhallisessa huoneessa ja toinen lukee eläinsatuja lapsille, jotka eivät ole sadutettavana. Vastuutyöntekijä kuvaa molempia ohjaajia lapsiryhmän kanssa. Kun sadutus on valmis, vaihdamme ryhmät siten, että se ohjaaja, joka ensiksi sadutti lapsia, menee nyt lukemaan samalle lapsiryhmälle eläinsatuja ja toisinpäin.

8.2.2 Teoriaa toimintatuokion tueksi

Sadutustapahtumassa kertomukseen kirjataan sopimuksen perusteella vaikkapa kertojan etunimi, sukunimi, ikä, kirjaaja, päivämäärä, kerrontapaikka sekä muut kuulijat. Kirjaaminen on aina tehtävä kertojan luvalla sekä avoimesti. Saduttajan tulee kirjoittaa kertomus muistiin sanasta sanaan lapsikertojaan katsottuna avoimesti. Tällä tavoin lapsen on mahdollista seurata, kuinka omasta puheesta tulee kirjoitettua kieltä sekä toisaalta kirjoitetusta tulee puhetta. Saduttaja ei saa korjata tai muuttaa kertojan ”virheitä”, koska itse sanomaan keskittyminen on olennaista. Saduttajan on osoitettava, että hän arvostaa kertojaa aivan sellaisenaan. Lopuksi saduttaja lukee kertojan sadun hänelle. Saduttaja voi korjata tekstiä ainoastaan silloin, mikäli kertoja haluaa jotakin muuttaa. Monesti lapsi haluaa piirtää kuvan kertomuksestaan. On merkittävää, että lapsen satua luetaan ääneen myös toisille lapsille, vanhemmille sekä esimerkiksi isovanhemmille. (Karlsson 2005: 117.)

Sadutus -menetelmä on kehitetty Suomessa, sen kehittämisen 1980-luvun alussa aloitti koulu-psykologi Monika Riihelä. Hän kokeili kerrontaa terapeuttisena välineenä tavoitteenaan lapsen osaamisen ja itsetunnon nostaminen. Sadutus -menetelmän muotoutumiseen on myös vaikuttanut useat erilaiset hankkeet sen jälkeen. (Karlsson 2003: 100.)

Sadutus -menetelmä perustuu lapsen itse esille tuomaan tietoon siitä, millainen hän on, miten hän toimii, mikä on aikuisen osuus yhdessä tekemisestä, miten aikuiset toimivat lasten kanssa sekä keskenään. Sadutus perustuu myös dynaamiseen ja suhteelliseen tiedon luonteen käsitykseen ja tutkittuihin tosiasioihin siitä, miten ihminen oppii, kasvaa ja muuttuu, millä tavoin lapsi tutustuu ja valloittaa maailmaa leikkiessään, miten tietoa käsitellään ja kenen tieto on vakavasti otettu. (Karlsson 2003: 110.) Kertomus on vähitellen tunnistettu ihmismielen portiksi merkittäviin tuntemuksiin ja ajatuksiin sekä oppimisen lähtökohdaksi että myös tiedonkeruun menetelmäksi (Karlsson 2003: 112).

Sadutuksessa liitetään yhteen niin merkityksellinen kertominen, kirjoittaminen kuin lukeminen. Sadutus on etenkin vastavuoroista kuuntelua, kerrontaa, yhdessä tekemistä sekä sitä,

että otetaan vakavasti toisten ajatukset. Sadutus toimii välineenä tai tapana, jolla voi saada tietoa sekä kertoa omista mietteistään, ilman että toiset tulkitsevat ja arvioivat. (Karlsson 2005: 11.)

Perussadutuksella tarkoitetaan sitä, että aikuisen tai lapsen tarina kirjoitetaan avoimesti sanasta sanaan ja siten, että sadutettava näkee kirjoittamisen. Lisäksi perussadutukseen kuuluu, että ei anneta aihetta, tulkintaa tai arviointia. Saduttaja lukee sadutettavalle kertomuksen ja sadutettava saa muuttaa kertomusta, mikäli hän haluaa. Aihe sadutus tarkoittaa sitä, että sadutetaan aiheesta, joka on sovittu yhdessä. Aloitteen siitä, mistä haluaa kertoa, tekee kertoja, eikä saduttaja. (Karlsson 2005: 12.)

Ryhäsadutuksessa ryhmä voi kertoa vuorotellen satua, joka on ryhmän yhteinen. Yksi kirjoittaa sadun ylös. Kerrontavuoron pituus on voitu rajata yhteen tai kahteen asiaan tai virkkeeseen tai kerrontavuoron pituus voi olla myös vapaa. Ryhäsadutus voi olla myös sellainen, että ryhmä kertoo vapaassa järjestyksessä satua, joka on yhteinen ja yksi kirjoittaa sadun ylös. (Karlsson 2005: Liite 8.) Ryhäsadutusta voi siis olla hyvin monenlaista ja erilaista ja edellä mainitut ryhäsadutusmuodot ovat vain eräitä esimerkkejä ryhäsadutuksesta.

8.2.3 Toimintatuokion toteutuminen 2.9.2011

Aloitimme toimintatuokion kokoamalla lapset liikuntasalin lattialle piiriin istumaan. Paikalla oli kuusi lasta. Yksi pienryhmän lapsista oli tällä kerralla poissa ja lisäksi uusi lapsi oli tullut mukaan toimintatuokioon poislähtevän pojan tilalle. Uusi ryhmäämme tullut poika oli kuusi-vuotias ja vastuuhenkilö kertoi, että hänellä oli päiväkodissa ryhmäkohtainen avustaja, joka kuitenkin ei osallistunut toimintatuokioihimme. Pyysimme lapsia näyttämään kerttukorttien avulla, millä mielellä he olivat sillä hetkellä, aamulla. Ensimmäisellä toimintatuokiokerralla tehdyt kerttukortit saivat tällä kerralla uusia tunnetiloja. Vihreä kerttu oli edelleen iloinen, mutta punainen kerttu oli sekä surullinen että vihainen, ja keltainen kerttu puolestaan oli neutraali ja vakava. Tulokseksi tuli kaksi punaista kerttua ja neljä keltaista kerttua. Uusi poika ryhmässä sai kertoa suullisesti tunnetilansa, koska hänellä ei vielä ollut kerttukortteja. Yksi pojista, joka antoi punaisen kertun, kertoi punaisen kerttukortin antamisen perusteluksi sen, että hän oli nukkunut huonosti.

Epäilimme kuitenkin yhä kerttujen käytön osaamista ja oikein ymmärtämistä osalla lapsista. Epäilyksemme johtui siitä, että lapset silminnähden vielä arpoivat kerttukorttien antamisessa ja vilkuilivat toisten antamia kerttukortteja. Havaitimme uuden ryhmään tulleen kuusivuotiaan pojan ymmärtäneen heti niiden käytön, koska hän perusteli punaisen kertun valintaansa huonoilla unilla. Uskomme, että tässä kohtaa iällä oli vaikutusta, eli voi riippua paljolti ikä-

tasosta, miten kykenee ymmärtämään mitäkään asioita. Emme kuitenkaan aikoneet hylätä kerttujen käyttöä, vaan muistimme kertoa uudelleen joka kerta niiden käytöstä.

Seuraavaksi nousimme piirissä seisomaan ja lausuimme ja esitimme ”Onnimannin Onni” -lorun. Tällä kerralla lapset olivat jo hieman mukana liikkeissä ja osin jopa muistivat lorun sanoja. Itse meinasimme unohtaa lorun kulun, mutta lapset terävänä muistuttivat meitä. Vastuhenkilö oli tällä kerralla jälleen kuvaajana. ”Onnimannin Onni” -lorun jälkeen istuimme alas piiriin ja kerroimme lyhyesti, mitä tulemme toimintatuokiossa tekemään tällä kertaa. Luimme kaksi lyhyttä eläinsatua vuorotellen (molemmat meistä ohjaajista luki yhden eläinsadun). Oli hauska huomata, että lukuvuorossa ollut ohjaaja sai kaikki lapset ihan viereensä kuuntelemaan satua. Lapset kuuntelivat satua hiljaa ja keskittyneinä. Valitut lyhyet sadut olivat juuri sopivan pituisia tarkoitukseensa, joka oli tutustuttaa lapset päivän aiheeseen eli satuihin. Molemmat sadut sisälsivät jonkin opetuksen ja kun tiedustelimme, mikä se oli, niin lapset osasivat heti kertoa sen.

Jaoimme lapset kahteen ryhmään, molemmissa ryhmissä oli kolme lasta. Teimme ryhmäjaon omien havaintojemme perusteella. Esimerkiksi eräät kaksi poikaa eivät olisi pystyneet mielestämme keskittymään, jos he olisivat olleet samassa ryhmässä. Toinen meistä meni satuhuoneeseen saduttamaan toista ryhmää ja toinen meni lukemaan satua toiselle ryhmälle pikkuhuoneeseen.

Suunnitellessamme sadutus - toimintatuokiokertaa, pohdimme, että olisimme ohjanneet lapsille aihesadutusta pienryhmittäin. Eli olisimme antaneet lapsille jonkin valmiin aiheen, esimerkiksi luonto tai metsä, josta he olisivat saaneet kertoa pienryhmässä yhteisen sadun. Pohdittuamme asiaa tarkemmin, päädyimme kuitenkin siihen, että ohjaamme lapsille vapaasadutusta pienryhmittäin, koska halusimme toimia myös sadutuksessa mahdollisimman lapsilähtöisesti ja painottaa lasten osallisuutta. Lisäksi pidimme tärkeänä antaa lasten luovuudelle ja mielikuvitukselle tilaa, joten emme halunneet antaa lapsille valmista aihetta, josta he kertovat sadun. Saduttaessamme pienryhmiä huomasimme, että vapaasadutus oli hyvä idea, koska molemmat pienryhmät keksivät hienot sadut.

Halusimme saduttaa lapsia pienryhmissä eli kahdessa kolmen lapsen ryhmässä, koska teimme sadutuksen jälkeisellä toimintatuokiokerralla saduista näytelmiä, joten sadutuksen tekeminen pienryhmissä oli toimintatuokioiden jatkuvuuden kannalta hyvä vaihtoehto. Ohjasimme kaikilla muilla kerroilla lapsiryhmää yhdessä yhtenä ryhmänä, lukuun ottamatta sadutus - ja saduista draamaksi näytelmän tekeminen - toimintatuokiokertaa, joten meistä oli kiva myös ohjata lapsia hieman pienemmissä ryhmissä, jolloin molemmat ohjaajat pääsivät ottamaan enemmän vastuuta omasta ohjaamisestaan.

Ensimmäisessä ryhmässä oli kolme poikaa, joista yksi oli maahanmuuttajataustainen, jolla oli vaikeuksia suomenkielessä, toinen pojista oli hyvin hiljainen ja pohdiskeleva ja kolmas oli uusi poika. Tämän ryhmän kanssa aloitettiin sadutuksella ja heti paikalleen istuttuamme yksi pojista kertoi haluavansa tehdä Aku Ankka -sadun ja toinen halusi tehdä sadun palomiehestä, koska haluaa isona palomieheksi. Niinpä satu syntyi ”Palomies Aku Ankasta”, joka sai hälytyksiä.

”Palomies Aku Ankka”

”Hau Aku Ankka.

Että tuli hälyytys sille ankalle
ja sitten kaupungin talo paloi.

Pestään, vettä tulee psiis.

Sammutetaan,

niin se pitää sammuttaa eikä pestä,

se palaa

ja sit se pitää pestä.

Se on Aku Ankka talo.

Että sitten tuli toinen hälyytys,

että kellarissa oli vettä

ja siellä alhaallakin oli

ja ovet oli lukossa.

Täti ylhäällä ei osannut uida

ja sitten tuli nostokurki.

Nostokurki otti naisen pois kerroksesta.

Että Aku Ankka meni syömään

ja sitten tuli sellainen hälytys että autokolari,

se oli ihan hajonnut

ja sitten ne otti isoilla saksilla pois ovet.”

Ryhmässä selkeästi kaksi pojista johti sadun kulkua ja kolmas nyökytteli hyväksyvästi mukana. Ensimmäisen sadun päätyttyä pojat halusivat kertoa toisen jatko-osan aiemmalle sadulle. Molemmissa saduissa seikkaili Aku Ankka. Tämän ryhmän kohdalla oli hauska huomata, että kaksi poikaa viittasi kädellään, kun he pyysivät puheenvuoroa sadun kertomiseen. Pojat jaksoivat hyvin keskittyä sadun kertomiseen ja olivat selvästi innostuneita siitä. Satujen kirjoittamisen jälkeen tällä ryhmällä oli vuorossa sadun kuuntelua. Kuuntelu ei selvästikään ollut yhtä mielenkiintoista kuin sadun itse luominen.

”Aku Anka norsusatu”

”Aku Anka antaa ruokaa ja norsu vahingossa imas sen räpylän
ja sen tän käden.
Kummitus, Aku Anka pelkää,
sitten tuli kummitus,
täältä tuli kummitus ja sano huhuu ja sitten Aku Anka sano kääk
ja sitten tuli aurinko ja se heräs.
Se veti lakanan pois
ja näki että siinä oli reiät
ja huomasi että se oli kummituslakanan päällä nukkunut.
Sitten se huomasi että se kummituslakana lähti sieltä
ja se sano huu-uu-uu
ja meni kiviin
ja tuli kuu,
kuu on aika pimee.
Vettä sataa ja usvaa ja ne lopetti.”

Toisessa ryhmässä oli kaksi poikaa ja yksi tyttö. Toinen pojista oli maahanmuuttajataustainen, jolla oli melko paljon vaikeuksia suomen kielessä ja vastuutyöntekijä kertoi, että pojalle oli tullut vasta tämän syksyn aikana änkytystä puheeseen ja tämä oli selvästi huomattavissa myös sadutuksessa. Toinen pojista oli toisinaan hieman arka, mutta toisaalta myös osasi sanoa oman mielipiteensä ja osasi olla myös vahvatahtoinen. Tyttö oli melko reipas, vaikka hän ei aina jaksanut keskittyä täysillä toimintatuokion tehtäviin. Aloitimme tämän ryhmän kohdalla sadun lukemisella. Keskustelimme ensiksi sadun aiheesta ja lapset kertoivat mielellään omia ajatuksiaan liittyen satuun, joka kertoi sademetsästä ja eläimistä. Kun olimme hieman keskustelleet sadun aiheesta liikuntasalin lattialla, siirryimme pikkuhuoneeseen lukemaan tarinaa. Lapset eivät jaksaneet koko ajan keskittyä sadun kuuntelemiseen, vaan he vääntelehtivät paikoillaan ja vaihtelivat paikkoja. Lapsia piti jonkin verran pyytää istumaan kunnolla ja kuuntelemaan satua. Satu oli luultavasti hieman liian pitkä ja vaikea tälle lapsiryhmälle, sillä emme ehtineet lukea sitä loppuun rajallisen ajankäytön vuoksi, eivätkä lapset oikein jaksaneet kuunnella ja keskittyä satuun.

Seuraavaksi menimme tämän ryhmän kanssa satuhuoneeseen ja lapset saivat kertoa yhdessä sadun. Saduttaminen oli uutta myös saduttajalle, kuten myös yhteisen sadun luominen lapsille. Lapsille tuntui tuottavan vaikeuksia aloittaa satua tai keksiä edes sadun aihetta, kunnes jonkin ajan kuluttua ryhmän tyttö keksi sadun aiheeksi kissanpennun. Sitten lapset alkoivat keksiä asioita, mitä kissa on tai mitä kissa tekee jne. Maahanmuuttajataustainen lapsi johti selvästi sadun kertomista, ja muut välillä ihmettelivät, miksi yksi poika sai kertoa satua koko

ajan. Saduttajan oli vaikea saada selvää lasten puheista ja osa lasten kertomista asioista jäi kirjoittamatta ylös. Sadun kertominen ryhmänä oli melko haastavaa näille kolmelle lapselle ja uskomme, että yksilösadutus olisi luultavasti voinut olla helpompaa tämän pienryhmän lapsille, mutta jokainen lapsi kuitenkin osallistui edes jotenkin sadun kerrontaan. Yksi poika olisi jatkanut sadun kertomista vaikka miten pitkään, mutta muut kaksi lasta halusi jo lopettaa sadun kertomisen. Kun satu oli luettu lapsille, joku lapsista halusi hieman lisätä siihen jotain ja sitten lapset olivat jo hieman levottomia eivätkä jaksaneet enää keskittyä kunnolla sadun kuuntelemiseen.

”Kissanpoikanen”

”Kissanpoikanen jotain leikkiä langalla,
 syödä ruohoa, jolla on sisko, kissa kaveri.
 Kissalla on äiti, iskä, vauva, yksi vauva.
 Kissa on sisko, kissalla on lintu, kissalla on kalaa, kissankalaa.
 Ei kai sillä vaan ole panssariautoja.
 Kissalla on rahaa, kissalla on hampaat, kissa menee uimaan.
 Kissalla on kynnet sormissa.
 Ruskeat raidat, harmaa, jossa on ruskeat raidat.
 On pimeetä.
 Panssarinedustajalla on kivääri.
 Löytää papukaijan ja leikkii sen kanssa.
 Paistaa aurinko.
 Sillä on panssari, kissalla on käärme, possu.
 Sillä on miekkakotelo.
 On haamuja.
 On pimeetä, on puita, on kuningas, prinsessa,
 on olla, on puita, pitkiä puita, kuusia,
 on kirves, on vettä, on ritari, on lukko,
 on leluja, on lelupeli.
 Kaksi panssarivaunupistoolia.
 Kissalla on uimahalli,
 kissalla on pensseli, sillä on ruokasuti.
 Kissalla on kurkkua.
 Kissalla on jalkaa, pää.”

Lopuksi menimme kaikki takaisin liikuntasalin keskelle lattialle istumaan piiriin. Sitten toinen meistä ohjaajista luki lapsille loppulorua ja lapset saivat vuorollaan tuoda kerttukorttinsa toiselle ohjaajalle kerttupussiin. Muistutimme lapsia kerttujen tarkoituksesta kertoa omasta

tunnetilastaan ja mielipiteestään päivän toimintatuokiosta. Lapset antoivat palautteeksi yhden punaisen, kolme keltaista ja kaksi vihreää kerttua. Aamuun nähden yksi keltainen kerttu oli muuttunut punaiseksi, ja kaksi punaista kerttua olivat muuttuneet vihreiksi ja muut värit olivat pysyneet ennallaan. Aivan kaikki ryhmän lapset eivät mielestämme välttämättä vieläkään ymmärtäneet täysin kerttujen käyttötarkoitusta, koska lapset edelleen tuntuivat antavan kerttukortteja sattumanvaraisesti. Toivoimme kuitenkin, että he oppivat kerttujen käytön toimintatuokioiden edetessä. Aamun kerttukortit toimivat enemmänkin tunnetilan kuvaajina, kun taas päivän päätteeksi annetut kertut toimivat lasten palautteena toimintatuokiosta. Lasten palaute oli kokonaisuudessaan monipuolinen ja oli kiva huomata, että lapset eivät luultavasti ottaneet mallia toisiltaan siitä, minkä kerttukortin valitsivat.

Toimintatuokion jälkeen kysyimme vastuuhenkilöltä palautetta tuokiosta. Aluksi kysyimme hänen mielipidettään lasten toiminnasta. Hän vastasi, että taas oli kiva seurata, että toisen ryhmän sadutuksessa lapset ottivat kaikki asiat ulkopuolelta, lapset sanoivat konkreettisia asioita, esimerkiksi kala. Lisäksi vastuutyöntekijä jatkoi, että ”mutta aika hyviä tarinoita tuli”, mitä hän nyt kuuli. Vastuuhenkilö jatkoi, että lapset keskittyivät aika hyvin. Hän kertoi, että tämänikäisille lapsille aika, minkä tuokio kesti, oli melko pitkä aika. Vastuuhenkilön mielestä saimme kuitenkin hienosti pidettyä lapset mukana toimintatuokiossa. Lisäksi hän kertoi, että jatkuvuus oli hyvä asia, että sama tarina tulee jatkumaan ensi kerralla. Vastuutyöntekijä sanoi, että toimintatuokioiden on ollut haastavia tehtäviä, mutta lapset ovat onnistuneet niissä hyvin.

Seuraavaksi kysyimme vastuutyöntekijän mielipidettä omasta ohjaamisestamme ja toiminnastamme ja hän piti niitä selkeinä ja johdonmukaisina. Vastuuhenkilö totesi, että on hyvä, että on pieni ryhmä ja että tunnemme jo lapset nimeltä, voimme kutsua lapsia heidän omilla nimillään, eikä vain ”sinä siellä”. Hän jatkoi, että ohjeet tulivat selkeiksi ja kaikki lapset tiesivät mitä tehdään. Hän kertoi, että tässä ryhmässä todella tarvitaan selkeitä ohjeita, eivätkä ne silti mene perille, koska suomen kielen taito on osalla lapsista niin heikkoa.

Sitten kysyimme päiväkodin hyödynnettävyyttä toimintatuokiostamme, ja vastuutyöntekijä sanoi, että sadutus oli hyvä asia ja hän piti hyvänä sitä, että sadutimme lapset ryhmässä. Hän kertoi, että toisinaan päiväkodeissa sadutetaan vain yksi tai kaksi lasta kerrallaan, joten saduttettava porukka voisi olla vieläkin isompi kuin meidän saduttamamme ryhmät. Vastuutyöntekijä sanoi, että viisivuotiaille lapsille eli ei-eskareille tällainen ryhmäsadutus oli hyvä asia. Vastuuhenkilö piti hyvänä asiana sitä, että kaikki saivat sanoa tai yrittää sanoa asioita sadutuksessa, ja että kaikille annettiin mahdollisuus puheenvuoroon.

Vastuuhenkilö kertoi huomanneensa, että yksi toisen ryhmän lapsista ei sanonut kovin paljon asioita sadutuksessa. Vastuutyöntekijä mietti yleisesti, miten lapset voisi saada osallistumaan

paremmin mukaan. Esimerkkinä keskustelimme eräästä toimintatuokiosta mukana olleesta lapsesta, joka oli muutenkin melko pidättyväinen, pohdiskelija ja ujo. Haasteena meille ohjaajina oli se, mitä myös vastuutyöntekijä sanoi, että me olimme kuitenkin vieraita aikuisia tälle lapsiryhmälle, joten emme voineet vielä tuntea lapsia kunnolla ja tietää ”mistä naruista nykiä” eli miten saada parhaiten osallistettua myös hiljaisemmat ja ujommat lapset mukaan.

Toisesta sadutettavasta ryhmästä vastuutyöntekijä sanoi huomanneensa maahanmuuttajataustaisen pojan, joka tavallaan johti ryhmää ja satua, vaikka hänen kielitaitonsa oli hyvin heikkoa. Vastuuhenkilö jatkoi, että poika jakoi välillä puheenvuoroja muille lapsille sadutuksessa. Vastuutyöntekijä totesi, että näin ne roolit tulevat jo lapsillekin ryhmässä. Vastuutyöntekijä kertoi huomanneensa, että toisen ryhmän kohdalla sadutus ei meinannut käynnistyä mitenkään, kun lapset eivät meinanneet keksiä mitään aihetta satuun. Hän antoikin idean, että lapsille olisi voinut antaa jonkin aiheen, josta he voivat keksiä sadun. Tämä oli itse asiassa meidän alkuperäinen suunnitelma sadutukselle eli olisimme voineet pitää aihesadutuksen, mutta päätimme antaa lasten luovuudelle ja mielikuvitukselle tilaa, joten päätimme pitää tavallisen ryhmäsadutuksen antamatta lapsille valmista aihetta.

Vastuutyöntekijä kertoi meille ryhmän eräästä maahanmuuttajataustaisesta pojasta, jolla oli ilmennyt änkytystä vasta tänä syksynä ja hän sanoi, että he olivat miettineet päiväkodissa, voiko lasta auttaa jonkin sanan/asian ilmaisemisessa vai pitääkö vain odottaa niin kauan, että lapsi saa sanottua asiansa. Hän kysyikin mielipidettämme asiaan. Pohdiskelimme tätä asiaa yhdessä myöhemmin ja tulimme siihen tulokseen, että maahanmuuttajalasten kohdalla jonkin sanan ilmaisemisen/ääntämisen auttaminen oikein on hyväksi kielen kehityksen kannalta, mutta lapsille on annettava mahdollisuus yrittää ääntää ja sanoa sana oikein ensin itse. Mietimme myös asiaa sadutuksen kohdalla, että kirjoittameko lasten sadut ylös sana sanalta, mukaan lukien virheet sanoissa vai korjaammeko suoraan sanat siten, mitä oletamme, että lapset ovat ne luultavasti tarkoittaneet. Päätimme korjata lasten sanat oikein lasten luvalla ja jättää virheelliset sanat kirjoittamatta, ja ajattelimme, että lapsille olisi kivempi kuulla satu siten, kuten he olivat sen tarkoittaneet, eikä siten, kuinka he olivat vahingossa ääntäneet väärin.

Opimme tämänkertaisesta toimintatuokiosta, että ohjeet ja säännöt on oltava todella selkeitä ja johdonmukaisia. Meidän pienryhmämme vaatii jäämäkkyyttä ohjaajalta. Huomasimme myös tämän lapsiryhmän kohdalla olevan hyvä, että on erilaista toimintaa, joka ei kerrallaan kestä kovin pitkään. Esimerkiksi sadun lukeminen puolelle ryhmälle vuorotellen vaikutti olevan hyvä idea, mutta valittu satu oli liian pitkä ja ehkä vähän liian vaikea tämänikäisille lapsille. Sen sijaan eläinsadut, joita luimme tuokion alkuvaiheessa, näyttivät olevan sopivanpituisia ja tarpeeksi mielenkiintoisia lapsille. Ryhmäsadutus oli mielestämme myös toimiva ratkaisu ja toinen pienryhmä olisi halunnut kertoa vielä kolmannen sadun. Toisen pienryhmän kohdalla olisi

ehkä voinut antaa valmiin aiheen sadulle, mutta tästäpä huomasimme taas sen lasten välisen kehityseron ja muutenkin lasten yksilöllisyyden.

Alkuperäinen suunnitelmamme oli, että molemmat meistä ohjaajista olisi ollut mukana saduttamassa kolmea lasta kerrallaan, toinen saduttajana ja toinen kuvaajana. Vastuutyöntekijä olisi ollut toisen pienryhmän kanssa sillä välin. Päätimme kuitenkin muuttaa suunnitelmaa siten, että molemmat ohjaajat saduttavat ja lukevat lapsille satua vuorotellen kahdessa pienryhmässä, koska halusimme, että molemmilla ohjaajilla oli selkeät tehtävät ja vastuutyöntekijä sai hoitaa kuvaamisen ja tarkkailun. Tämä osoittautui hyvin toimivaksi ratkaisuksi. Kaiken edellä mainitun myötä voimme myös todeta, että kaikki tämän kerran tavoitteet toteutuivat ja kokonaisuudessaan toimintatuokio meni hyvin.

8.3 Toimintatuokio 3: Saduista draamaksi näytelmän tekeminen

8.3.1 Toteutussuunnitelma ja tuokion tavoitteet

Tämän toimintatuokiokerran tavoitteena on rohkaista jokaista lasta esiintymään. Lisäksi tavoitteena on, että lapset oppivat tekemään näytelmän omasta keksimästään sadusta.

Aluksi jaamme lapset samoihin ryhmiin, kuin edellisellä kerralla sadutuksessa. Sitten luemme lasten edellisellä kerralla keksimät sadut ääneen lapsille molemmissa pienryhmissä erikseen ja harjoittemme kahdessa eri ryhmässä näytelmän tekemistä saduista. Tämän jälkeen molemmat ryhmät esittävät vuorollaan tehdyt näytelmät ja ohjaaja lukee tarinaa samalla kun lapset näyttelivät. Muut lapset katsovat ja kuuntelevat näytelmää. Näytelmän jälkeen keskustelemme näytelmästä ja katsojat saavat esittää kysymyksiä näytelmästä.

Varasuunnitelmana, jos viimekertaisista saduista ei synny näytelmiä, keksimme viime kerralla luetuista lyhyistä eläinsaduista pieniä näytelmiä. Luemme satuja ja mietimme joko koko ryhmä yhdessä tai pienryhmässä, miten saduista voisi keksiä näytelmän.

Painotamme lasten osallisuutta ja omaa mielikuvitusta. Ohjeistamme lapsia vain tarpeen mukaan ja pyrimme, että lapset saavat tehdä näytöksistään mahdollisimman omannäköisiä. Keskeisenä näytelmien tekemisissä emme kuitenkaan pidä sitä, että ne noudattavat täysin edellisen kerran sadutuksessa keksittyjä satuja, vaan että lapset pääsevät itse keksimään ja tekemään näytelmää ja että lapset päästävät luovuutensa ja mielikuvituksensa valloilleen.

8.3.2 Teoriaa toimintatuokion tueksi

Työskentely draamassa pohjautuu leikinomaiseen toimintaan, joka lähtee lapsen kehitystasosta ja joka edesauttaa niin lapsen kielellistä kehitystä kuin valmiuksia oppia uusia asioita. Toiminnassa huomioon otetaan se, että lapsella on tarve leikin sekä mielikuvituksen avulla oppimiseen. Draamallisessa työskentelyssä toisiinsa liittyvät lasten kokemukset, eri taideaiheet sekä tietoa ja näitä työstetään yhdessä sadun, tarinan tai aiheen perusteella, joka on ajankohtainen. Huomattava oppimispotentiaali draamassa on todellisen sekä fiktiivisen maailman välillä toimimisessa. Kun lapsi kulkee roolissa sekä omana itsenään kyseisten maailmojen välillä, hän voi luoda uusia merkityksiä sekä kokea uutta. Kun toimii eri rooleissa, se luo edellytyksiä tutkia sekä löytää uusia mahdollisuuksia ja näkökulmia. Lapsi voi samalla käsitellä sekä tarkastella suhdettaan niin ympäröivään maailmaan kuin toisiin lapsiin. (Toivanen 2009: 31.)

Draamaa on mahdollista käyttää lieventäjänä kulttuurieroille ja sen tuella on mahdollista kasvattaa ymmärrystä kulttuurien välille. Ihmisten erilaisuuksia voidaan oppia hyväksymään draamaharjoitusten välityksellä. On hyvä, että draama aloitetaan harjoituksista, jotka liittyvät omaan persoonallisuuteen sekä kehoon. Tämän avulla on mahdollista esimerkiksi esittää satuja sekä tapahtumia tai leikkiä nukeilla ja niin edelleen. Lapsi voi oppia hahmottamaan draamassa sanoman ilmeistä, liikkeistä sekä eleistä ja myöhemmin myös puheista. (Välivaara 1996: 11.)

Draamaksi kutsutaan työtapaa, joka tekee mahdolliseksi sen, että yhdistetään opitut tiedot sekä taidot, liitetään yhteen palaset. Mikäli kokonaispersoonallisuuden kehittäminen on tavoitteena, se vaatii, että tilanteessa voi olla mukana koko ihminen, myös fyysinen minä. Draamassa toisiinsa liittyvät sekä kasvatuksen sosio-emotionaaliset, kognitiiviset että psykomotoriset osa-alueet. Draaman sisältöjen liittyessä yhteen lapsen kokemusmaailmaan, oppimisesta tulee kokonaisvaltaista sekä hauskaa. Draamapedagogiikka tarjoaa sekä lasten omalle aktiivisuudelle että erilaisuudelle tilaa. Se auttaa kasvattajaa ymmärtämään, havainnoimaan sekä tuntemaan lapsia ja sen, millä tavalla lapset kokevat asioita. Draama toimii lapsen ja aikuisen lähentäjänä ja edistää keskinäisiä suhteita lapsilla. (Välivaara 1996: 26.)

Pienryhmien käyttäminen tarjoaa mahdollisuuden siihen, että voidaan kehittää draamavalmiuksia johdonmukaisesti. Kun ryhmä kiinteytyy, voidaan päästä syvemmälle tasolle draamatyöskentelyssä. Mikäli kasvattaja tuntee pienryhmän sosiaaliset suhteet, taidot, kehitysvaiheen sekä statukset, on hänen helpompi ohjata draamaprosessia sellaiseen suuntaan kuin hän itse haluaa. Muun muassa roolivalintojen välityksellä hänen on mahdollista vahvistaa ryhmän jäsenten arvoja sekä heikkoja puolia. Lasten on helpompaa huolehtia toisistaan pienryhmässä ja lisäksi kaikilla on aikaa ilmaista oma mielipiteensä. Onkin huomattu, että kolmen tai neljän

lapsen määrä on sopiva ryhmäkoko. Jos ryhmät ovat tätä suurempia, ääneen saattavat päästä vain rohkeat sekä vilkkaat lapset. Sekä suunnittelu että tekeminen on pienryhmässä helpompaa. (Välivaara 1996: 28.)

8.3.3 Toimintatuokion toteutuminen 5.9.2011

Aluksi menimme aamupiiritilaan ja istuimme lattialle piiriin. Paikalla oli kuusi lasta, yksi lapsista oli lähtenyt kokonaan pois ryhmästäme matkan takia ja hänen tilallaan oli pysyvästi toinen poika, joka oli myös viime kerralla mukana. Lapset kertoivat aamupiirin omista paikoistaan ja pyysivät saada istua niillä. Annoimme kameran vastuutyöntekijälle ja hän sai taas videokuvata toimintatuokiomme. Kyselimme lasten senhetkisiä tunnetiloja, ja saimme lapsilta vastaukseksi kerttuhymiöiden avulla kaksi punaista kerttua, kolme keltaista kerttua ja yhden vihreän kertun. Eräs poika, joka antoi punaisen kertun, perusteli valintaansa sillä, että hänellä oli nuha. Toinen punaisen kertun antanut lapsi perusteli valintaansa sillä, että hänen sisko oli kiusannut häntä aamulla.

Tuttuun tapaan nousimme piirissä seisomaan ja lausuimme sekä esitimme yhdessä ”Onnimannin onni” -lorun. Lapset tuntuivat muistavan lorun jo melko hyvin ja suurin osa liikkeistäkin oli hallussa. Lapset olivat selkeästi omaksuneet jo ”Onnimannin onni” -lorun meidän yhteisten hetkien alkurutiiniksi. Ohjeistimme lapset tämänkertaisen tuokion aiheeseen ja jaoimme heidät samoihin ryhmiin kuin viime kerralla sadutuksessa. Yksi tyttö, joka ei ollut edellisellä toimintatuokiokerralla paikalla, tuli toiseen ryhmään, josta yksi pojista oli lähtenyt matkalle.

Harjoittelimme viime kerralla tehtyjä satuja kahdessa ryhmässä, samassa huoneessa eri puolilla huonetta. Tämä ei osoittautunut täysin toimivaksi ratkaisuksi, sillä toista lapsiryhmää tuntui kiinnostavan välillä enemmän toisen ryhmän näytelmän harjoittelu kuin oman ryhmän näytelmän tekeminen. Tästä opimme, että jos tulevaisuudessa haluamme jakaa ryhmää harjoittelemaan näytelmiä, varaamme siihen jokaiselle ryhmälle oman tilan.

Luimme lapsille heidän viime kerralla tekemänsä sadut ja pohdimme lasten kanssa, kuinka saduista saataisiin tehtyä näytelmiä. ”Kissanpoikanen” - sadun tehneessä ryhmässä lapset eivät oikein meinanneet jaksaa keskittyä kuuntelemaan ja pohtimaan omaa satua, vaan heidän huomionsa kiinnittyi välillä enemmän toisen ryhmän ”Palomies” - sadun kuuntelemiseen ja katsomiseen. Roolien keksiminen näytelmään oli myös hieman vaikeaa, vaikka ryhmän tyttö sanoi heti haluavansa olla näytelmässä kissanpoikanen. Toinen ryhmän pojista halusi esittää keksimäänsä panssariautoa/panssarinedustajaa. Toinen pojista ei oikein tiennyt, mitä roolia olisi esittänyt ja muutenkaan hän ei oikein jaksanut keskittyä pohtimaan oman pienryhmän satua. Lapsille piti sanoa muutaman kerran siitä, että he keskittyisivät oman ryhmän näytelmän tekemiseen ja myös vastuutyöntekijän piti pyytää lapsia keskittymään kuuntelemaan.

Pohdimme yhdessä lasten kanssa, että mitä rooleja näytelmässä voisi olla ja mitä ne tekisivät missäkin kohdassa näytelmää.

Huoneessa, jossa harjoittelimme ja esitimme näytelmät, oli parvi, joka toimi esiintymislavana ja katsojille laitettiin tuoleja esiintymislavan eteen. Näytelmän harjoitteluun ei mennyt kovin pitkää aikaa ja lapset olivat melko nopeasti valmiita esittämään esityksensä. Tosin voi olla, että lapset eivät täysin ymmärtäneet näytelmän ideaa, mutta saimme kuitenkin aikaiseksi jonkinlaisen näytelmän, jonka esittää toiselle ryhmälle.

”Kissanpoikanen” - sadun tehnyt ryhmä esitti ensimmäisenä oman näytelmänsä. Toinen ryhmä sai istua katsojina. Ohjaaja luki satua ja lapset esittivät näytelmää sitä mukaa, mitä sadussa missäkin kohtaa tapahtui. Lapset eivät muistaneet/tienneet kaikissa kohdissa, mitä heidän olisi pitänyt tehdä, mutta kaikki kolme ryhmän jäsentä olivat kuitenkin jollakin tavalla mukana näytelmässä. Yksi ryhmän poika ei oikein varsinaisesti esittänyt mitään sadun roolia, mutta hänkin oli kuitenkin mukana näytelmässä.

Ideana oli, että ohjaaja lukee satua ja lapset näyttelevät samalla sadussa tapahtuvia asioita. Ohjaajan piti hieman muokata satua siten, että sen pystyi lukemaan tarinan muodossa. Toinen ryhmä istui katsojina todella hienosti ja jaksoi keskittyä toisen ryhmän näytelmän katsomiseen. Kun satu oli luettu loppuun ja näytelmä päättyi, esiintyjät saivat kumartaa/niiata ja katsojat ja ohjaajat taputtivat heille. Katsojat saivat esittää kysymyksiä esiintyjille, ja toisen ryhmän poika esitti heti kysymyksen. Myös toinen ohjaaja kysyi lapsilta pari kysymystä. Rekvisiittana näytelmässä oli pari leikkipäärynää kissanruokana ja panssariautolla oli ”ammuk-sia”. Seuraavaksi katsojana ollut ryhmä pääsi esittämään oman näytelmänsä ja ensiksi oman näytelmänsä esittänyt ryhmä pääsi katsomaan toisen ryhmän näytelmää.

”Palomies Aku Ankka” - sadun tehnyt ryhmä aloitettiin näytelmän tekeminen muistelemalla viimekertaisista satua. Lapsille esiteltiin rekvisiitaksi tuodut tavarat eli sammutushanskat, palokypärä, suihkuputki ja ”kummituslakana”. Ryhmässä mukana olleet pojat innostuivat varusteista ja halusivat molemmat heti olla palomiehiä. Ryhmään uutena tullut tyttö kuunteli poikien selitystä sadusta ja ohjaaja luki molemmat sadut ryhmälle. Roolit olivat alusta alkaen heti selvät ja pojat tiesivät heti esittää ryhmään uutena tulleelle tytölle rooleiksi ”tätia keroksessa” ja ”kummitusta”. Tyttö lähti mielellään esittämään ehdotettuja rooleja ja lisäksi hän keksi, että voisi olla myös ”tarjoilija”, joka tarjoilee ruokaa palomiehille. Koko ryhmä osallistui näytelmän etenemisen keksimiseen ja miten sitä voisivat esittää. Kävimme sadut kertaalleen läpi ja lapset kertoivat olevansa valmiita esittämään ne toiselle ryhmälle. Esitys sujui alkusuunnitelmien mukaan todella hyvin ja kaikki lapset osallistuivat oman toivomuksensa verran näytelmän esittämiseen. Yleisönä ollut toinen ryhmä malttoi hienosti kuunnella ja

katsoa ”Palomies Aku Ankka” - satua. Kysymyksiä ei tullut toisen ryhmän lapsilta, mutta ohjaajalla oli jokin kysymys näytelmän esittäjille.

Näytelmän tekemisessä oli ideana, että lasten osallisuus ja mielikuvitus olisivat keskeisellä sijalla, joten meidän tehtävä ohjaajina oli enemmänkin lukea lapsille heidän sadutuksessa tekemänsä sadut ja auttaa sekä neuvoa lapsia näytelmien keksimisessä ja harjoittelussa. Pääasia oli, että lapset saivat kokeilla näytelmän tekemistä omasta keksimästään sadusta.

Kaiken kaikkiaan olimme tyytyväisiä siihen, että saimme jokaisen lapsen osallistettua mukaan näytelmään ja sen suunnitteluun. Oli todella hyvä, että molemmat ryhmät keksivät näytelmät omista saduistaan, eikä meidän tarvinnut turvautua satukirjaan, joka oli varasuunnitelmana, jos näytelmän tekeminen ei olisi onnistunut omasta sadusta. Voi olla, että kaikki lapset eivät ihan tarkkaan ymmärtäneet näytelmän tekemisen ideaa, esimerkiksi toisen ryhmän maahanmuuttajataustainen poika, mutta lapset olivat selkeästi innoissaan toimintatuokion aiheesta.

Toimintatuokion päätteeksi menimme piiriin ja tiedustelimme lasten mielipiteitä näytelmän tekemisestä, ja suurin osa lapsista tuntui pitäneen siitä. Luimme loppurunon ja pyysimme palautetta päivän tuokiosta ja saimme tulokseksi neljä vihreää kerttua ja kaksi keltaista kerttua. Kaikki kertut toimintatuokion alun tunnetilakerttuihin verrattuna olivat joko pysyneet ennallaan tai parantuneet. Lapset siis selkeästi pitivät tästä toimintatuokiosta. Myös loppuruno oli mielestämme hyvin sisäistetty ja lapset ymmärsivät toimintatuokion päättyvän loppurunoon.

Meistä tämä toimintatuokiokerta tuntui jo etukäteen kaikista toimintatuokiokerroistamme haastavimmalta kerralta, koska meitä jännitti, kuinka saamme lapset innostettua näyttelemään ja kaikki lapset osallistumaan näytelmiin. Mietimme myös toisen sadun kohdalla sen haastavuutta näytelmän muuntamiseksi. Jännityksemme ja huolestumme olivat kuitenkin turhaa, sillä lapset innostuivat näytelmien tekemisestä ja pitivät siitä. Erityisenä haasteena meillä oli jälleen lasten kielelliset ongelmat. Maahanmuuttajataustaiselle pojalle olisi voinut selventää vielä tarkemmin näytelmän tekemisen idean. Haasteena oli myös muutos toisen ryhmän kokoonpanossa, mutta siitä selvitettiin yllättävän joustavasti. Toimintatuokion ohjaamisen kannalta olisi ollut hyvä, jos meillä olisi ollut käytettävissämme kaksi erillistä huonetta, jossa harjoitella näytelmiä. Olosuhteisiin nähden olimme tyytyväisiä toimintatuokioon kokonaisuudessaan. Lisäksi olimme tyytyväisiä siihen, että saimme pidettyä tämänkertaisen tuokion alkupeiräisen suunnitelman mukaan ja pysyimme hyvin suunnitellussa aikataulussa.

Lopuksi kysyimme palautetta vastuutyöntekijältä. Ensiksi tiedustelimme hänen mielipidettään lasten toiminnasta toimintatuokiossa. Ja hän vastasi, että ehkä pari lasta ei oikein ymmärtänyt ideaa, mutta aihe oli aika vaikea ja he eivät oikein pysyneet mukana. Lisäksi vastuutyön-

tekijä jatkoi, että ehkä muutama kuva olisi ollut hyvä olla tukena, kuten ”kissa”. Hän myös jatkoi, että ylipäättensä lapset näyttivät tykkäävän tästä aiheesta kaikista eniten ja antoivat parasta palautetta. Vastuutyöntekijä sanoi, että tässä aiheessa lapset saivat ainakin tehdä itse, vaikka hän kuitenkin pohti, että kokivatko kaikki lapset tekevänsä näytelmää. Lisäksi vastuutyöntekijä totesi, että lapset kuuntelivat jo hyvin alku- ja loppurunon ja tiesivät selvästi, että se oli tähän kuuluvaa toimintaa. Vastuutyöntekijä piti toimintatuokioiden selkeää alkua ja loppua hyvänä asiana. Hänen mielestään lapset olivat nyt ymmärtäneet jo arvioinnin kertukorteilla.

Seuraavaksi tiedustelimme vastuutyöntekijän mielipidettä meidän ohjaamisesta ja toiminnastamme. Siihen hän totesi, että ”kyllähän te saitte ne lapset toimimaan sillä heidän omalla tavallaan”. Vastuutyöntekijä sanoi, että kaiken ei tarvitse olla niin täydellistä lasten kanssa, että tärkeintä ei ole se tulos vaan se, miten siihen päästään. Hän piti esimerkiksi näytelmän esittämistä pienenä osana kokonaisuutta. Hän totesi, että olisimme voineet parin lapsen kohdalla käyttää tukena kuvia, koska kaikki lapset eivät vain yksinkertaisesti ymmärtäneet kaikkea. Hän puhui myös kahdesta lapsesta, jotka olivat jatkuvasti toistensa kimpussa, tästä päätelimme, että olisimme ehkä hänen mielestään voineet miettiä ryhmäjakoja toisella tavalla. Omasta mielestämme ei ollut järkeä vaihtaa lapsia omasta sadusta vieraaseen satuun, koska ideana oli omassa ryhmässä keksityn sadun jatkuvuus näytelmän muodossa. Vastuutyöntekijä totesi, että kaiken kaikkiaan ohjauksemme meni hienosti.

Sitten kysimme päiväkodin hyödynnettävyyttä tämän kerran toimintatuokiosta ja vastuutyöntekijä pohti, että he ovat tehneet samantyyllisiä näytelmiä päiväkodissa jo aiemmin ja lapset ovat pitäneet niistä. Vastuutyöntekijä jatkoi, että tässä tämänkertaisessa tuokiossa oli erityisen hyvää se, että lapset olivat itse kertoneet sadun ja se oli vähän aikaa muhinut ja sen jälkeen se esitettiin. Vastuutyöntekijä pohti myös, voisiko lasten tarinaa hieman muokata, eikä mennä tismalleen sadun tarinan mukaan. Lisäksi hänen mielestään tarina olisi voinut tarvittaessa myös muuttua vaikkapa uudella henkilöhahmolla. Esimerkkinä hän totesi, että jos joku lapsi olisi halunnut olla näytelmässä hämähäkki, niin tarinaan olisi voinut tulla hämähäkki. Meidän toisessa ryhmässä oli sadussa aluksi yksi palomies, mutta ryhmän molemmat pojat halusivat olla palomiehiä, niinpä näytelmässä oli kaksi palomiestä ja satu muuttui sen mukaan. Myös toisessa ryhmässä satu sai näytelmään uutena hahmona hämähäkin.

Tiedustelimme vastuutyöntekijältä, että oliko heillä aiemmin tehty päiväkodissa sadutuksen saduista näytelmiä, ja hän vastasi, että ei varsinaisesti ollut tehty. Vastuutyöntekijä piti meidän tämänkertaisessa tuokiossamme erityisesti siitä, että lasten osallisuus otettiin keskeisesti huomioon ja ohjaajat toimivat näytelmässä näytelmän mahdollistajina ja mahdollisuuden antajina. Vastuutyöntekijä piti tätä loistavana tapana toimia. Hän ehdotti myös, että näistä saduista voisi kirjoittaa lapsille ja vanhemmille muistoksi tarinat puhtaaksi kirjoitettuna. Tämän

olimme jo aluksi ajatelleet laittaa cd-/dvd-levyn mukana, joka tullaan jakamaan lapsille kotiin muistoksi. Keskustelimme vastuutyöntekijän kanssa lopuksi siitä, että huomasimme myös ryhmän ujon pojan osallistuneen mukaan näytelmään, tämä oli varsinkin meille ohjaajille mukava asia. Toimintatuokion päätteeksi kävimme ulkona valokuvaamassa seuraavan toimintatuokiokerran valokuvasuunnistusta varten tehtävärastien kuvat.

8.4 Toimintatuokio 4: Luontoaiheinen valokuvasuunnistus

8.4.1 Toteutussuunnitelma ja tuokion tavoitteet

Tämän toimintatuokiokerran tavoitteena on löytää kuvatut rastit ja toteuttaa ryhmänä rastien tehtävät. Lisäksi tavoitteena on tutustua luontoon liittyviin asioihin tehtävärastien avulla. Jos sataa vettä toteutetaan toimintatuokiokerta 6: Piirtäminen kuunnellen musiikkia ja muut toimintatuokiot siirtyvät kerralla eteenpäin.

Valokuvasuunnistuksessa etsimme ryhmänä luonnosta kuvattuja alueita, joista löytyy tehtävärasteja. Valokuvat ovat mustavalkokuvia. Tällä tavoin haluamme tuoda hieman lisää haastetta tehtävään, koska alue, jossa olemme, on melko pieni kooltaan. Aina kun yksi rasti on suoritettu, lapset saavat uuden kuvavihjeen uudesta tehtävärastipaikasta. Tehtävärasteina voi olla muun muassa seuraavia asioita:

Arvuuttelua. Kysymme lapsilta erilaisia arvuutteluja ja lapset saavat yrittää keksiä oikean vastauksen. Aiheena on metsä ja luonto. Esimerkiksi: Mikä on punainen ja sillä on mustia pilkkuja? - Leppäkerttu. Mikä rakentaa patoja ja sillä on lättänähäntä? - Majava. Mikä on pieni ja se rakentaa kekoja? - Muurahainen. Se voi olla sekä syötävä että myrkyllinen ja niitä voi poimia syksyllä metsästä, mikä se on? - Sieni. Se on metsän kuningas ja se menee syksyllä koko talveksi nukkumaan, mikä se on? - Karhu. Mikä on pieni ja punainen syötävä, joita voi poimia syksyisin metsästä? - Puolukka.

Lasten pitää miettiä joku eläin ja liikkuu sekä äännellä valitsemaansa eläimen mukaisesti. Jokainen lapsi esittää valitsemaansa eläintä vuorotellen. Sen jälkeen muut lapset saavat arvaila, mitä eläintä kukakin on esittänyt.

Pohdiskelemme, mitä luonnossa tapahtuu syksyllä, jokainen saa kertoa yhden asian. Esimerkiksi: Puiden lehdet muuttuvat värikkäiksi. Karhut menevät talviunille. Sienien ja marjojen poimiminen. Linnut muuttavat etelään. Vesilätäköihin tulee aamuisin jäähilepinta.

Parinvalinta-leikki. Lapsia pyydetään valitsemaan itselleen pari, jolla on esimerkiksi samanväriset sukut, sama pituus, samanväriset hiukset, samanväriset silmät. Tai esimerkiksi pari, jon-

ka kanssa ei ole ollut parina vielä tai pari, jonka etunimessä on sama kirjain kuin omassa nimessä. Tai sitten esimerkiksi pari, jolla on sama lempiruoka tai pari, jolla on sama lempiväri tai pari, jolla on sama lempieläin.

Tavaroiden/asioiden arvuutteluleikki. Laitamme pussiin erilaisia esineitä/tavaroita, esimerkiksi: keppi, kivi, lehti, käpy tai tammenterho ja jokainen lapsi saa vuorotellen tunnustella, mikä esine pussissa on. Ja kun kaikki lapset ovat kokeilleet pussin sisältöä, kysymme lapsilta, mitä pussissa on.

”Hännänryöstö” - leikki. Jokaiselle lapselle kiinnitetään esimerkiksi teipillä kangassuikale hännäksi ja kaikki yrittävät ryöstää toistensa hännät. Leikki päättyy, kun kenelläkään ei ole enää kiinnitettyä häntää selässä, ja leikin voittaa se, kenellä on eniten kerättyjä häntiä.

Arvuutteluleikki. Jokainen lapsi saa keksiä vuorotellen jonkin esimerkiksi luontoon tai metsään liittyvän asian, esimerkiksi eläimen. Sitten hän kuvailee sitä muille lapsille ja muut lapset yrittävät arvata, mistä asiasta on kyse.

Lopuksi suunnistamme viimeisen kuvan luokse, kokoonnumme sinne piiriin ja luemme loppurunon. Annamme vastuuhenkilölle väliarviointilomakkeen, jonka hän tekee kirjallisesti meille mielellään seuraavaksi toimintatuokiokerraksi.

Muistutamme lapsia seuraavan kerran levyraadista, jolloin jokainen lapsi saa tuoda mukanaan yhden levyn. Laitamme lasten kotiin vietäviksi tiedotteen, jossa kerromme seuraavan toimintatuokiokerran levyraadista ja että jokainen lapsi saa tuoda päiväkotiin mukaan yhden cd-levyn.

8.4.2 Teoriaa toimintatuokion tueksi

Lasten leikkiessä suunnistusleikkejä, he oppivat hahmottamaan lähiympäristöään sekä huomioidaan tarkemmin yksityiskohtia ympäröivässä tilassa. Leikeissä on usein etsimisen sekä löytämisen iloa ja sopivaa jännitystä lapsille. Suunnistusleikeissä liittyvät yhteen liikkumisen nopeus sekä innostuneisuus. Suunnistusleikkeihin voidaan ottaa valokuvia lähiympäristöstä sekä pihasta esimerkiksi päiväkodissa. (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003: 243.)

Erilaisiin asioihin sekä ympäristöönsä lapsi tutustuu siten, että hän toimii eri tavoilla. Vaikuttaakin monesti siltä, että lapsi olisi jatkuvassa liikkeessä. Aikuisesta lapsi poikkeakin tässä asiassa. Leikki on yksi ilmentymä luovuudesta. Lapsi eläytyy leikissä tapahtumiin sekä tilanteisiin, jotka hän kuvittelee, näkee ja kokee. (Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén & Välimäki 2009: 207-208.)

Näkökulmia on yritetty yhdistää siten, että näytetään, että aikuisen on mahdollista toimia leikin hyväksi aktiivisesti ilman, että hän on hallitseva. Aikuinen voi esittää vain kysymyksen, miten hän kykenisi auttamaan lapsia leikkimään. Keskeisenä lähtökohtana on, että liiallisen sekä liian vähäisen ”auttamisen” välillä löydetään tasapaino. Leikki ei pääse kehittymään, mikäli lapset vain jätetään itsekseen. Toisaalta mikäli aikuiset ”ohjaavat, opettavat sekä auttavat” leikissä liian paljon, ei lapsille jää mahdollisuutta omiin valintoihinsa, koetella omia ideoitaan, rakentaa sosiaalisia suhteita, ilmaista tunteita sekä ottaa riskejä. (Kalliala 2008: 56.)

Aikuiselta, joka liittyy lapsen leikkiin, tarvitaan etenkin sensitiivisyyttä. Aikuisen tulee tunnistaa lapsen luova leikki-idea sekä auttaa lasta edelleen sen kehittämisessä kuitenkin siten, että hän varoo, ettei tuo liikaa omia ajatuksiaan esiin. Aikuisen tulee kuitenkin monesti auttaa lapsia leikkirooleissaan pysymisessä. Aikuisen tehtäviin sisältyy myös se, että hän turvaa lasten leikkirauhan. Kalliala kirjoittaa, että yhtä mieltä on myös Carrie Lobman: ei ole riittävä, että aikuinen havainnoi lapsia sekä luo leikille edellytyksiä. Aikuinen, joka on sensitiivinen, sekä laajentaa että kannattelee aidon vuorovaikutuksellisesti lapsen leikkiä. (Kalliala 2008: 56.)

8.4.3 Toimintatuokion toteutuminen 12.9.2011

Menimme päiväkotiin sisälle hakemaan lapset ulos, ja tällä kertaa kaikki kuusi ryhmän lasta olivat paikalla. Vastuutyöntekijä sai kuvata toimintatuokiomme, kuten edellisilläkin kerroilla. Aloitimme tuokion menemällä piiriin ja loruttamalla ja esittämällä ”Onnimannin onni” -lorun. Lapset innostuivat ”Onnimannin onni” -lorusta, kun mainitsimme sen ja he olivat mukana sen esittämisessä todella hyvin. Jaoimme lapsille kerttukortit ja pyysimme lapsia näyttämään kerttukorttien avulla heidän senhetkiset tunnetilansa. Saimme tulokseksi viisi vihreää kerttua ja yhden keltaisen kertun. Lapsilla oli siis maanantai lähtenyt hyvin käyntiin. Kerroimme tulevasta suunnituksesta ja lapset olivat siitä hyvin innostuneita.

Olimme kuvanneet alueita lapsille päiväkodin läheisestä ympäristöstä etukäteen ja tulosta neet niistä mustavalkoisia kuvia, jotka olimme taittaneet pieniksi osiksi. Lapset saivat nostaa vuorollaan kuvan ja johtaa kyseiselle kuvatulle paikalle koko ryhmän. Löydettyään oikean paikan, annoimme lasten nostaa kangaskassista vuorollaan yhden pieneksi taitetun tehtäväpaperin, jonka luimme ääneen heille.

Ensimmäisenä tehtävärastina oli pohtia, mitä luonnossa tapahtuu syksyllä. Kaikki lapset kiinnostuivat huomiota puihin ja etenkin puiden lehdistä tapahtuviin muutoksiin. Jokainen lapsi kertoi vuorollaan oman näkemyksensä, mitä tapahtuu syksyllä luonnossa. Tähän tehtävärastiin kaikki lapset jaksoivat keskittyä hyvin.

Toisena tehtävärastina oli ”Hännänryöstö” -leikki. Tästä leikistä lapset tuntuivat pitävän erityisen paljon. Tämä oli ainoa vauhdikas rasti ja totesimme tämän olevan todella hyvä valinta tehtävärastiksi. Lapset noudattivat hyvin rajattua aluetta. Tämä tehtävärasti sujui hyvin ja näytti olevan lapsille mieleinen.

Kolmantena tehtävärastina oli ”Tavaroiden arvuuttelu” -leikki. Olimme koonneet pussiin kuuksi erilaista luonnosta löytyvää asiaa: kepin, kävyn, kiven, tammenterhon, simpukan ja lehden. Jokainen sai vuorollaan työntää kätensä pussiin ja tunnustella siellä olevia tavaroita. Pyysimme lapsia malttamaan olemaan kertomatta, mitä he olivat löytäneet pussista, kunnes kaikki olivat saaneet tunnustella pussin sisältöä. Tämän jälkeen kysimme lapsilta sattumanvaraisessa järjestyksessä, mitä pussista oli löytynyt ja otimme sanotun tavarasi esiin pussista. Pyysimme lapsilta tarkennusta joistakin esineistä, kuten esimerkiksi, että käpy oli männynkäpy tai lehti oli vaahteranlehti. Lapset maltoivat todella hyvin olla kertomatta muille pussin sisältöä ja arvuuttelu tuntui olevan hauskaa lasten mielestä, koska he jaksoivat keskittyä myös tähän tehtävärastiin hyvin.

Neljäntenä tehtävärastina oli arvuutteluleikki, jossa jokainen lapsi sai vuorollaan keksiä jonkin eläimen tai luontoon liittyvän asian ja kuvailla sitä muille lapsille ja muut lapset yrittivät arvata, mikä asia oli kyseessä. Kaikki lapset arvuuttelivat tovereitaan ja jokainen keksi arvuuteltavaksi jonkin eläimen. Tässä leikissä hyvää oli se, että lasten täytyi käyttää mielikuvitustaan ja osata kuvitella, miltä jokin eläin näyttää ja kuvailla sitä toisille lapsille.

Viidentenä tehtävärastina oli jonkin eläimen liikkumisen ja äännelemisen esittäminen. Tämä rasti oli mielestämme liian samankaltainen kuin edellinen. Lapset eivät selkeästi jaksaneet enää panostaa niin paljon tähän rastiin. Ja huomasimme, että jotkut lapset sanoivat, että vastaus oli oikein, kun jokin vastaus miellytti heitä. Myös esitysten seuraaminen oli heikompaa toisilla lapsilla tällä rastilla kuin edellisellä. Osa lapsista valitsi vaikeasti esitettävän eläimen, kuten saukko, eivätkä osanneet äännellä valitsemansa eläimen tapaan. Mutta esitys oli kuitenkin niin hyvä, että muut lapset arvasivat, mistä eläimestä oli kysymys. Jotkut lapsista eivät aluksi halunneet esittää mitään eläintä, mutta hetken aikaa katsottuaan päättivät kuitenkin esittää. Osa lapsista jätti esittämisen kokonaan väliin.

Kuudentena tehtävärastina oli jälleen arvuutteluleikki. Tässä arvuutteluleikissä me ohjaajat annoimme vihjeitä, jotka liittyivät metsään ja luontoon ja lapset saivat arvailla, mitä olimme vihjeillä hakeneet. Osa lapsista oli hyvin mukana arvuuttelussa, mutta osa ei jaksanut keskittyä oikeastaan ollenkaan tähän tehtävärastiin. Koska tehtävärastit olivat sattumanvaraisesti nostettuja, emme voineet tietää etukäteen niiden järjestystä. Nyt kävi niin, että kaikki kolme samankaltaisinta tehtävärastia olivat peräkkäin. Tämä oli huono asia, koska osa lapsista ei selvästi jaksanut keskittyä tämänkaltaisten tehtävien toistoon. Opimme, että jos joskus vas-

taavasti pidämme tehtäväsuunnistusta, niin olisi järkevää etukäteen määrittää jokaisen rastin tehtäväjärjestys, ettei tule liian monta samantapaista peräkkäin.

Lopuksi suunnistimme loppurunopaikalle, joka oli selvästi haastava kuva löytää ja lapset etsivät innoissaan kuvattua vesiränniä ja pientä koivua. Saavuttuamme tehtävärastille, menimme piiriin, jaoimme lapsille kerttukortit ja luimme loppurunon. Lapset antoivat meille kerttulautteet ja tulokseksi saimme kaikilta pojilta vihreät kertut ja tytöt antoivat toinen keltaisen ja toinen punaisen kertun. Pojat selkeästi pitivät valokuvasuunnistuksesta. Punaisen kertun antanut tyttö perusteli valintaansa sillä, ettei ollut saanut nostaa kahta kertaa tehtävärastia tai kuvaa. Molemmilla tytöillä palaute oli huonontunut toimintatuokion alun tunnetilakortista. Tytöt kuitenkin osallistuivat mielestämme ihan innokkaasti suunnistamiseen ja rasteilla suoritettaviin tehtäviin. Emme ehtineet tekemään tehtävärastilla ”parinvalinta” -leikkiä, joka olisi toisaalta tuonut vaihtelua arvuutteluleikkien sekaan. Jälkiviisaasti ajateltuna, olisi pitänyt nostaa tämä leikki ja vaihtaa se jonkin arvuutteluleikin tilalle.

Lapset löysivät kaikki kuvatut tehtävärastit. Osa kuvista oli hieman haasteellisia löytää ja osa puolestaan sopivan haastavia. Lapset suorittivat tehtävärastit yhdessä yhtenä ryhmänä, vaikka kaikki lapset eivät jaksaneet keskittyä kaikilla rasteilla tehtävään aivan täysin. Toimintatuokiokerralle asetetut tavoitteet saavutettiin siis suhteellisen hyvin. Ulkona oleminen toi toimintatuokioon lisää haastetta, lähtien jo kerttujen käytöstä, koska tuuli meinasi viedä pienet kerttukortit.

Emme pitäneet kirjaa siitä, kuka nostaa seuraavan tehtävä- tai kuvalapun, joten siitä tuli hieman sekaannusta nostovuorojen suhteen. Olisimme voineet jakaa nostovuoroja vaikka aakosjärjestyksen tai nimilistan mukaan. Toisaalta nostettavia lappuja oli runsaasti, joten jokainen lapsi pääsi nostamaan ainakin kerran jonkin lapun, mutta osa lapsista sai nostaa kaksi kertaa ja tästä syntyi parille lapselle hieman mielipahaa.

Ulkona ollessa haasteena oli myös lasten hajaantuminen ympäriinsä ja sen kontrollointi. Esimerkiksi osa lapsista lähti innoissaan juoksemaan kohden kuvattua tehtävärastia ja osa lapsista tuli kävellen perässä. Myös rasteilla osa lapsista ei jaksanut keskittyä tehtäviin, vaan ympäristön muut virikkeet veivät huomiota. Rastilta toiselle siirryttäessä parilla pojalla oli hieman erimielisyyksiä keskenään. Vaikka yleisesti ottaen kaikki lapset on saatu innostettua mukaan, on osalla lapsista ollut välillä kuitenkin hieman keskittymisen herpaantumista. Kokonaisuudessaan olemme tyytyväisiä toimintatuokiokerran onnistumiseen ja onneksemme myös ilma suosi ulkoilua. Myös tehtävärastien tehtäviin olemme kaiken kaikkiaan tyytyväisiä.

Toimintatuokion päätteeksi pyysimme vastuutyöntekijältä palautetta lasten toiminnasta ja hänen mielestään lapset olivat taas hyvin mukana toiminnassa. Hän totesi, että muutamalle

lapselle toimintatuokio oli ehkä hieman liian pitkä tai sitten maanantai oli päivänä huono. Vastuutyöntekijä kertoi huomanneensa yhden lapsen puuhanneen jatkuvasti jotain muuta ja hän mieltikin, kuunteliko lapsi ohjeistustamme kovinkaan paljon. Vastuutyöntekijä kertoi maahanmuuttajataustaisen pojan olleen innokkaasti mukana ja ainakin yrittävän osallistua parhaansa mukaan ja tätä hän piti erinomaisena asiana. Lisäksi vastuutyöntekijä piti hyvänä asiana maahanmuuttajataustaisen pojan kannalta sitä, että tehtävärasteilla piti puhua ja kertoa asioista ja että piti kuvailla sellaista, mitä ei ollut kädessä eli mitä ei voinut sillä hetkellä konkreettisesti nähdä. Vastuutyöntekijä sanoi, että lapset olivat kaiken kaikkiaan aika innoissaan toimintatuokiosta.

Seuraavaksi tiedustelimme vastuutyöntekijän mielipidettä meidän ohjaamisestamme ja toiminnastamme. Hän vastasi, että olimme innostavia ohjaajia. Vastuutyöntekijän mielestä ylimääräistä hälinää tuli lappujen sattumanvaraisista nostovuoroista ja hän antoi meille vinkin, että nostojärjestyksen voisi laittaa vaikka aakkosjärjestyksen mukaan. Hän kuitenkin totesi, että pettymyksiäkin saa tulla, mutta hän piti kuitenkin tärkeänä sitä, että olisimme tehneet itsellemme selväksi, kuka lapsi on jo nostanut lapun. Vastuutyöntekijä sanoi, että jos tuntee lapsia paremmin niin tietää, että joillekin lapsille esimerkiksi tasapuolisuus on erittäin tärkeää. Hänen mielestään myös kuvanottoaikalla olisi voinut olla jotain, esimerkiksi tehtävä odottamassa tai jokin merkki/esine/kuva, että lapset olisivat tienneet tullessaan oikeaan paikkaan. Emme pitäneet tätä kuitenkaan hyvänä ideana, koska lapset olisivat tehtävärastin ohi mennessään nähneet jo valmiiksi merkittyjä kohtia ennen aikojaan. Idea ei mielestämme ollut hyvä myöskään sen takia, koska käytössä ollut alue oli sen verran pieni, että kuljimme siellä ristiin rastiin tehtävärastien ohi.

Tiedustelimme myös opinnäytetyömme hyödynnettävyyttä päiväkodille tämän päivän toimintatuokiostamme ja vastuutyöntekijä vastasi, että toimintatuokiostamme oli hyödynnettävyyttä päiväkodille. Hän myös totesi, että valokuvasuunnistuksessa oli ihan kivasti metsään ja luontoon liittyviä tehtäviä. Vastuutyöntekijä piti tärkeänä sitä, että tehtävärasteilla oli esittämistä sekä sitä, että liikuttiin ryhmänä koko ajan. Tiedustelimme vastuutyöntekijältä, oliko heillä ollut aikaisemmin tällaista valokuvasuunnistusta ja hän kertoi, ettei ihan tällaista. Hän jatkoi, että heillä oli kyllä aiemmin suunnistettu pareittain rasteja, joista lapset saivat numeroita ja kirjaimia ja nopein pari voitti. Vastuutyöntekijä piti meidän toimintatuokiomme tehtäviä kivana ideana meidän toimintatuokiomme tehtävärasteilla, kuten myös sitä, että tehtiin tehtäviä yhdessä ryhmänä. Lisäksi vastuutyöntekijä kertoi pitäneensä siitä, ettei valokuvasuunnistus ollut mikään nopeuskilpailu, vaan että jokaista ryhmän jäsentä tarvittiin tehtävien suorittamiseen rasteilla.

8.5 Toimintatuokio 5: Levyraati

8.5.1 Toteutussuunnitelma ja tuokion tavoitteet

Toimintatuokion tavoitteena on, että lapset kuuntelevat erilaista musiikkia. Lisäksi tavoitteena on myös oman mielipiteen ilmaiseminen ja toisten mielipiteiden kuunteleminen.

Kerromme piirissä levyraadista ja että lapset saavat kertoa mielipiteensä kappaleista 0,1 ja 2 korttien avulla. Keräämme lasten tuomat cd-levyt. Pyrimme, että kuuntelemme yhden kappaaleen (kokonaan tai osan siitä) jokaisen levyn mukanaan tuoneen lapsen cd-levyltä. Mikäli aikaa jää, soitamme myös pari kappaletta meidän tuomiltamme cd-levyiltä.

Käytössä on kolme erilaista äänestyskorttia (2,1 ja 0), joiden perusteella lapset saavat äänestää kappaleita. Teemme äänestyslaput valmiiksi koululla. Jokaisen kappaleen jälkeen laskeamme saadut pisteet ja merkitsemme ne ylös ja lopuksi katsomme, mikä kappale on saanut eniten pisteitä ja soitamme voittajakappaleen kokonaan uudelleen.

8.5.2 Teoriaa toimintatuokion tueksi

Lapsi tutustuu elinpiirinsä erilaisiin ääniympäristöihin kuuntelemalla sekä havainnoimalla ääniä ja nimeämällä sekä tunnistamalla niitä. Havaintoja liittyen äänen ominaisuuksiin lapsi oppii tekemään kuuntelemalla sekä ilmaisemalla itse. Lasta kiinnostavat äänten sointivärit ja lapsi oppii erilaisten äänten tunnistamisen nopeasti. Lapsi oppii äänen voimakkuustekijöiden havaitsemista esimerkiksi hiljainen-voimakas, hiljenevä-voimistuva. Lisäksi lapsi voi oppia äänten sointivärejä esimerkiksi kopiseva ja rahiseva sekä äänen kestoa esimerkiksi pitkä-lyhyt ja lisäksi äänen tasoa esimerkiksi matala-korkea, laskeva-nouseva. Kun tunnistaa äänen perusominaisuuksia, se rakentaa pohjaa sille, että voi oppia musiikillista kieltä. (Ruokonen 2009: 23.)

Nähdään, että vaikutusalue musiikilla on moniulotteinen. Musiikki toimii edistäjänä ihmisen kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja rikastuttajana persoonallisuuden jokaiselle osa-alueelle. Musiikin voidaan todeta sulautuvan helposti kaikkeen toimintaan päiväkodissa sekä kodissa. Voi olla niin pieniä perushoitotilanteita kuin suuria juhlahetkiä. Kaikki tilanteet ovat tärkeitä kasvatuksellisesti, ja musiikkia on mahdollista yhdistää kaikkeen toimintaan spontaanisti tai suunnitellusti. Varhaisiän kasvuvuosina päiväkotiki on merkittävin musiikillinen ympäristö lapselle kodin lisäksi. (Ruokonen 2001: 73.)

Perusajatuksena varhaisiän musiikkikasvatuksessa on, että lapsille välitetään rakkautta sekä musisointia että musiikkia kohtaan. Musiikin voidaan sanoa kuuluvan jokaiselle, ja kaikilla lap-

silla tulisikin olla mahdollisuus toiminnallisuuteen, mielihyvään, yksilöllisiin fantasiamaailmihin sekä nautintoon, jota musiikki tuo omien edellytystensä mukaan. Laulamisen, soittamisen ja musiikin kuuntelun sekä liikkumisen musiikin yhteydessä koetut kokemukset mielihyvystä sekä ilosta, ovat niin lapsen kehitykselle kuin kasvulle tärkeitä arvoja. (Ruokonen 2001: 73.)

8.5.3 Toimintatuokion toteutuminen 14.9.2011

Kun saavuimme päiväkodille, osa lapsista oli jo innoissaan esittelemässä tuomiaan cd-levyjä. Myös monet muut päiväkodin lapset olisivat halunneet osallistua toimintatuokioomme. Tällä kerralla paikalla oli viisi lasta, toinen tytöistä puuttui. Vastuutyöntekijä sai taas tehtäväkseen toimintatuokion kuvaamisen. Kokoonnuimme huoneeseen, jossa lapsilla pidetään myös aamu-piiriä. Pyysimme lapsia istumaan piiriin omille paikoilleen. Lapset esittelivät innoissaan toisilleen tuomiaan levyjä ja kertoivat, mitä he haluavat soitettavan niiltä.

Jaoimme lapsille kerttukortit ja lapset saivat näyttää niiden avulla heidän sen aamun tunnetilansa. Tulokseksi tuli neljä vihreää kerttukorttia ja yksi keltainen kerttukortti. Pojat olivat selvästi hilpeällä tuulella ja odottivat musiikkia innoissaan. Yksi pojista perusteli vihreää kerttuaan sillä, että hän sai herätä niin aikaisin päiväkotiin. ”Onnimannin onni” -loru kuvattiin tällä kerralla hieman eri tavalla kuin yleensä, enemmän lapsiin keskittyen, ajatellen tulevaa dvd-tuotosta. Lapset osasivat ja muistivat lorun ihan mukavasti, mutta parilla pojalla oli hieman kameralle esiintymisen yli-innokkuutta. Yleensä videokuvaus on hoidettu ilman suurempaa numeroa, jotta lapset eivät keskittyisi vain kameran seuraamiseen.

Aloitimme varsinaisen tämänkertaisen toimintatuokion pyytämällä lapsia istuutumaan lattialle piiriin omille paikoilleen. Selostimme heille tulevan tuokion kulun ja levyraadid idean, koska vastuutyöntekijä kertoi, ettei kyseinen ryhmä ollut koskaan aiemmin ollut mukana levyraadissa. Kysyimme jokaiselta lapselta vuorotellen, minkä kappaleen he halusivat soitettavan tuomaltaan levyltä ja kirjasiimme ne ylös paperille. Osa lapsista oli jo valinnut haluamansa kappaleen valmiiksi ja osaa lapsista autoimme kappaleen valinnassa.

Jaoimme lapsille äänestyslapput ja kerroimme niiden käyttöidean. Vastuutyöntekijä pyysi lapsia valitsemaan pisteet kappaleelle, eikä lapselle, joka kappaleen oli valinnut. Olimme tehneet äänestyslapput siten, että niiden värit olivat samalla periaatteella kuin kerttukorteissa. Vihreä oli kahden pisteen arvoinen, ja tarkoitti sitä, että lapsi piti kappaleesta melko paljon, keltainen yhden pisteen arvoinen, ja tarkoitti sitä, että lapsi piti hieman/jonkin verran kappaleesta ja punainen oli nollan arvoinen ja tarkoitti sitä, että lapsi ei pitänyt kappaleesta ollenkaan. Lapset ymmärsivät heti äänestyslappujen idean ja osasivat hyvin hahmottaa annettujen pisteiden erot.

Levyraadissa soitimme jokaisen lapsen tuomalta cd-levyltä heidän itse valitsemansa kappaleen osittain ja pysäytimme kappaleen pisteiden antoa varten. Jokainen lapsi sai vuorollaan antaa kuunnellulle kappaleelle valitsemansa pisteet ja halutessaan perustella valintaansa. Huomasimme, että lapset jaksoivat hyvin katsoa, mitä pisteitä muut lapset antoivat ja keskittyivät kuuntelemaan toisten lasten perustelut valitsemilleen pisteille.

Olimme sopineet etukäteen kappaleiden soittojärjestyksen mielipahan välttämiseksi. Erään pojan kappale, joka soitettiin ensimmäisenä, saikin heti alkuun täydet pisteet. Jälkeenpäin pohdimme, oliko pistemäärä annettu kuitenkin levyn tuoneen pojan perusteella, eikä itse kappaleen. Tämän päättelimme siksi, koska poika on ryhmässämme hyvin näkyvä ja hieman johtajamainen persoona. Kun pojan valitsema kappale alkoi soida, hän nousi seisomaan, eikä suostunut istumaan piirissä, kuten kaikille lapsille oli ohjeistettu yhteisesti tuokion alussa. Pojalle joutui sanomaan muutaman kerran asiasta, kunnes hän istuutui piiriin. Seuraavana kappaleena soitimme maahanmuuttajataustaisen pojan valitseman kappaleen ja hän pyysi lupaa saada tanssia kappaleen tahdissa. Annoimme siihen luvan ja toinenkin poika innostui tanssimaan kyseisen kappaleen mukana. Poikien tanssi oli taitavaa ja hallittua, eikä siitä aiheutunut riehumista, kuten olisi ehkä voinut olettaa. Mielestämme lapset saivat halutessaan tanssia kappaleiden mukana, koska levyraadoin oli kuitenkin tarkoitus olla rento ja hauska toimintatuokio.

Levyraadoin loppuvaiheessa kaksi pojista, jotka istuivat piirissä vierekkäin, alkoivat antaa pisteitä sen perusteella, mitä toinenkin antoi. Korostimme kuitenkin useaan otteeseen, että jokainen antaa itse pisteet ja että ne tulevat kappaleelle, eikä sen tuojalle. Monet lapset saivat perusteluksi antamilleen huonoille pistemäärille sen, että he eivät pitäneet kappaleesta ja eivät olleet kuulleet sitä aikaisemmin. Myös liian monta kertaa kuultu kappale sai huonot pisteet. Toisinaan pisteisiin vaikutti myös se, että sattui lapsi omistamaan kyseistä levyä itse. Soitettuamme lasten valitsemat kappaleet, soitimme itse valitsemamme kappaleet, myös vastuutyöntekijä sai valita oman soitettavan kappaleen. Aikuisten valitsemat kappaleet saivat kaikista huonoimmat pisteet levyraadissa.

Lopuksi kun kaikkien kappaleet oli soitettu, lapset saivat arvata, mikä kappale sai parhaimmat pistemäärät ja voitti levyraadoin. Monet lapset arvailivat, että heidän oma kappaleensa olisi voittanut. Sitten kerroimme, mikä kappale oli voittanut ja laitoimme sen soimaan kokonaisuudessaan. Emme painottaneet liikaa voittajakappaletta tai sen tuonutta lasta. Lapset kuuntelivat voittajakappaleen hienosti, ilman riitoja tai mielipahaa. Melkein kaikki lapset halusivat tanssia voittajakappaleen mukana.

Meistä oli mukavaa huomata, että poika, joka on ollut ryhmässämme melko ujo ja hiljainen, on alkanut rohkaistumaan toimintatuokiokertojen edetessä. Poika uskaltaa jo kertoa oman

mielipiteensä ja vastaa reippaasti, kun häneltä kysytään jotakin. Meistä oli myös todella hyvä, että jokainen lapsi toi oman cd-levyn mukanaan ja tällä tavoin jokainen lapsi sai vaikuttaa osaltaan levyraadin sisältöön.

Keräsimme äänestyslaput pois ja pyysimme lapsia laittamaan omat cd-levynsä viereensä sekä istuutumaan takaisin piiriin omille paikoilleen. Jaoimme lapsille kerttukortit. Uutena asiana loppurunossa oli se, että pyysimme lapsia mukaan sanomaan runoa. Loppurunomme on melko vaikea, eivätkä lapset olleet varsinaisesti harjoitelleet sitä aikaisemmin, joten emme edes odottaneet lasten osaavan runoa. Jotkut lapset kuitenkin yrittivät hienosti lausua runoa mukana.

Kertasimme nopeasti vielä kerttukorttien käytön ja loppurunon aikana jokainen lapsi sai vuorollaan antaa palautetta tämänkertaisesta toimintatuokiosta valitsemallaan kerttukortilla. Palautteeksi saimme täsmälleen saman kuin tuokion alussa tunnetilakertuista eli pojat antoivat edelleen vihreät kertut ja tyttö keltaisen kertun. Pojat siis selvästi pitivät levyraadista. Mielestämme myös ryhmän tyttö näytti pitävän levyraadista ja musiikin kuuntelusta, vaikka hän antoikin keltaisen kertun. Olemme huomanneet kyseisen tytön antavan melko usein keltaisen kertun huolimatta siitä, onko hänellä näyttänyt olevan hauskaa vai ei. Tyttö ei myöskään halua yleensä perustella valitsemaansa kerttukorttia.

Kokonaisuudessaan levyraati vaikutti olleen menestys, ja toimintatuokiolle asetetut tavoitteet saavutettiin melko hyvin. Tosin muutaman äänestyksen kohdalla jotkut lapset katsoivat enemmänkin kaverin äänestämistä ja ilmaisivat kaverin kanssa saman mielipiteen. Lapset kuitenkin jaksoivat keskittyä musiikin kuuntelemiseen erinomaisesti ja lisäksi he kuuntelivat muiden lasten mielipiteitä musiikista. Osa lapsista perusteli hämmästyttävän hyvin valitsemiin pistemääriä kappaleille.

Huomasimme, että levyraadissa ei ollut missään vaiheessa kielellisiä ongelmia esteenä, kaikki lapset ymmärsivät hyvin äänestyskorttien käyttötarkoituksen. Myös maahanmuuttajataustainen poika osasi perustella sanallisesti antamiaan pisteitä. Opimme, että musiikkia voi käyttää helposti hyvin monenlaisten ryhmien kanssa, ja jokainen ymmärtää ja sisäistää musiikin omalla tavallaan. Esimerkiksi kappaleen sanoja ei tarvitse ymmärtää, mutta silti voi nauttia sen melodiasta ja osaa sanoa, pitääkö kyseisestä kappaleesta.

Aluksi olimme suunnitelleet, että lapset olisivat istuneet pöydän ääreen kuuntelemaan musiikkia, mutta istuminen lattialla piirissä omilla paikoillaan tuntui tuokion alussa hyvältä ajatukselta. Lapsilla on aamupiirissä omat merkityt paikat ja koska levyraati pidettiin kyseisessä huoneessa, oli selkeää käyttää jo valmiiksi lapsille tuttua istumajärjestyistä. Olimme myös suunnitelleet lapsille etukäteen istumajärjestyksen pöydän ääreen, jota olisimme voineet tar-

vittaessa käyttää, jos lapset olisivat olleet villillä tuulella. Piirissä lattialla istuminen osoitautui pääpiirteissään melko toimivaksi ratkaisuksi, tosin kaksi vierekkäin istuvaa poikaa katsoivat välillä pisteitä toisiltaan ja matkivat toisiaan äänestyksessä.

Toimintatuokion päätteeksi kysyimme palautetta tämänkertaisesta tuokiosta vastuutyöntekijältä. Aluksi tiedustelimme häneltä palautetta lasten toiminnasta ja hän vastasi, että kaikki lapset olivat innoissaan ja jokainen heistä oli tuonut oman levyn. Vastuutyöntekijä jatkoi, että lapset olivat odottaneet levyraatia innolla ja he olivat tällä kertaa ”innokkaita tekijöitä”.

Tiedustelimme, oliko päiväkodissa ollut aiemmin levyraatia ja vastuutyöntekijä vastasi, että oli ollut, mutta ei tällä kyseisellä ryhmällä. Hän kertoi, että päiväkodissa oli ollut aiemmin muun muassa ”joululevyraatia” ja ”lastenmusa” - levyraatia. Vastuutyöntekijä jatkoi, että pisteet tosin oli annettu hieman eri tavoin kuin tällä kerralla toimintatuokiossamme. Vastuutyöntekijä piti numeroilla annettua äänestämistä hyvänä ratkaisuna ja kertoi, että päiväkodissa oli joskus käytetty sormilla äänestämistä. Lisäksi vastuutyöntekijä sanoi, että hymiöillä äänestys voisi toimia. Hänen mielestään olisimme myös voineet käyttää kerttukortteja levyraadista äänestyksessä. Emme kuitenkaan halunneet sekoittaa kerttukortteja levyraatiin selkeyden vuoksi.

Myös vastuutyöntekijä pohti voittajakappaleen todellista voittoa, koska kappaleen tuonut poika halusi selkeästi oman kappaleensa voittavan ja hän antoi lähes kaikille muille kappaleille nolla pistettä. Hyvänä asiana vastuutyöntekijä piti sitä, että kukaan lapsi ei suuttunut eikä tullut mitään ylimääräistä riehumista. Hänen mielestään oli hyvä asia, että emme hehkuttaaneet voittajakappaletta liikaa, vaan se kuunneltiin lopuksi uudelleen, mikä oli ihan toimiva asia.

Seuraavaksi tiedustelimme vastuutyöntekijältä hänen mielipidettään meidän ohjaamisestamme ja toiminnastamme. Tähän hän vastasi, että taas oli ihan selkeää ja ymmärrettävää ohjaamista ja lapset ymmärsivät, mitä pitää tehdä. Hänen mielestään oli hyvä asia, ettemme aluksi liikaa selittäneet ja ohjeistaneet tuokioita, vaan tarpeen mukaan myös välillä ohjeitimme lapsia lisää. Vastuutyöntekijä jatkoi, että oli hyvä antaa tuokion vain mennä eteenpäin eikä kertoa liian pitkiä selityksiä heti alussa. Tiedustelimme myös päiväkodin hyödynnettävyyttä levyraadistamme ja vastuutyöntekijä vastasi, että tuokiosta oli hyödynnettävyyttä päiväkodille. Hän lisäsi, että kyllä he tätä levyraati-ideaa jo käyttävät päiväkodissa ja aikovat myös jatkossa käyttää.

8.6 Toimintatuokio 6: Satumetsän piirtäminen kuunnellen musiikkia

8.6.1 Toteutussuunnitelma ja tuokion tavoitteet

Toimintatuokion tavoitteena on keskittyä kuuntelemaan musiikkia ja ilmaisemaan kuulemaansa piirtämisen keinoin. Tavoitteena on myös kunnioittaa toisen piirustusta.

Siirrymme istumaan pöydän ääreen etukäteen suunnitelluille paikoille. Pöydälle olemme teipanneet tai teippaamme papereista yhden ison piirustuspinnan. Laitamme cd-levyiltä kuulumaan erilaista musiikkia ja/tai luonnonääniä, kuten esimerkiksi lintujen ja eläinten ääniä tms. Lapset saavat piirtää esimerkiksi vahaliiduilla musiikin innoittamana. Voimme esimerkiksi pyytää lapsia sulkemaan silmänsä hetkeksi ja kuuntelemaan, mitä luontoon liittyviä asioita kappaleissa kuuluu. Sitten lapset saavat piirtää esimerkiksi kappaleissa kuulleita asioita satumetsään tai sitten mitä tahansa muuta metsään ja luontoon liittyvää. Jokainen lapsi kiertää pöydän jokaisella paikalla piirtämässä vuorollaan.

Lapset piirtävät yhden yhteisen esimerkiksi koko pöydän kokoisen paperin satumetsäksi. Lapset kiertävät pöytää ja piirtävät kuulemiaan asioita satumetsään. Toisen lapsen piirtämään ei saa piirtää päälle tai sotkea. Työn valmistuttua jokainen saa vuorollaan kertoa, mitä piirsi satumetsään.

8.6.2 Teoriaa toimintatuokion tueksi

Hyvänä lähtökohtana voidaan pitää sitä, että rakennetaan sellainen taidekasvatuksellinen oppimisympäristö, joka liittyy lapsen aikaisempiin kokemuksiin sekä huomioonottaa niin lapsen kehitystason kuin todellisuuden kokemisen tavan. Oppimisympäristössä tulee olla aikaa sekä tilaa lapsen kiinnostuksen kohteille sekä spontaaneille leikeille kuten myös taiteelliselle ilmaisulle. Tällöin lapsella on mahdollisuus kokemuksiensa, tunteidensa sekä ajatuksiensa peilaamiseen eri taiteenalojen tarjoamin tavoin. Monipuolisen taidekasvatuksen välityksellä kasvattaja voi vahvistaa lapsen toimintaympäristössä myös elämyksellisyyttä sekä antaa mahdollisuuksia sille, että esteettisiä peruskokemuksia voi syntyä. (Ruokonen & Rusanen 2009: 12.)

Kuvataidekasvatuksessa luovuuden kehittäminen merkitsee sitä, että tuotetaan asenteita sekä prosesseja, siis ainoastaan tuloksiin ei kiinnitetä huomiota. Luova asenne lapsella on nähtävissä, kun hän uskaltaa ylittää omia rajojaan, ratkaista ongelmia sekä kokeilla toimintatapoja, jotka ovat omintakeisia. Se edesauttaa lapsen luovuutta, että hänellä on mahdollisuus asioiden erottelemiseen osiinsa sekä koota niitä haluamallaan tavalla. Tehtävänä kasvattajalla on, että hän varaa aikaa kiireettömään työskentelyyn, jossa lapsi pääsee ilmiöiden tutkimiseen sekä ratkaisemaan kysymyksiä, joita ne herättävät. (Rusanen 2009: 49.)

Tukea tarvitsee myös se, että lapsi innostuu. Virittelyvaiheeseen luovassa prosessissa liittyvät elämykset, jotka koskettavat lapsen tunnemaailmaa sekä luovat moniaistisia mielikuvia. Kuvallisessa työskentelyssä mielikuvat ovat aineksia, joita välttämättä tarvitaan. Lapsen mielikuvitus ei kuitenkaan tyhjästä rakenna mitään, vaan mielikuvat syntyvät niiden havaintojen kautta, joita tehdään todellisuudessa. Kun lapsi kuvittelee, hän työstää mielikuva- sekä havaintoaineksia, ja näiden moninaisuutta näkyväksi lapsi tekee kuvallisissa töissään. (Rusanen 2009: 49.)

8.6.3 Toimintatuokion toteutuminen 16.9.2011

Kun menimme aamulla päiväkodille, eräs päiväkodin työntekijä tuli meitä vastaan ja kertoi, että vastuutyöntekijämme oli kipeänä, joten hän tulee mukaan seuraamaan toimintatuokiota. Myös ryhmän molemmat tytöt olivat poissa, joten paikalla oli neljä lasta. Valmistelimme päivän toimintatuokion hakemalla varastosta kaksi suurta paperia, jotka teippasimme yhteen ja saimme pöydän kokoisen paperin. Ohjeistimme työntekijälle videokameran käytön ja kerroimme, että hän saa kuvata toimintatuokiomme. Kerroimme hänelle myös toimintatuokion kulun sekä yleisesti hieman opinnäytetyömme toteutuksista.

Menimme aamupiirihuoneeseen, jossa ryhmämme neljä poikaa olivat leikkimässä. Poikia ei tänä aamuna huvittanut siivota omia leikkejä, joten jouduimme muutaman kerran sanomaan heille asiasta. Sitten pyysimme poikia lattialle istumaan omille paikoilleen. Kertasimme nopeasti kerttujen käytön ja pyysimme lapsia antamaan valitsemansa kertun sen perusteella, millä mielellä he olivat aloittaneet aamun. Tulokseksi tuli kolme punaista kerttua ja yksi vihreä kerttu. Kaksi punaisen kertun antanutta poikaa perustelivat kertun valintaansa sillä, että he olivat nukkuneet pommiin aamulla. Pojat kuitenkin vaikuttivat kohtuullisen hyväntuulisilta, vaikkakin hieman nahistelivat keskenään ja ärsyttivät toisiaan.

Nousimme seisomaan piirissä ja kyselimme muistavatko pojat aloituslorua. Maahanmuuttaja-poika ei halunnut aluksi nousta ollenkaan seisomaan, koska hän valitti väsynyttä jalkaansa. Pitkähkön suostuttelun jälkeen myös hän nousi seisomaan. Lausimme ja esitimme yhdessä ”Onnimannin onni” -lorun, joka meni oikein mallikelpoisesti kaikesta huolimatta. Sitten siirryimme viereiseen huoneeseen ja näytimme lapsille heidän valitut paikkansa pöydän ääressä. Kerroimme lapsille toimintatuokion idean piirtää satumetsä kertuille ja lapset innostuivat ideasta. Laitoimme cd-levyltä kuulumaan rauhallista luontoaiheista musiikkia taustalle soimaan ja sanoimme lapsille, että he voivat hetkeksi sulkea silmänsä ja kuvitella, mitä kertujen satumetsästä voisi löytyä. Jaoimme lapsille vahaliidut ja sanoimme, että he voivat alkaa piirtää, kun ovat valmiita.

Lapset alkoivatkin piirtää innostuneesti ja kaikki tuntuivat heti tietävän, mitä halusivat piirtää satumetsään. Kaksi pojista suunnitteli piirtävänsä kertuille kivenkoloja ja sammalta asuinpaikaksi, koska kertut pitävät niistä. Yksi lapsista kysyi, että muuttavatko kertut asumaan satumetsään ja laitetaanko kertut kiinni sinne sinitarralla. Kerroimme, että kyllä kertut aikanaan muuttavat metsään asumaan. Lapset tuntuivat heti ymmärtäneen idean satumetsästä ja vaikuttivat innostuneilta asiasta.

Toiset lapsista piirsivät pikkutarkasti kuvia ja toisilla oli suurpiirteisemmät linjaukset kuviensa suhteen. Kaikki lapset halusivat kertoa piirtäessään, mitä he ovat satumetsään piirtämässä. Kiertelimme lasten luona ja kyselimme heidän metsästään. Lapset selittivät innolla näkemyksiään ja kommentoivat toistenkin lasten kuvia. Yksi pojista ylisti myös musiikkia piirtämisen lomasta.

Kun näytti siltä, että ensimmäiset kuvat alkoivat olla valmiina, aloimme vaihtaa lasten paikkoja tyhjien tuolien kohdille ja lapset saivat piirtää uuteen kohtaan paperia lisää satumetsää. Eräs poika ei halunnut ensimmäisellä kerralla vaihtaa paikkaa, koska hänen työnsä oli vielä kesken. Olimme alustavasti suunnitelleet, että piirtämispaikat vaihtuisivat myötäpäivään pöydän ympärillä niin, että jokainen lapsi pääsee piirtämään jokaiselle paikalle jotakin. Päätimme kuitenkin muuttaa alkuperäistä suunnitelmaa joustavammaksi, koska lapset piirsivät eri tahdissa ja tarvitsivat siihen eri verran aikaa. Osa pojista ehti vaihtaa monta kertaa paikkaa ja toiset vain pari kertaa. Tämä ei mielestämme ollut oleellista tehtävän kannalta vaan tärkeää oli, että lapset nauttivat piirtämisestä ja musiikin kuuntelusta ja, että jokainen sai osallistua luomaan yhteistä satumetsää.

Pyysimme poikia piirtämään satumetsään myös asioita, joita ryhmän tytöt mahdollisesti toivoisivat kertuilleen ja yksi pojista ilmoitti piirtävänsä tytöille kukkia, koska hän tiesi tyttöjen pitävät niistä. Poikien piirustukset olivat hyvin totuudenmukaisia ja satumetsässä oli esimerkiksi puita, kukkia, lintuja, perhosia, useita aurinkoja, keppejä, sadepilviä ja ukkosta.

Kun piirustuksia oli tehty ympäri paperia, alkoi toimintatuokion aika loppua, joten sanoimme lapsille, että he voivat piirtää kesken olevan työnsä loppuun ja voivat laittaa vahaliidut paikoilleen koteloihinsa. Meille jäi sellainen tunne, että jos olisimme voineet käyttää piirtämiseen käytettyä tilaa pidemmän aikaa, olisivat pojat voineet keskittyä satumetsän piirtämiseen helposti vielä jonkin aikaa. Olimme suunnitelleet, että olisimme työnvalmistuttua käyneet yhdessä vielä läpi satumetsään piirrettyjä asioita, mutta ajanpuutteen takia tyydyimme siihen keskusteluun, jonka kävimme samalla, kun lapset loivat satumetsää.

Odotimme, että jossakin vaiheessa pojille olisi voinut tulla konfliktitilanteita esimerkiksi sen suhteen, että mikä on oma piirustusalue tai mitä oman työn viereen tekijän mielestä sopii tai

ei sovi. Pojat kuitenkin piirsivät yllättävän hyvässä sovussa, toki välillä oli pientä keskustelua, siitä mihin asti toinen saa piirtää tai mitä jonkin lapsen työn yläpuolelle saa piirtää.

Kun satumetsä oli valmis, pyysimme lapsia siirtymään takaisin aamupiirihuoneeseen. Kehotimme heitä istumaan lattialle omille paikoilleen. Keskustelimme pienen hetken toimintatuokiosta ja siitä, mitä lapset olivat pitäneet siitä. Lapset vaikuttivat pitävän piirtämisestä ja heitä ehkä hieman harmitti, kun he jo joutuivat lopettamaan satumetsän piirtämisen. Lau-suimme totutusti loppurunon ja jokainen sai vuorollaan antaa valitsemansa kertun meille palautteeksi päivän toimintatuokiosta. Palautteeksi saimme kaksi vihreää kerttua, yhden keltaisen kertun ja yhden punaisen kertun. Yksi pojista antoi selkeästi sekä aamulla että toimintatuokion jälkeen punaisen kertun, koska häntä sattui huvittamaan punaisen kertun antaminen mielenosoituksellisessa mielessä. Hän yritti myös ylipuhua muita poikia antamaan punaisen kerttukortin, mutta muut pojat eivät onneksi kuunnelleet häntä. Yleisen tuokiossa vallinneen ilmapiirin ja poikien keskittymisen ja innostumisen perusteella sekä myös kerttukorttien perusteella voisimme todeta, että päivän toimintatuokio oli ihan pidetty ja onnistunut.

Pojat olivat aluksi hieman tottelemattomia ja riehakkaita ja pohdimmekin, että voisiko se johtua siitä, että vastuutyöntekijä, joka yleensä on seurannut toimintatuokioitamme, ei ollut tällä toimintatuokiokerralla paikalla. Toisaalta ryhmässä ei myöskään ollut yhtään tyttöä paikalla, joten ryhmän kokoonpanokin oli erilainen. Olimme todella yllättyneitä ja iloisia siitä, että pojat jaksoivat keskittyä piirtämiseen ja musiikin kuunteluun todella hyvin, jopa odotuksiamme paremmin. Myös paikkojen vaihtaminen pöydän ääressä sujui todella joustavasti eikä esimerkiksi istumapaikoista tullut mitään erimielisyyksiä. Huomasimme yllätykseksemme, että myös maahanmuuttajapoika ymmärsi kaikki toimintatuokion ohjeet, vaikka osa niistä oli melko pitkästi ja vaikeasti selitetty.

Olemme opinnäytetyön edetessä huomanneet, että toimintatuokioiden alustavat suunnitelmat ovat toimineet parhaiten niin, että emme ole niitä orjallisesti seuranneet, vaan olemme olleet tilannetajuisia ja joustavia. Monesti etukäteen suunnitellut asiat ovat muotoutuneet toimintatuokion edetessä, jos olemme katsoneet lasten pitävän enemmän jollakin muulla tavalla toteutetusta asiasta. Esimerkiksi tällä kertaa muutimme piirtämisen kanssa suunnitelmaa lasten tarpeiden mukaan.

Vahaliidut osoittautuivat hyväksi ratkaisuksi piirtämiseen, sillä olimme miettineet aiemmin myös vesiväreillä maalaamista, josta olisi voinut tulla ongelmia paikalta toiseen siirryttäessä. Opimme myös, että toiset lapset vaativat jämäkämpää ja tiukempaa ohjeistusta ja toisille lapsille riittää vähempi. Oli kiva huomata, että vaikka yleensä ryhmän pojat eivät jaksa keskittyä yhteen asiaan kovin pitkäksi aikaa, he olivat tällä kertaa varsin pitkäjänteisiä, vaikka piti istua paikoillaan ja piirtää sekä kuunnella musiikkia. Uskommekin, että kaikki kaipaavat

välillä rauhoittumista ja keskittymistä. Lapset myös luultavasti kokivat satumetsän piirtämisen tärkeäksi ja mielekkääksi, minkä vuoksi he jaksoivat keskittyä piirtämiseen niin hyvin.

Halusimme antaa lasten luovuudelle ja mielikuvitukselle tilaa ja siksi emme halunneet häiritä liikaa heidän piirtämistään kyselemällä jatkuvasti. Pyrimme kuitenkin huomioimaan tasapuolisesti jokaisen lapsen, antaen heille mahdollisuuden kertoa tekemästään piirustuksesta. Inspiroimme lapsia miettimään, mitä kaikkea metsästä voisi löytyä ja painotimme, että teemme satumetsää, missä kaikki on mahdollista. Päiväkohtaiset tavoitteet saavutettiin hyvin ja kokonaisuudessaan olemme tyytyväisiä päivän toimintatuokioon, vaikka paikalla oli vain neljä lasta.

Toimintatuokion päätteeksi kysyimme palautetta tuokiota seuranneelta työntekijältä. Ensiksi kysyimme hänen mielipidettään lasten toiminnasta toimintatuokiossa ja hän vastasi, että hänen mielestään lapset lähtivät aiheeseen mukaan hyvin ja hän piti satuaihetta hyvin luovana. Hän kertoi havainneensa, että jokainen lapsi tykkäsi tehdä satumetsää. Tiedustelimme häneltä, että onko päiväkodissa tehty vastaavanlaista, lapsien yhteistä, isoa työtä aikaisemmin ja hän kertoi, että ei tällä kyseisellä lapsiryhmällä, mutta muuten päiväkodissa on esimerkiksi maalattu aitaan kiinnitetty iso paperi yhdessä ulkona. Työntekijä kertoi, että koska tällainen työskentelymuoto oli uusi kokemus näille lapsille, niin lapset luultavasti sen takia eivät olisi aluksi halunneet siirtyä pöydän ääressä uuteen paikkaan. Hän piti hyvänä asiana sitä, että lapset oppivat, että voi piirtää muuhunkin kohtaan paperia, kuin vain omalle tietylle alueelle.

Työntekijä kertoi meidän ohjaamisestamme, että ohjasimme lapsia todella hienosti ja otimme jokaisen lapsen yksilöllisesti huomioon. Hän piti siitä, että kiertelimme pöydän ääressä lasten luona ja kyselimme heiltä heidän piirustuksistaan ja autoimme lapsia tarvittaessa. Työntekijä kehotti meitä tulevaisuudessa olemaan rohkeammin napakoita lasten kanssa, jos joku alkaa temppuilla, ja hän jatkoikin, että temppuilun voi katkaista heti. Hän kuitenkin piti hyvänä asiana sitä, että yritimme puhua mieltä osoittavalle lapselle positiivisesti ja kauniisti. Keskustelimmekin työntekijän kanssa hieman siitä, mikä meidän roolimme on toimintatuokioissa ja yleisesti päiväkodissa vieraillessamme. Keskustelimme myös auktoriteetista ja siitä, että eri lapset tottelevat eri tavalla aikuisten sanomisia, toisille lapsille tarvitsee olla napakampi ja toisille riittää vähempi sanominen. Työntekijä sanoi, että lapset usein kokeilevat uusia nuoria aikuisia ja heidän rajojaan päiväkodissa.

Työntekijän mielestä kaikki lapset nauttivat piirtämisestä ja työskentelivät todella intensiivisesti. Hän jatkoi, että lapset kertoivat hienosti työnsä edistymisestä ja lopputulos oli upea, lisäksi hän kehui myös musiikkivalintaa, jossa mielikuvitus ja luovuus pääsivät hänen mielestään valloilleen. Työntekijä kertoi havainneensa toimintatuokiossa välillä myös hiljaisia hetkiä, jolloin emme puhuneet mitään, vaan lapset saivat keskittyä musiikkiin ja piirtämiseen.

Hän piti sitä hyvänä asiana, kuten myös sitä, että välillä oli kommunikointia ja hän totesi vuorovaikutuksen olevan tärkeää lasten kanssa. Työntekijä kertoi sen olevan hyvä asia, että mahdollistimme molemmat.

Lopuksi tiedustelimme päiväkodin hyödynnettävyyttä toimintatuokiostamme ja hän sanoi, että ideaa voi ehdottomasti hyödyntää ja hän kertoi, että he ovat tehneet päiväkodissa vastaanvastaavaa maalausta pihalla ja myös sisällä, mutta satumetsäaihetta ei ole ollut ja työskentely on ollut hieman erilaista kuten, että ulkona maalatessa olennaista ei ollut oma maalausalue. Hän piti satumetsää kivana ideana ja aiheena. Lisäksi työntekijä kertoi pitävänsä kerttukorttien ideasta, että lapset saavat antaa palautetta toimintatuokioista ja tunnetiloistaan niiden avulla. Hän piti myös toimintatuokiomme sijoittumista kokonaisuuteen, jatkuvuuden kannalta kivana ideana. Työntekijä piti myös kerttujen käyttöä hyödynnettävänä ideana päiväkodille.

Lasten piirtämä satumetsä

8.7 Toimintatuokio 7: Musiikkiliikunta

8.7.1 Toteutussuunnitelma ja tuokion tavoitteet

Toimintatuokion tavoitteena on kuunnella annettuja ohjeita ja toimia niiden mukaan. Tavoitteena on myös löytää musiikin tempo ja liikkua sen mukaan sekä rauhoittua rentoutuksessa.

Ajatuksena on kuunnella musiikkia/luonnonääniä ja yhdistää niihin liikettä. Musiikkia valitaan sekä rauhallista että menevämpää, ja lapset saavat sopeutua sen rytmiin. Tuomme mukamme erilaista musiikkia, esimerkiksi cd-levyjä, joissa on luonnonääniä, rauhallista ja me-

nevämpää musiikkia. Esimerkkeinä pyydämme lapsia liikkumaan siten kuin karhut, jänikset, talitintit ym. eläimet. Teemme musiikin rytmin mukaan liikkeitä, kuten pitkiä askeleita, hii-pimistä, loikkia, varpailla kävelyä, korkealle kurkotusta ym.

Sen jälkeen on vuorossa ”Kapteeni käskee” -leikki. Lapset saavat olla vuorotellen kapteeneja, jotka käskevät muiden lasten tekemään erilaisia asioita, esimerkiksi: pyytää muita lapsia tekemään kuperkeikka. Esimerkkinä voisi olla, että lasten käsketään seisoa oikealla jalalla ja nostaa vasen käsi.

Seuraavaksi on ”Hännän ryöstö” - leikki, joka onkin jo ainakin osalle ryhmän lapsista entuudestaan tuttu, sillä leikimme kyseistä leikkiä valokuvasuunnistuksen toimintatuokiokerralla.

Mahdollisena leikkivaihtoehtona on ”Käärme” - niminen leikki. ”Leikkijät ovat jonossa pitäen toisiaan vyötäröltä kiinni. Jonon etupää on käärmeen pää ja takaosa käärmeen häntä. Käärmeen pää yrittää saada hännästä kiinni. Jonossa olevien pitää pysyä mukana käärmeen kiemurrellessa puoleen ja toiseen. Kun pää saa hännän kiinni, tulee jonon viimeisestä pää. Leikki jatkuu, kunnes kaikki ovat päässeet päiksi. Jos käärme katkeaa leikin aikana, on katkos liitettävä yhteen ennen kuin leikki jatkuu.” (Mannerheimin Lastensuojeluliitto.)

Lopuksi on rentoutus rauhallista musiikkia kuunnellen. Päiväkodilta lainataan rentoutukseen patjoja/mattoja, joita laitetaan liikuntasalin lattialle.

8.7.2 Teoriaa toimintatuokion tueksi

Aikuiselle voi olla vaativinta välitön ohjaus leikissä. Tällä tarkoitetaan interventioita, joita ilmenee leikin kuluessa, esimerkiksi lasten kanssa keskustelua sekä sitä, että annetaan neuvoja ja vihjeitä, jotta leikin sisältö laajenisi. Lisäksi tällä tarkoitetaan sitä, että esitetään kysymyksiä, jotka aktivoivat mielikuvitusta. Näiden ohella tällä tarkoitetaan myös mukana leikkimistä, mallileikkimistä sekä sitä, että selitetään niiden toimintojen merkityksiä, joita lapset jäljittelevät. (Kalliala 2008: 53.)

Kun aikuinen ohjaa pienten lasten liikuntaa, häneltä edellytetään tilanneherkkyyttä. Kuitenkaan mihinkään menetelmään tai kaavaan ei ohjaamisen tarvitse olla sidottua. Keskeistä on, että aikuinen on mukana aidosti ja että hän seuraa lasten reaktioita jatkuvasti. Aikuinen rohkaisee sekä kannustaa kaikkia lapsia erikseen. Aikuisen tulee pohtia tilanteen mukaan ohjaamistapaansa ja tarpeen mukaan muuttaa sitä. Toisinaan vaaditaan sitä, että näytetään suoraa mallia sillä tavoin, että aikuinen kulkee edellä ja kehottaa lapsia osallistumaan mukaan. (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003: 102.)

Niin hieno- kuin karkeamotorisille harjoituksille musiikilliset toimintamuodot tarjoavat mahdollisuuksia. Musiikin perussyke sekä melodiarytmi opitaan ilmaisemaan sekä liikunnan että kehorytmien välityksellä. Kehosta lähtee kaikki soittaminen. Rytmisoittimilla harjoitellaan, kun rytmi sykkii samoja asioita kehosoitamisessa. Aluksi kehotaputuksilla sekä sen jälkeen rytmisoittimilla voi harjoitella vaikkapa sykesoittoa. Erilaisissa liikuntatavoissa esimerkiksi hyppy, juoksu, keinunta, hyppyaskel, marssi sekä laukka, voi kokea musiikin rytmin. Tunnettujen lorujen sanarytmejä taputtamalla voi harjoitella sanarytmejä. Rytmiostinatoja eli rytmisiä kokonaisuuksia, jotka toistuvat samanlaisina, voi tehdä soittamalla tai naputtamalla, tömistyksillä, taputuksilla, naksutuksilla, suhistuksilla ja niin edelleen. (Ruokonen 2009: 25.)

Rytmitajua, kuuntelutaitoa sekä liikkeiden koordinaatioita kehitetään niin musiikkiliikunnan kuin rytmikkaharjoitusten avulla. Erilainen mielikuva sekä kulkutapa, jonka lapsi on valinnut leikissä, yhdistyy erilaiseen musiikkiin. Musiikin vaihtumiseen lapsi reagoi vaihtamalla liikettä, kuten vaikkapa siirtymällä tasajakaisesta kolmijakoiseen. (Ruokonen 2009: 26.)

Kun on kyse isommista lapsista, voidaan havainnoida esimerkiksi sitä, miten tunnistetaan kehonosia, miten ymmärretään erilaisia käsitteitä, kuten suuri ja pieni tai alhaalla ja ylhäällä. Miten matkitaan eri asentoja sekä miten erotetaan oikea ja vasen. (Karvonen, Siren-Tiusanen & Vuorinen 2003: 105.)

”Rentoutumisen tunne” ei ole sama kuin rentoutuminen, koska rentoutuminen edellyttää rentoutusharjoitusten tekemistä. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi kirjan lukeminen tai musiikin kuuntelu voi olla rentouttavaa, mutta ei saa aikaan muutoksia, joita on mainittu edellä. Rentoutumisella on pitkäaikaisia ja välittömiä vaikutuksia. Välittömät vaikutukset tulevat, kun ajatukset kohdistetaan tiettyyn kohteeseen ja ihminen rentoutuu. Yhteistä kaikille rentoutustekniikoille on mielen läpi kulkeviin ajatuksiin passiivinen suhtautuminen sekä mielen kohdistaminen hengitykseen, mielikuvaan, toistettavaan sanaan tai lauseeseen. (Duodecim Terveyskirjasto.)

8.7.3 Toimintatuokion toteutuminen 19.9.2011

Saavuttuamme päiväkodille, meitä oli vastassa jälleen työntekijä, joka viimekerralla seurasi toimintatuokiotamme. Hän kertoi, että vastuutyöntekijämme on edelleen kipeänä, joten hän tulee ohjaukseen mukaan. Myös toinen työstä ja yksi pojista oli poissa, paikalla oli siis neljä lasta. Aluksi valmistelimme toimintatuokiotamme hakemalla cd-soittimen ja kokoamalla lapset liikuntasaliin. Työntekijä sai jälleen kerran vastuulle videokuvaamisen.

Pyysimme lapsia istuutumaan keskelle lattiaa piiriin ja jaoimme kerttukortit. Lapset olivat melko rauhattomia jo heti aamusta ja poikien kesken oli nahinaa ja mielipahaa jo ennen oh-

jauksen aloittamista. Kertasimme pikaisesti kerttujen käytön ja kyselimme lapsilta heidän tämän aamuista tunnetilaansa. Tulokseksi tuli kaksi vihreää kerttua ja kaksi punaista kerttua. Molemmat punaisen kertun antaneet pojat olivat hetkeä ennen riidelleet ja halusivat siksi antaa punaisen kertun. Keskustelimme poikien kanssa heidän riidastaan ja pyysimme poikia sopimaan riitansa. Sitten he pyysivät toisiltaan anteeksi. Vihreän kertun antanut poika perusteli valintaansa sillä, että hänestä oli tullut aamulla päiväkodissa viikon tähti. Vihreän kertun antanut tyttö perusteli kerttuaan sillä, että hän oli saanut aamulla laittaa päälleen kesämeikon ja, että aurinko oli paistanut aamulla.

Seuraavaksi pyysimme lapsia nousemaan ylös ja kerroimme, että oli ”Onnimannin onni” -lorun vuoro. Loru sujui tällä kertaa melko hyvin, lapset olivat siinä pääsääntöisesti innokkaasti mukana, sanat muistettiin todella hyvin ja liikkeet myös. Eräs pojista ei oikein halunnut tänä aamuna osallistua loruun, mutta hän oli kuitenkin mukana seuraamassa lorua ja teki välillä jonkin liikkeen lorun mukana.

Aloitimme varsinaisen liikuntaosuuden laittamalla etukäteen valittua liikuntamusiikkia soimaan. Käytimme cd-levyä, joka soveltuu 5-6-vuotiaiden lasten liikkumiseen ja musiikkiliikuntaan. Pyysimme lapsia kuuntelemaan musiikkia ja näyttämään vuorotellen, miten musiikin tahdissa voisi liikkua. Lapset innostuivat nopeasti musiikin tahdissa liikkumisesta ja keksivät erikoisia tapoja liikkua musiikin mukana. Lapset pitivät erityisesti nopeatempoisista musiikeista, joihin he yhdistivät erilaista juoksua ja nopeaa liikettä. Huomasimme, että lapset eivät aluksi kiinnittäneet huomiota tarkasti musiikin oikeaan tempoon, vaan halusivat liikkua nopeammin kuin musiikin tempo oli.

Kun tuli kappale, jossa oli nopeaa ja voimakastempoista musiikkia ja välillä hidasta ja hiljais-ta musiikkia, pyysimme lapsia kuuntelemaan musiikkia tarkemmin ja liikkumaan nopean musiikin aikana nopeasti ja hiipimään hiljaisen musiikin aikana. Lapset ymmärsivät heti idean ja he kuuntelivat tarkasti musiikin etenemistä sekä toimivat musiikin tempon mukaisesti, liikkumalla välillä nopeasti ja välillä hiipimällä hitaasti. Kuuntelimme musiikkia ja etsimme sieltä liikkeitä ja eläimiä. Yksi pojista kertoi löytäneensä musiikista viidakkorummut ja hän halusi istua lattialla ja rummuttaa. Menimme koko ryhmä lattialle istumaan ja rummuttamaan. Tämän jälkeen toinen ohjaajista kertoi löytäneensä kappaleesta gorillan ja rummutti rintakehäänsä leikisti gorillaa esittäen. Maahanmuuttajapoika kertoi heti olevansa iso, musta ja karvainen gorilla. Ilmaisua tuli nopeasti ja selkeästi ja olimme yllättyneitä sanallisen kuvailun nopeasta reagoinnista ja sen laajuudesta. Monesti pojalla kestää änkytyksen ja kieliongelmiensä vuoksi melko pitkään, ennen kuin hän saa sanotuksi asiansa, joten oli kiva huomata, miten hienosti hän tällä kertaa sai ilmaistua itseensä.

Muutimme hieman alkuperäistä suunnitelmaa jättämällä ensimmäisestä leikistä joitakin osioita pois, kuten esimerkiksi eläinten mukaan liikkumista ja koska näytti siltä, että tähän väliin sopi paremmin ”Kapteeni käskee” - leikki. Kokosimme lapset piiriin ja kysyimme, että tietävätkö he ”Kapteeni käskee” - leikkiä. Monille tämä leikki oli tuttu entuudestaan ja kertosimme pikaisesti leikin säännöt. Laitoimme jälleen musiikkia soimaan ja valitsimme ensimmäisen kapteenin. Jokainen sai olla vuorollaan kapteenina, myös me ohjaajat. Jokainen lapsi keksi hienosti omia liikkeitä ja toiset matkivat kapteenin liikkeitä. Lapset halusivat jättää leikistä pois osuuden, jossa sanotaan, että ”kapteeni käskee ja se mitä tehdään”, joten leikki eteni kapteenia matkimalla, ilman sanoja. Lapset sovelsivat tuttua leikkiä ja koska sovellus meni hienosti, päätimme olla puuttumatta asiaan ja jatkaa leikkiä lasten uusilla säännöillä.

Kun jokainen oli ollut vuorollaan kapteeni, lopetimme leikin ja siirryimme lapsille entuudestaan tuttuun ”Hännän ryöstö” - leikkiin, josta lapset pitivät kovasti valokuvasuunnistuksessaamme. Kertosimme nopeasti ennen leikin alkua säännöt ja lisäsimme sääntöihin uuden säännön joka oli, että kun musiikki soi, lapset yrittävät ryöstää häntä ja kun musiikki lakkaa, lapsien pitää pysähtyä paikoilleen. Olimme myös itse mukana leikissä. Leikin alussa osa lapsista ei oikein vielä ymmärtänyt/muistanut leikin ideaa, sillä kun musiikki loppui, lapset vain jatkoivat häntien ryöstämistä ja juoksemista, eivätkä he muistaneet pysähtyä paikoilleen siksi aikaa, kunnes musiikki taas jatkuu. Leikin edetessä kuitenkin huomasimme lasten tarkentavan kuunteluaan ja he osasivat pysähtyä hienosti musiikin lakattua. Leikki oli selvästi lasten mieleen ja leikimmekin ”Hännän ryöstö” -leikin kahteen kertaan. Halusimme ottaa kyseisen leikin mukaan uudelleen ohjaukseen, koska lapset selvästi pitivät tästä leikistä jo valokuvasuunnistus -toimintatuokiossamme ja se sopikin hyvin tämänkertaiseen tuokioomme.

Liikuntaosuuden päätteeksi oli vuorossa rentoutus. Työntekijä, joka kuvasi toimintatuokiota, kävi hakemassa patjat lapsille. Me ohjaajat pyysimme lapsia ottamaan yhden patjan ja laittamaan sen rauhalliseen paikkaan liikuntasalin lattialle ja pyysimme lapsia asettumaan patjan päälle selin makuulle. Laitoimme cd-levyltä soimaan luontoaiheista, rauhallista rentoutus musiikkia ja kerroimme lapsille, että nyt on vuorossa rentoutus. Lasten näytti olevan vaikeaa rauhoittua ja rentoutua. Luimme rauhallisesti valitsemaamme rentoutusta, joka oli tarkoitettu erityisesti lapsille ja rauhoittelimme lapsia. Rentoutuksen sisällössä ideana oli tunnistaa ja hahmottaa oman kehon osia.

Rentoutustekstissä kerrottiin, että rentoutuksen aiheena oli ”Salaperäinen matka omaan kehoon”. Huomasimme, että kehonosien tunnistaminen tuotti melkoista haastetta osalle lapsista. Esimerkiksi yksi poika kysyi ”mikä on reisi” ja kun pyysimme lapsia makaamaan selällään, osa lapsista oli vatsallaan. Osa tästä luultavasti johtui siitä, että lapset eivät kuunnelleet tarkasti rentoutustamme, vaan he olivat hieman levottomia. Rentoutuksen loppuvaiheessa lapset

alkoivat rauhoittua ja kuunnella tarkemmin rentoutusta. Päätimme rentoutuksen rauhallisesti istumaan nousemalla ja pyysimme lapsia viemään patjat salin reunalle.

Kokoontuimme piiriin istumaan ja kyselimme lapsilta, mitä he olivat pitäneet tämän päivän ohjauksesta. Jaoimme kertut lapsille ja kertosimme niiden käytön. Yksi pojista sanoi kovaan ääneen antavansa punaisen kertun ja naureskeli sitä vierustoverilleen ja käski häntä myös antamaan punaisen kertun. Luimme loppurunon ja lapset saivat antaa vuorollaan valitsemansa kertun. Kaikki lapset antoivat tällä kerralla punaisen kertun, luultavasti siksi, että muut lapset matkivat poikaa, joka kertoi antavansa vuorollaan punaisen kertun. Pyysimme lapsia perustelemaan kerttuvalintaansa ja kolme heistä ei halunnut perustella sitä. Mielestämme lasten antamat kerttupalautteet eivät olleet heidän omia mielipiteitään tämän päivän ohjauksesta, joten emme voi tietää, millaisen kertun lapset olisivat oikeasti valinneet. Lapset olivat kuitenkin innolla mukana tuokiossa ja näyttivät nauttivan siitä.

Mielestämme lapset kuuntelivat ja noudattivat ohjeita aluksi hieman huonosti, mutta ne parantuivat tuokion edetessä ja toistojen myötä. Sama oli havaittavissa myös musiikin tempon löytämisessä sekä rentoutuksen kuuntelemisessä. Tämänkertaiset tavoitteet saavutettiin melko hyvin huolimatta maanantaiaamun levottomuudesta. Huomasimme taas tällä kerralla, että toimintatuokion alkuperäistä suunnitelmaa on melko helppo muuttaa lapsilähtöisemmäksi ja lapsia enemmän inspiroivaksi. Silti kuitenkin huomasimme, että on tärkeää, että toimintatuokio on suunniteltu hyvin, koska hyvin suunniteltua tuokiota on helppo muuttaa. Meistä oli helppoa innostaa lapset tämän päivän toimintatuokioon ja meistä lapset näyttivät nauttivan tuokiosta, koska he kuuntelivat ja noudattivat ohjeitamme ja nauroivat hyväntuulisesti sekä olivat mielellään osallistumassa leikeissä ja tuokiossa ylipäätänsä. Mielestämme ohjauksen vetovastuun vaihtaminen oli tälläkin kerralla joustavaa ja luonnollista. Kokonaisuudessaan olemme ihan tyytyväisiä tämän päivän toimintatuokioon, vaikka vastuutyöntekijämme ja kaksi ryhmän lasta olivat poissa.

Tapamme mukaan pyysimme toimintatuokion päätteeksi sitä seuranneelta työntekijältä palautetta päivän tuokiosta. Työntekijä kertoi aluksi pitävänsä musiikkiliikuntaa hyvänä ideana. Lisäksi hän piti myös valitsemastamme musiikista. Työntekijä kertoi, että ”lapset menivät sen mukaan, mitä menivät”, paitsi eräs poika. Työntekijä kertoi, että kyseinen poika oli aikaisemmin aamulla kertonut hänelle, että hänellä oli huono aamu ja että hän oli noussut väärällä jalalla. Työntekijä uskoi tämän vaikuttaneen pojan innostukseen ohjaustamme kohtaan tällä kertaa. Työntekijän mielestä muut lapset osallistuivat hienosti ohjaukseen.

Työntekijä kysyi, että olimmeko tarkoittaneet ”Kapteeni käskee” - leikissä, että lapset sanovat välillä mitä kapteeni käskee, ja että välillä kapteeni voi näyttää pelkän liikkeen. Kerroimme työntekijälle, että olimme menneet tilanteen mukaan, eikä kuten alkuperäisissä

säännöissä leikki menee. Kerroimme myös, että lapset lähtivät niin spontaanisti näyttämään liikkeitä ”Kapteeni käskee” -leikissä, joten emme halunneet katkaista leikkiä ja ohjeistaa lapsia sen tarkemmin. Totesimme työntekijälle myös, että mielestämme näytti siltä, että lapset osasivat näyttää liikkeitä ymmärrettävästi pelkällä esimerkillään ilman sanoja, joten tämän vuoksi annoimme leikin jatkua lasten ehdoilla. Työntekijän mielestä tämä oli ohjauksessamme hyvä asia. Hän jatkoi, että oli hyvä, että menimme leikkiin lastenehdoilla ja että se meni loistavasti. Työntekijä sanoi, että lapset lähtivät omalla tavallaan vetämään leikkiä, joten oli hyvä, ettemme katkaisseet heidän leikkiään, lisäksi hän piti sitä lapsille tärkeänä asiana.

Työntekijä kertoi, että yleensä musiikkiliikunta on lähellä lasten sydäntä. Hän piti maanantai-aamua rauhattomana ja sanoi, että lapsilla on usein silloin muita asioita mielessä, eikä rentoutukseen rauhoittuminen ole silloin välttämättä helppoa. Työntekijän mielestä lapset olivat kuitenkin ihan hyvin mukana ohjauksessa. Hän kertoi rentoutukseen liittyen, että he ovat vasta alkaneet päiväkodissa käsittelemään omaa kehoa ja hän kertoi havainneensa joidenkin tiettyjen käsitteiden olevan hankalia lapsille. Työntekijä piti rentoutusta hyvänä asiana erityisesti maahanmuuttajapojan kohdalla, koska työntekijän mielestä pojan pitää käsittää oma keho käsitteinä suomeksi. Lisäksi työntekijä piti kyseistä rentoutusta kehon osien harjoittelun takia ajankohtaisena asiana myös muille lapsille. Työntekijä sanoi, että lasten oli vaikeaa hahmottaa joitakin käsitteitä, mutta hän piti hyvänä asiana sitä, että me ohjaajat näytimme rentoutuksessa mallia lapsille omalla esimerkillämme.

Tiedustelimme työntekijän mielipidettä meidän ohjaamisestamme ja hän sanoi, että hänen mielestään me ohjaamme todella hienosti ja rauhallisesti. Hän kertoi havainneensa, että tarvittaessa kerromme lapsille asian uudestaan, jos he eivät ole sitä ensimmäisellä kerralla ymmärtäneet ja otamme kaikki lapset huomioon, mitä hän piti todella hienona asiana. Työntekijän mielestä meitä on kiva seurata. Hän kertoi, että olemme todella selkeitä ja tuomme asioita esille lapsilähtöisesti. Hänen mielestään selitämme lapsille asioita hyvin kauniisti ja tunnepitoisesti ja olemme itse mukana ja sen näkee. Lisäksi hän kertoi, että ohjaustamme on kiva katsella myös, koska menemme lasten tasolle ohjauksessa. Työntekijä piti tämänkertaisesta ohjauksestamme ja sanoi, että varmasti lapsetkin pitivät.

Lopuksi kysyimme työntekijältä päiväkodin hyödynnettävyyttä tämänkertaisesta toimintatuokiosta. Työntekijä kertoi, että heillä on päiväkodissa musiikkiliikuntaa ja että he tekevät päiväkodissa musiikkiliikuntaa pitäessä samantyyllisiä asioita kuin meidän toimintatuokiossamme. Työntekijä myös mainitsi, että päiväkodissa tehdään paljon musiikin ja liikunnan kanssa asioita, koska päiväkodissa painotetaan muun muassa liikuntaa. Lisäksi työntekijä kertoi, että toimintatuokiostamme on varmasti jotain hyödynnettävää päiväkodille.

8.8 Toimintatuokio 8: Dvd:n ensi-ilta ja kerttujen muutto satumetsään

8.8.1 Toteutussuunnitelma ja tuokion tavoitteet

Toimintatuokion tavoitteena on kuvata videokameralla lasten reaktioita ja palautetta dvd-tuotoksesta sekä toimintatuokioista yleisesti. Päättämme myös ryhmätoiminnan.

Näytämme lapsille kuvaamiamme videopätkiä toimintatuokioista. Sen jälkeen pyydämme lapsia istumaan pöydän ääreen ja jaamme heille mehua ja jotain pientä syötävää. Syönnin ohella kyselemme lapsilta mielipiteitä sekä palautetta kaikista toimintatuokioistamme ja dvd-tuotoksesta. Vastuutyöntekijä mahdollisesti kuvaa videokameralla lasten mielipiteitä ja palautteita dvd-tuotoksesta.

Sen jälkeen kokoonnumme piiriin ja luemme loppurunon ja lapset saavat antaa palautetta toimintatuokiosta kerttukorttien avulla. Palautteen saamisen jälkeen jokainen lapsi saa viedä kerttukorttinsa aiemmin piirrettyyn satumetsään asumaan.

Annamme laatimamme loppuarvioinnin paperiversiona vastuuhenkilölle pohdittavaksi loppuarviointikeskustelua varten. Käymme loppuarviointikeskustelun vastuutyöntekijän kanssa samalla kerralla, kun haemme päiväkodilta lasten huoltajien palautelomakkeet.

Jaamme lasten huoltajille dvd-levyt ja palautelomakkeet toimintatuokioistamme ja lisäksi jaamme kortin muodossa alkuloron, loppurunon ja lasten sadutuksessa tekemät sadut. Huoltajat palauttavat palautelaput päiväkodille toivottavasti sovittuun päivään mennessä ja haemme ne sieltä.

8.8.2 Teoriaa liittyen toimintatuokioon

Ryhmän lopettamiskokemus ryhmässä on eri ryhmissä vaihtelevaa. Ryhmissä, jotka ovat jatkuvia, ryhmä jatkaa tavallaan siitä huolimatta, että joku ryhmän jäsenistä lähtee. Ryhmä, joka on suljettu, lopettaa sopimuksen mukaisesti toimintansa. Lopetus edellyttää ohjaajalta molemmissa tapauksissa erityishuomiota, aivan kuten aloituskin. (Niemistö 2007: 189.)

Niemistö kirjoittaa, että lopetusvaihe erottuu Tuckmanin kehitysvaihe -mallissa toisista vaiheista tunnevaltaisuutensa takia. Loppuhetken keskeisiä kokemuksia ovat kiintymys sekä kiitollisuus ja näiden ohella myös suru, eroahdistus ja tunne ajan riittämättömyydestä. Monesti, kun ryhmä loppuu, suoritetaan itsearviointia ja voidaan suunnitella tulevaisuutta. Tunteet toimivat osoituksena siitä, että ryhmästä on tullut merkittävä jäsenelleen. Tilanne voi tuntua liittyvän myös varhaisiin erokokemuksiin, jotka on aikaisemmin torjuttu. Tässä tapauksessa

loppuvaihe voi olla mahdollisuus kohdata sekä sulauttaa kyseiset tunteet. Erilaisissa ryhmissä monet henkilöt hyödyntävät tilaisuutta oma-aloitteisesti, jotta voivat arvioida asioita, joita ovat saavuttaneet sekä asioita, joita heidän tulisi vielä tehdä. (Niemistö 2007: 189.)

Niemistö kirjoittaa Whitakerin katsovan ryhmän päättymisen olevan Tuckmaniin verrattuna hitaampaa, ja sen olevan prosessi, joka tiivistyy hiljalleen. Kyseiset henkilöt puhuvatkin eri asioista: Tuckman kertoo mallissaan lopettamiskokemuksesta, joka tulee ilmi ja Whitaker puolestaan kuvaa sitä, miten ohjaaja valmistautuu siihen, että ryhmä päättyy. Ryhmän päätöshetki tiedetään jo alusta asti ryhmissä, jotka ovat määräaikaista. Ryhmän päättymisen onkin mahdollista nähdä alkavan silloin, kun joku ryhmän jäsen tai ohjaaja muistaa kertoa kokoontumiskerroista, joita on vielä jäljellä. Kyseinen onkin soveltuva etenkin ryhmiin, jotka ovat pitkäkestoisia. Lyhytkestoisilla ryhmillä on riittävä, että ohjaaja muistaa kertoa ryhmän päättymisestä kokoontumisessa, joka on viimeistä edeltävä kerta. (Niemistö 2007: 189-190.)

8.8.3 Toimintatuokion toteutuminen 3.10 ja 4.10

Saavuimme 3.10 päiväkotiin pitääksemme viimeisen toimintatuokion. Kohtasimme tekniikan osalta ylitsepääsemättömiä ongelmia, kun dvd-levy ei toiminut päiväkodin dvd-soittimella, eikä myöskään päiväkodin tietokoneesta löytynyt tarvittavaa ohjelmaa, jolla toistaa dvd-levyä. Sovimme, että tulemme seuraavana päivänä uudelleen oman kannettavan tietokoneen kanssa.

Menimme 4.10 päiväkodille uudestaan ja käytössämme oli aamupiirihuone. Kaikki kuusi lasta olivat paikalla ja tuntuivat odottavan kovasti tuokiota. Myös vastuutyöntekijä oli paikalla ja pyysimme häntä kuvaamaan tämänkertaisessa toimintatuokiossa vain palauteosion, eli hänkin sai katsoa lasten kanssa dvd-esitystä. Pyysimme lapsia istumaan lattialle aamupiiripaikoilleen ja toinen meistä ohjaajista tiedusteli lasten aamun tunnetiloja kerttukorttien avulla, toisen valmistellessa tulevaa dvd-esitystä. Lapset antoivat palautteeksi yhden vihreän kertun, kaksi keltaista kerttua ja kolme punaista kerttua.

Seuraavaksi pyysimme lapsia istuutumaan sohvalle ja toimme sohvan eteen pienen pöydän, jolle asetimme kannettavan tietokoneen. Jaoimme lapsille mehua, keksejä ja karkkia ja laitoimme dvd-esityksen päälle. Myös ryhmän toinen työntekijä tuli katsomaan videota. Lapset jaksoivat keskittyä melko hyvin dvd:n katseluun ja kommentoivat välillä sitä. Mielestämme näytti siltä, että lapset pitivät dvd-esityksestä ja uskomme, että heistä oli kiva nähdä itsensä dvd-esityksessä ja kuulla oma äänensä.

Tämänkertaisessa toimintatuokiossa näytimme ”Onnimannin onni” -lorun dvd-levyltä heti dvd-esityksen aluksi, joten emme lausuneet ja esittäneet sitä yhdessä, vaikka olimme aluksi niin

suunnitelleet. Halusimme, että lapset saavat nähdä ”Onnimannin onni” -lorun dvd-levyltä. Näytimme dvd-levyn alkuosan lapsille ja annoimme oman kopion dvd:stä jokaiselle lapselle kotiin vietäväksi, huoltajan kanssa yhdessä katsottavaksi. Dvd-levyjen mukana laitoimme huoltajille palautelomakkeet dvd-levyistä ja lisäksi laitoimme huoltajille kortin muodossa toimintatuokioidemme alkuloron ja loppurunon sekä lasten sadutuksessa tekemät sadut.

Kun olimme näyttäneet noin puoli tuntia dvd-esitystä tietokoneelta, päätimme keskeyttää dvd-esityksen, sillä lapset eivät oikein jaksaneet enää keskittyä kunnolla dvd-esityksen katsomiseen ja toisaalta toimintatuokioon oli taas vain rajallisesti aikaa varattuna, joten meidän piti siirtyä jo seuraavaan asiaan tuokiossamme. Laitoimme dvd-esityksen aikana lasten piirtämän satumetsän lattialle, ja dvd-esityksen jälkeen pyysimme lapsia istuutumaan lattialle satumetsä-työn ympärille. Otimme digikameralla kuvan satumetsästä ennen kuin pyysimme lapsia laittamaan kertut asumaan satumetsään.

Kysyimme tämänkertaisessa toimintatuokiossa palautetta tuokiosta siten, että lapset eivät laittaneetkaan valitsemiaan kerttukortteja kerttupussiin, vaan pyysimme jokaista lasta näyttämään vuorollaan valitsemansa kertun sen perusteella, mitä he pitivät tämänkertaisesta tuokiosta. Emme myöskään lukeneet ääneen loppurunoa, koska loppuruno näytettiin myös dvd:ltä ja palautteiden antaminen oli muutenkin erilainen tällä kerralla, kun kerttukortteja ei laitettu kerttupussiin. Palautteeksi tämänkertaisesta toimintatuokiosta tuli neljä vihreää kerttua, yksi keltainen kerttu ja yksi punainen kerttu. Lapset siis vaikuttivat pitäneen tämänkertaisesta toimintatuokiosta. Osa lapsista perustelikin vihreän kertun valintaansa sillä, että he olivat pitäneet tuomistamme karkeista, kekseistä ja mehusta.

Sen jälkeen, kun kaikki lapset olivat antaneet palautetta kerttukorteilla tämänkertaisesta tuokiosta, kyselimme lapsilta hieman yleistä mielipidettä kaikista pitämistämme toimintatuokioista. Osa lapsista kertoi mielipiteitään toimintatuokioista ja osa puolestaan ei halunnut sanoa mitään. Lapset, jotka kertoivat mielipiteitään toimintatuokioista, kertoivat yleisesti pitäneen tuokioista. Varsinkin tämänkertainen tuokio vaikutti olevan lasten mielestä kiva, etenkin kun jaoimme heille karkkeja. Vastuutyöntekijä kuvasi videokameralla, kun lapset antoivat kerttukorteilla palautetta tämänkertaisesta toimintatuokiosta ja kun lapset kertoivat mielipiteitään kokonaisuudessaan kaikista pitämistämme toimintatuokioista.

Seuraavaksi kerroimme lapsille, että kertut muuttavat asumaan heidän piirtämänsä satumetsään ja pyysimme lapsia laittamaan omat kerttukorttinsa valitsemiinsa kohtiin satumetsää. Kun kaikki lapset olivat laittaneet omat kerttukorttinsa satumetsään asumaan, otimme valmiista satumetsästä kuvan digikameralla. Sen jälkeen jaoimme kaikille ryhmän lapsille kotiin, huoltajille vietäviksi kirjekuoren, jossa oli dvd-levy, palautelomake dvd-levyistä ja kortti, jossa oli toimintatuokioiden alkuloru ja loppuruno sekä lasten sadutuksessa tekemät sadut. Ja-

oimme samanlaisen kirjekuoripaketin myös vastuutyöntekijälle ja sanoimme hänelle, että hän voi pitää dvd-levyn joko itsellään tai sitten hän voi antaa dvd-levyn päiväkodin käyttöön. Vastuutyöntekijä kysyi lapsilta, että muistavatko he meidän ohjaajien nimet ja lapset muistivat hienosti meidän molempien nimet.

Mielestämme tämänkertainen toimintatuokio sujui ihan hyvin, vaikka aluksi meitä jännitti, että toimiiko dvd-levy ollenkaan. Tuokio oli ohjaamisemme kannalta tällä kerralla hieman erilainen, sillä emme keskittyneet niinkään ohjaamiseen, vaan halusimme tämänkertaisen toimintatuokion olevan melko rento ja vapaamuotoinen, eikä tällä kerralla ollut varsinaista toimintaa, jota olisi pitänyt ohjeistaa. Dvd-esitystä katsoessamme huomasimme, että lapset eivät välttämättä jaksa keskittyä kovin pitkäksi aikaa katsomaan dvd-esitystä ja toisaalta he saivat syödä samalla karkkeja ja keksejä ja juoda mehua, joten keskittyminen meni osaltaan myös niihin. Mutta toisaalta toimintatuokioon oli taas varattu aikaa rajallisesti, joten ideanamme oli näyttää dvd-esityksestä vain osa ja lapset voivat katsoa kotona huoltajiensa kanssa dvd-esityksen kokonaan.

Opimme ja huomasimme taas, että lapset tarvitsevat selkeitä ja johdonmukaisia ohjeita ja sääntöjä, sillä heidän keskittymisensä herpaantuu melko nopeasti liian pitkiä tai vaikeita ohjeita ja sääntöjä kuunnellessa. Toisaalta emme halunneet tällä kertaa ohjeistaa ja neuvoa lapsia liikaa, vaan tämänkertaisen toimintatuokion oli tarkoitus olla hieman erilainen muihin toimintatuokioihin verrattuna. Huomasimme myös, että kun lapset kuulevat, että tiedossa on jotain kivaa ja tavallisesta poikkeavaa, kuten dvd-esityksen katsomista ja karkkien ja keksien syömistä sekä mehun juomista, he voivat olla hieman levottomia ja rauhattomia.

Tämänkertaisen toimintatuokion tavoitteena oli kuvata videokameralla lasten reaktioita ja palautetta dvd-esityksestä sekä toimintatuokioista yleisesti ja päättää ryhmätoiminta. Päätimme kuitenkin heti tuokion aluksi, että myös vastuutyöntekijä saa katsoa lasten kanssa dvd-esitystä, joten emme siis pyytäneet häntä kuvaamaan videokameralla lasten reaktioita ja palautteita dvd-esityksestä. Mielestämme oli tärkeämpää, että lapset saivat rauhassa keskittyä katsomaan dvd-esitystä ilman, että heiltä olisi välillä kysytty mielipiteitä ja palautteita dvd-esityksestä. Halusimme myös, että vastuutyöntekijä sai katsoa lasten kanssa dvd-esitystä.

Vastuutyöntekijä kuvasi videokameralla, kun lapset antoivat kerttukorteilla palautetta tämänkertaisesta toimintatuokiosta ja kun osa lapsista sanoi mielipiteitään yleisesti kaikista pitämistämme toimintatuokioista. Tämänkertaiselle toimintatuokiolle asetetut tavoitteet toteutuivat siltä osin hyvin. Tavoitteena oli myös päättää ryhmätoiminta ja saavutimme myös tämän tavoitteen, sillä tämänkertainen toimintatuokio oli erilainen ja pitämiemme toimintatuokioiden päättymistä kuvasi se, että olimme koonneet kaikista tähänastisista toimintatuoki-

oista dvd-esityksen ja lapset saivat katsoa dvd-esitystä ja toisaalta meillä oli juhlat, kun toimme lapsille karkkeja, keksejä ja mehua.

Tämänkertaisessa toimintatuokiassa oli mielestämme keskeistä myös se, että lapset saivat laittaa itse askartelemansa kerttukortit piirtämäänsä satumetsään asumaan, myös tämä kuvasi osaltaan sitä, että juuri nämä meidän ohjaamamme toimintatuokiot päättyivät. Kokonaisuudessaan olemme tyytyväisiä tämänkertaiseen toimintatuokioon ja lapset näyttivät olevan innoissaan dvd-esityksen katsomisesta ja herkkujen syömisestä. Myös kerttukorttien laittaminen satumetsään asumaan näytti mielestämme olevan lapsille hauska tehtävä. Sillä, että lapset saivat viedä kerttukorttinsa heidän itse piirtämäänsä satumetsään asumaan, halusimme konkretisoida lapsille, että kerttukortit liittyivät juuri meidän pitämiimme toimintatuokioihin ja kun pitämämme toimintatuokiot päättyivät, myös kerttukorttien käyttö palautteiden antamiseen päättyi.

Lopuksi kysyimme lyhyesti palautetta vastuutyöntekijältä tämänkertaisesta toimintatuokiosta. Tämänkertainen palautteen kysyminen oli hieman erilainen, kuin muilla toimintatuokiokerroilla, koska emme tällä kertaa varsinaisesti ohjanneet lapsia, eikä tällä kerralla ollut myöskään mitään varsinaista uutta toimintaa, jota olisimme ohjeistaneet lapsille, lukuun ottamatta kerttukorttien laittamista satumetsään asumaan. Vastuutyöntekijä vaikutti mielestämme pitävän tämänkertaisesta toimintatuokiosta ja hän kertoi, että heillä on joskus päiväkodilla pieniä juhlia, mutta ne ovat todella pienimuotoisempia kuin meidän pitämämme juhlat. Vastuutyöntekijä kertoi, että juhlat ovat voineet olla esimerkiksi sellaiset, että lapsille on tarjottu yhdet keksit. Vastuutyöntekijä jatkoi, että siihen verrattuna nämä meidän tuomamme tarjoilut olivat todella runsaat, sillä toimme lapsille karkkia, keksejä ja mehua ja jaoimme keksejä ja karkkeja lapsille melko reilusti.

Sovimme vastuutyöntekijän kanssa uuden ajan loppuarvointikeskustelulle, koska aiemmin sopimamme ajankohta ei sopinut. Sovimme myös, että haemme lasten huoltajien täyttämät palautelomakkeet joko samalla, kun käymme loppuarvointikeskustelun tai sitten voimme hakea palautelomakkeet jo aikaisemmin, jos lasten huoltajat ovat palauttaneet ne.

Kysyimme toimintatuokion päätteeksi vastuutyöntekijältä lyhyesti palautetta tämänkertaisesta toimintatuokiosta ja etenkin lasten toiminnasta siinä. Vastuutyöntekijä kertoi, että lapset tykkäsivät katsoa dvd:tä ja syödä tuomiamme herkuja. Tällä kertaa ei katsottu koko dvd:tä, mutta työntekijä sanoi, että ehkä lapset jaksavat keskittyä paremmin kotonaan katsomaan dvd:tä huoltajiensa kanssa. Vastuutyöntekijän mielestä alkuloron ja loppurunon olisi voinut vielä esittää yhdessä, vaikka ne videolta kertaalleen tulivatkin. Vastuutyöntekijä kysyi, ovatko alkuloru ja loppuruno mukana dvd:ssä ja kerroimme, että ovat. Hän totesi, että osa lapsista osaa ne niin hienosti, että he aikovat kokeilla niitä päiväkodissa. Vastuutyöntekijä sanoi,

että osa lapsista osaa jo perustella monisanaisesti kerttukorttien valintaansa. Hänen mielestään pitämässämme toimintatuokioissa oli kiva alku ja hyvä lopetus.

Kerroimme vastuutyöntekijälle, että olimme miettineet, että olisimme voineet lausua ja esittää ”Onnimannin onni” -lorun, mutta halusimme näyttää lorun dvd-levyltä lapsille, jotta lapset näkivät, miten hienosti he ovat sen esittäneet. Loppurunoa emme lukeneet sen vuoksi, että lapset näkivät sen dvd:ltä ja palautteiden antaminen tämänkertaisesta toimintatuokiosta oli hieman erilainen kuin muilla pitämillämme toimintatuokiokerroilla. Totesimme kuitenkin vastuutyöntekijälle, että olimme pohtineet, että olisimme voineet lukea ja esittää ”Onnimannin onni” -lorun sekä lukea loppurunon, ja että se olisi toisaalta ollut myös toimivaa.

Lasten kertut muuttivat satumetsään asumaan

9 Opinnäytetyöemme tavoitteiden arviointi ja toteutuminen

Olemme arvioineet jokaiselle toimintatuokiokerralle erikseen laadittuja tavoitteita ”toimintatuokion toteutuminen” -kappaleissa. Olemme arvioineet tavoitteitamme ammatillisen oppimisemme, lapsiryhmälle asetettujen tavoitteiden ja opinnäytetyöemme hyödynnettävyyden näkökulmasta koko opinnäytetyöemme ajan. Tähän kappaleeseen olemme koonneet kaikki käyttämämme arviointimenetelmät. Useimpia arviointimenetelmiä olemme käyttäneet ammatillisten oppimisemme tavoitteiden ja lapsiryhmälle asetettujen tavoitteiden arvioimiseen.

9.1 Ammatillisen oppimisemme tavoitteiden arviointimenetelmät

Ensimmäisenä tavoitteenamme oli tarjota lapsille ohjattua toimintaa lapsilähtöisesti. Toisena tavoitteena meillä oli ohjata lapsille toimintatuokioita erilaisilla luovilla menetelmillä. Kolmantena tavoitteena meillä oli palautteen kerääminen erilaisilla menetelmillä.

Olemme arvioineet tavoitteiden toteutumista itse- ja vertaisarvioinnin avulla keskustelemalla toimintatuokioista keskenämme sekä yhdessä vastuutyöntekijän kanssa. Tulimme jokaisen toimintatuokiokerran jälkeen koululle kirjoittamaan toimintatuokion kulun kokonaisuudessaan oppimispäiväkirjan omaisesti opinnäytetyömme raporttiin.

Toimintatuokioita seurannut päiväkodin työntekijä kuvasi jokaisen toimintatuokiokertamme videokameralla, joten arvioimme omaa ohjaamistamme ja toimintaamme katsomalla kuvattua videomateriaalia. Arvioimme omaa ohjaamistamme sekä toimintaamme myös toimintatuokioiden tekemiemme havaintojen perusteella.

Kuvattua videomateriaalia katsomalla saatoimme esimerkiksi nähdä, oliko ohjaamisemme ollut selkeää ja johdonmukaista ja olivatko lapset ymmärtäneet ohjaamistamme toimintatuokioiden aikana. Voimme myös katsoa kuvattua videomateriaalista, miten ryhmän lapset olivat suhtautuneet meihin ohjaajina/aikuisina.

Arvioimme tavoitteidemme toteutumista myös keräämällä lapsilta palautetta toimintatuokioiden ja ohjaamisestamme sekä toiminnastamme kertukorttien avulla. Jokaisella toimintatuokiokerralla, ensimmäistä kertaa lukuun ottamatta, lapset kertoivat meille kertyneistä tunteistaan ja jokaisella toimintatuokiokerralla saimme palautetta varsinaisista toimintatuokioiden aikana.

Keräsimme palautetta vastuutyöntekijältä kysymällä jokaisen toimintatuokion jälkeen hänen mielipiteitään lasten toiminnasta, omasta ohjaamisestamme ja toiminnastamme sekä opinnäytetyömme hyödynnettävyydestä päiväkodille. Nauhoitimme päiväkodin työntekijän kanssa käydyt keskustelut ja hänen antamat palautteet sanelimella hänen luvallaan.

Annoimme neljännen toimintatuokiokerran jälkeen toimintatuokioita seuranneelle päiväkodin työntekijälle kirjallisen väliarviointilomakkeen täytettäväksi. Väliarvioinnissa kysyimme palautetta neljästä ensimmäisestä toimintatuokiokerrasta liittyen lasten toimintaan, meidän ohjaamiseemme ja toimintaamme sekä opinnäytetyömme hyödynnettävyyteen päiväkodille.

Kaikkien toimintatuokioiden jälkeen pyysimme vielä kokonaisuudesta palautetta toimintatuokioita seuranneelta päiväkodin työntekijältä suullisesti käymällä loppuarviointikeskustelun.

Loppuarviointikysymykset käsittelivät kokonaisuudessaan kaikkia pitämiämme toimintatuokiokertoja ja kysymykset liittyvät lasten toimintaan, meidän ohjaamiseemme ja toimintaamme sekä opinnäytetyömme hyödynnettävyyteen päiväkodille. Saimme loppuarvioinnin myös kirjallisena.

9.1.1 Lapsilähtöisesti ohjattu toiminta

Ensimmäisenä tavoitteenamme oli tarjota lapsille ohjattua toimintaa lapsilähtöisesti. Jokaisella toimintatuokiokerralla arvioimme tätä tavoitetta katsomalla videonauhoja ja pohtimalla sekä keskustelemalla keskenämme konkreettisista esimerkeistä onnistumisista ja kehittämiskohdista. Mielestämme onnistuimme ensimmäisessä tavoitteessa hyvin muun muassa sen vuoksi, että joustimme hyvin alkuperäisistä suunnitelmistamme ja muutimme tuokioita lapsilähtöisemmiksi sekä otimme lasten mielipiteet huomioon. Esimerkiksi levyraadissa, kun soitimme maahanmuuttajataustaisen pojan valitseman kappaleen ja hän pyysi lupaa saada tanssia kappaleen tahdissa, annoimme siihen luvan ja myös toinen poika innostui tanssimaan kyseisen kappaleen mukana.

Toimintatuokioihin osallistuva lapsiryhmä valittiin meille hetkeä ennen toimintatuokioiden aloittamista. Jos olisimme esimerkiksi tienneet etukäteen, että ohjaamaamme ryhmään tulee lapsia, joilla on kielivaikeuksia, olisimme ottaneet tämän asian paremmin huomioon suunnitellamme toimintatuokioita ja lapsille asetettuja tavoitteita. Olisimme myös miettineet omat tavoitteemme enemmän ryhmän erityispiirteitä vastaaviksi.

Keskustelimme ryhmän toisen työntekijän kanssa, joka seurasi toimintatuokioita, että toimintatuokioiden muuttaminen lapsilähtöisemmiksi on innostanut lapsia osallistumaan enemmän tuokioiden toimintoihin. Innostimme lapsia myös käyttämään mielikuvitustaan erilaisilla luovilla toiminnoilla kuten sadutuksella, draamalla ja piirtämällä satumetsää. Emme esimerkiksi liikaa ohjeistaneet tuokioita ja muutimme toisinaan leikkien sääntöjä lasten ideoiden perusteella.

Tavoitteen kehittämiskohtia ajatellen pohdimme, että olisimme voineet kysyä lasten mielipiteitä tarkemmin liittyen toimintatuokioiden etenemiseen. Olisimme voineet esimerkiksi antaa lasten ehdottaa joitakin uusia leikkejä toimintatuokioihin. Toisaalta lapsista kukaan ei missään vaiheessa ehdottanut esimerkiksi mitään leikkejä, joita olisivat halunneet meidän yhdessä toimintatuokioissa leikkivän.

Huomioimme sen, että lapset olivat eri kehitystasoilla, ja meidän oli suhteutettava omaa ohjaamistamme ja tuokioiden aikataulutusta sekä sisältöä sen mukaan. Esimerkiksi ”satumetsän piirtäminen kuunnellen musiikkia” -toimintatuokiokerralla huomasimme, että piirtämisessä

toiset lapset olivat nopeammin valmiita kuin toiset. Lisäksi huomasimme, että toiset lapset eivät jaksaneet vielä keksittyä kovin pitkäksi aikaa yhteen asiaan. Toimintatuokioiden kestonä tunti oli mielestämme aivan maksimiaika, jonka lapset jaksoivat keskittyä toimintatuokioon.

Lapset saivat askarrella ensimmäisellä toimintatuokiokerralla kerttukortit. Halusimme, että lapset saivat itse leikata ja piirtää niistä haluamansa näköisiä. Siksi emme halunneet antaa lapsilla valmiiksi leikattuja kerttupohjia, vaan lapset saivat tehdä koko kertut alusta asti omannäköisikseen. Päätimme ainoastaan värikoodit kertuille. Loppuarviointikeskustelussa vastuutyöntekijä sanoi meille, että kerttukorteista olisi voinut tehdä samankokoisia, jolloin niiden käyttö olisi ollut helpompaa sekä meille että lapsille. Tämä olisi mielestämme toki helpottanut kerttujen käyttöä, koska esimerkiksi pienimmät kertut meinasivat hävitä helposti. Halusimme kuitenkin, että kerttukorttien tekemisestä tuli mahdollisimman lapsilähtöistä.

Välisarvioinnissa päiväkodin vastuutyöntekijä kertoi, että hän uskoi meidän kykenevän toisi-naan soveltamaan omia suunnitelmiamme. Kirjallisessa loppuarvioinnissa toimintatuokioita seurannut työntekijä kirjoitti, että toimintatuokiot ”ovat olleet selkeästi suunniteltuja ja niissä on ollut aina selkeä toimintamalli” esimerkiksi alku- ja loppurunot, arviointi ja fiilikset. Työntekijä kirjoitti, että meidän ohjaajien toiminta on ollut selkeää sekä ymmärrettävää ja suunnitelmissa oli huomioitu myös päiväkodin erityistarpeet, kuten toimintatuokioiden kesto ja laatu.

Loppuarviointikeskustelussa vastuutyöntekijä kertoi, että ainakin toimintatuokioiden edetessä lapset alkoivat pitää meitä ohjaajia enemmän oikeina aikuisina ja lapset alkoivat totella meitä automaattisesti eikä aikaa mennyt turhaan kurinpitoon. Lisäksi vastuutyöntekijä mainitsi, että kyseinen ryhmä, jota ohjasimme, on melko levoton ja he ovat vasta harjoitelleet ryhmässä olemista. Mielestämme kirjallinen väli- ja loppuarviointi olivat ihan todenmukaisia ja olemme niistä samaa mieltä vastuutyöntekijämme kanssa. Oli mukava huomata, että vastuutyöntekijä oli tehnyt samoja havaintoja kuin mekin pohdinnoissamme.

Esimerkiksi valokuvasuunnistuksessa löysimme tulevaisuutta ajatellen kehittämiskohteeksi tehtävärastien tarkemman suunnittelun. Koska tehtävärastit olivat tällä kertaa valokuvasuunnistuksessa sattumanvaraisesti nostettuja, emme voineet tietää etukäteen niiden järjestystä. Tällä kertaa kävi niin, että kaikki kolme samankaltaisinta tehtävärastia olivat peräkkäin. Tämä oli huono asia, koska osa lapsista ei selvästi jaksanut keskittyä tämänkaltaisten tehtävien toistoon. Opimme, että jos joskus vastaavasti pidämme tehtäväsuunnistusta, niin olisi järkevää ennalta määrittää jokaisen rastin tehtäväjärjestys, ettei tule liian monta samantapaista peräkkäin.

Yleisellä tasolla ja kirjaimellisesti ajatellen lapsilähtöisen toiminnan voidaan nähdä olevan lapsista lähtevää toimintaa. Kun ohjataan toimintaa lapsilähtöisesti, voidaan ajatella, että toiminta ei ole lasten suunnittelemaa. Sen sijaan aikuinen on suunnitellut toiminnan silmälläpitäen lapsen parasta ja huomioiden esimerkiksi lapsen kehitystason ja yksilölliset erityispiirteet. Keskeistä omassa opinnäytetyössämme oli ohjata lapsille toimintaa lapsilähtöisesti, mutta aikuisjohtoisesti. Tällöin varsinaisen toiminnan voidaan ajatella olevan lapsilähtöistä, mutta me aikuisina ja ohjaajina ohjasimme lapsille toimintatuokioita. Yleisesti ottaen toiminnassa tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksenkohteet. On kuitenkin huomioitava se, että toiminta ei kuitenkaan voi rakentua ainoastaan lasten kiinnostuksenkohteiden varaan, koska tällainen kasvatus voi lisätä lasten keskuudessa sosiaalista eriarvoisuutta.

Toimintatuokioiden varsinaiset toiminnat olivat tietysti tärkeitä ohjaamisen kannalta, mutta vielä tärkeämpää meistä oli se, että kuuntelimme lapsia ja heidän sanomiaan asioita ja mielipiteitä aidosti. Mielestämme esimerkiksi toimintatuokion suunnitelmasta poikkeaminen oli perusteltua, jos esimerkiksi joku lapsista halusi kertoa meille jonkin asian. Mielestämme ohjaamisemme ja toimintamme lapsilähtöisyys toteutui esimerkiksi juuri tällä tavoin. Kohdasimme lapset yksilöinä ja annoimme tilaa heidän mielipiteilleen ja näkemyksilleen.

Saimme toimintatuokioita pitäessämme lisää kokemuksia lapsiryhmän ohjaamisesta ja huomasimme, että vaikka me molemmat olemme ohjanneet lapsiryhmiä aikaisemmin, ovat kaikki lapsiryhmät kuitenkin erilaisia ja aina voi oppia uusia asioita. Mielestämme saimme lisää ammatillista varmuutta toimintatuokioita pitäessämme ja yleisesti opinnäytetyötä tehdessämme. Nyt meillä on varmempi tunne siitä, että kykenemme ohjaamaan erilaisia lapsiryhmiä esimerkiksi päiväkodissa.

9.1.2 Luovilla menetelmillä ohjatut toimintatuokiot

Toisena tavoitteena meillä oli ohjata lapsille toimintatuokioita erilaisilla luovilla menetelmillä. Suunnitellessamme toimintatuokioita keksimme, että keräisimme lapsilta palautetta toimintatuokioista jonkinlaisten hymiökorttien avulla ja kehitimme opinnäytetyöhömmö liittyvän luontoaiheen mukaan kerttukortit. Näillä kerttukorteilla opetimme lapset antamaan palautetta toimintatuokioista sekä kertomaan tunnetiloistaan luovalla tavalla. Vastuutyöntekijämme mainitsi usein keskusteluissamme kerttukorttien käytön hyödynnettävyydestä päiväkodille. Hänen mielestään kertut toimivat palautteenantamisen menetelmänä hyvin.

Tutustuimme luoviin toimintoihin etsimällä teoretietoa luovista toiminnoista ja niiden pohjalta valitsimme jokaiselle toimintatuokiokerralle hieman erilaisen toiminnon, jota ohjasimme lapsille käytännössä. Huomasimme tuokioiden edetessä videonauhoja katsellessamme ja keskustellessamme keskenämme, että luovien toimintojen käyttö lapsiryhmälle oli usein toimivaa

ja hauskaa. Uskomme, että oppimistamme asioista liittyen luoviin toimintoihin, on hyötyä meille tulevaisuudessa työelämässä.

Käytimme mahdollisimman monipuolisia luovia toimintoja tuokioissamme. Lapset saivat tutustua toisiinsa ja meihin ohjaajiin erilaisten tutustumisleikkien kautta. Askartelimme lasten kanssa tunnekertut, joilla lapset saivat kertoa tunnetiloistaan ja antaa palautetta toimintatuokioista. Tutustutimme lapset sadutukseen, jossa he itse pääsivät luomaan oman satunsa. Sadutuksen jälkeisellä kerralla lapset saivat tehdä saduistaan teatteriesityksiä. Meillä oli myös luontoaiheista valokuvasuunnistusta ja levyraatia, musiikkiliikuntaa sekä piirsimme myös keruille satumetsän. Toimintatuokioidemme lopuksi lapset saivat katsoa toimintaansa dvd:ltä ja muuttaa kertut kerttupussista satumetsään asumaan.

Väliarvioinnissa vastuutyöntekijä kirjoitti toimintatuokioiden olleen hänen mielestään monipuolisia ja lisäksi hän kirjoitti, että niissä oli otettu hyvin huomioon sekä erilaisia toimintatapoja että toimintoja. Myös loppuarvioinnissa hän kirjoitti meidän huomioineen toimintatuokioissa monipuolisesti päiväkodin sisältöalueet esimerkiksi sadutusta, arviointia, liikuntaa sekä kädentaitoja. Lisäksi työntekijä kirjoitti, että sadutuksessa kaikki lapset saivat osallistua rakentamaan satua ja, että he saivat yhteisissä esityksissä onnistumisen kokemuksia. Työntekijä myös kirjoitti, että toiminnassamme näkyi suunnitelmallisuus ja että hyvällä suunnittelulla oli ratkaiseva merkitys sille, että toiminta onnistui. Näiden perusteluiden pohjalta voimme todeta, että myös toinen tavoitteemme toteutui hyvin.

Olimme samaa mieltä vastuutyöntekijän kanssa hänen kirjoittamistaan asioista väli- ja loppuarvioinnissa. Meille oli tärkeää jo toimintatuokioita suunnitellessamme, että huomioimme päiväkodissa käytössä olevia luovia toimintoja ohjaamissamme toimintatuokioissa. Käytimme toimintatuokioiden suunnitteluun paljon aikaa, jotta niistä tulisi hyvin etukäteen suunniteltuja ja olemme tyytyväisiä siihen, että se näkyi lopputuloksessa eli varsinaisissa ohjaamissamme toimintatuokioissa.

9.1.3 Palautteen kerääminen

Kolmantena tavoitteena meillä oli palautteen kerääminen erilaisilla menetelmillä. Tavoitteena oli saada palautetta toimintatuokioista niin toimintatuokioita seuranneelta päiväkodin työntekijältä, lapsilta kuin heidän huoltajiltaan. Opinnäytetyötämme suunnitellessa meistä tuntui, että lapsilta on vaikeaa saada palautetta pitämistämme toimintatuokioista. Pohdittuamme asiaa, päädyimme kokeilemaan kerttukorttien käyttöä palautteiden keräämismenetelmänä. Jokainen lapsi sai ensimmäisellä toimintakerralla askarrella käyttöönsä kolme erilaista hymiötä (surullinen, neutraali ja iloinen), joilla he näyttivät mielipiteensä toimintatuokiosta laittamalla valitsemansa kerttukortin kerttupussiin. Mielestämme oli myös hyvä idea, että

pyysimme lapsia askartelemaan ensimmäisellä toimintatuokiokerralla kerttukortit. Tällä tavoin palautteen antamisesta kerttukorttien avulla tuli mielestämme lapsille konkreettisempaa ja merkityksellisempää.

Toisesta toimintatuokiokerrasta lähtien aloimme myös kysyä lasten tunnetiloja toimintatuokioiden aluksi kerttukorttien avulla. Idea tähän lähti päiväkodin vastuutyöntekijän kanssa käydystä ensimmäisen kerran palautekeskustelusta. Toisesta toimintatuokiokerrasta lähtien lapset saivat siis antaa palautetta kerttukorteilla sekä toimintatuokion alussa olevasta tunnetilastaan että toimintatuokion lopuksi toimintatuokiosta. Aluksi lapset eivät oikein ymmärtäneet täysin kerttukorttien käyttötarkoitusta, vaan he antoivat mitä kerttukortteja tahansa, esimerkiksi sen perusteella, minkä kerttukortin he raaskivat laittaa kerttupussiin. Toimintatuokioiden edetessä ja meidän kerratessamme kerttukorttien käyttötarkoitusta yhä uudelleen, alkoivat lapset ymmärtää kerttukorttien käyttötarkoituksen jo oikein. Jokaisen kerttupalautteiden antamisen päätyttyä kävimme saadut kertut läpi ja kirjasimme tuloksen. Oletimme, että lapset ovat välittömiä ja rehellisiä, joten luotimme heidän antamiinsa palautteisiin tuokioista.

Lasten tunnetiloista kokonaisuudessaan saimme kerttukorttien avulla yhteensä 37 kappaletta palautetta, joista oli vihreitä 14, keltaisia 11 ja punaisia 12. Palautteeksi toimintatuokioista kokonaisuudessaan saimme yhteensä 43 kappaletta kerttuja, joista oli 21 vihreitä, 12 keltaisia ja punaisia 10. Lasten antamien kerttukorttien perusteella voimme todeta heidän tunnetilakertuistaan, että he ovat olleet vaihtelevalla mielellä toimintatuokioissamme. Toimintatuokioiden palautekertuista voimme tulkita, että lapset pitivät pääsääntöisesti pitämistämme toimintatuokioista.

Kerttukorttien käytössä huomasimme sellaisen haasteen, että lapset voivat käyttää kerttukortteja myös väärin siinä mielessä, että toisinaan joku lapsi saattoi keksiä, että hän halusi antaa punaisen kerttukortin jostain toimintatuokiosta ja käski myös muita lapsia antamaan punaisen kerttukortin ihan vain hovin vuoksi. Jotkut lapset lähtivät toisinaan yhden lapsen ideaan mukaan ja annettu palaute ei ollut aina realistinen.

Kerttukortit osoittautuivat hyväksi ratkaisuksi saada lapsilta palautetta. Huomasimme, että luovien toimintojen avulla esimerkiksi niinkin haastava asia, kuin palautteiden kerääminen lapsilta, voi olla oikein toimiva ratkaisu. Pidimme tärkeänä sitä, että lapset saivat itse askarrella kerttukortit, jolloin niistä tuli lapsille merkityksellisempiä. Huomasimme myös, että lapset alkoivat perustella valitsemiaan kerttukortteja ja sillä tavoin saimme hyvin konkreettista palautetta lasten mielipiteistä liittyen toimintatuokioihin. Tämän perusteella voimme siis todeta, että tavoittemme saada lapsilta palautetta toimintatuokiosta toteutui mielestämme hyvin.

Aikuinen, joka pitää kasvattamisen peruslähtökohtana lapsilähtöisyyttä, kunnioittaa lasta ainutlaatuisena yksilönä. Lapsella nähdään olevan omat vahvuudet, ajatukset, kehittymistarpeet ja tunteet. Lapsilähtöinen aikuinen keskustelee lapsen kanssa ja rohkaisee lasta omien ajatusten kertomiseen. Aikuinen kuuntelee lapsen sanottavaa aidosti ja kiinnostuneesti ja huomioi lapsen mielipiteet. Toimintatuokioissa esimerkiksi kerttukorttien käytössä pyrimme rohkaisemaan lapsia omien mielipiteidensä kertomiseen ja perustelemaan valitsemiaan kerttukortteja heidän antaessaan palautetta toimintatuokioista ja kertoessaan tunnetiloistaan.

Opimme myös paljon tärkeitä asioita arvioinnista ajatellen ammatillista oppimistamme ja osaamistamme. Mielestämme oli tärkeää ottaa lapsiryhmä mukaan toimintatuokioiden arviointiin. Huomasimme, että kerttukortit toimivat oivana keinona saada lapsilta palautetta sekä heidän mielipiteistään toimintatuokioista että heidän tunnetiloistaan. Voisimme myös todeta, että kerttukorteissa tiivistyy hyvin ohjaamiemme toimintatuokioiden keskeiset aihealueet eli lapsilähtöisyys ja lasten osallisuus. Lapset saivat itse askarrella kerttukortit ja he saivat osallistua toimintatuokioiden arviointiin valitsemalla haluamansa kerttukortit ja näyttämällä niiden avulla mielipiteensä toimintatuokioista. Lapset saivat myös halutessaan perustella valitsemiaan kerttukortteja, mutta se oli kuitenkin vapaaehtoista.

Tavoitteemme toteutui mielestämme todella hyvin toimintatuokioita seuranneelta päiväkodin työntekijältä kysytyn palautteen osalta, sillä kysyimme jokaisen toimintatuokiokerran jälkeen palautetta suullisesti työntekijältä ja saimme palautetta kaikista osa-alueista: lasten toiminnasta, meidän ohjaamisestamme ja toiminnastamme sekä opinnäytetyömme hyödynnettävyydestä päiväkodille. Toimintatuokioita seuranneelta päiväkodin työntekijältä suullisesti kysytyihin palautteisiin saimme sanelimelle nauhoitettua materiaalia noin puoli tuntia yhteensä kaikista toimintatuokioista.

Haasteena tässä tavoitteen osassa oli se, että jokaisella toimintatuokiokerralla ei ollut sama päiväkodin työntekijä seuraamassa tuokiota. Kun päiväkodin vastuutyöntekijämme oli kipeänä, tuokiotamme seurasi toinen saman ryhmän työntekijä, jolle palautekäytäntöemme oli vieras ja uusi. Tästä huolimatta saimme häneltä todella hyvin ja monipuolisesti palautetta.

Kaiken kaikkiaan voimme todeta, että palautteen saamisesta päiväkodin vastuutyöntekijältä tuli rutiini ja sen kerääminen haastattelemalla onnistui joustavasti ja sujuvasti jokaisen toimintatuokiokerran päätteeksi. Aluksi suunnittelemamme kirjallinen palautekysely jokaisesta toimintatuokiosta ei olisi näin jälkeinpäin ajateltuna ollut toimiva ratkaisu. Se olisi aiheuttanut suhteettoman paljon työtä päiväkodin vastuutyöntekijälle. Myös meille opinnäytetyösämme käytetty palautteenantomenetelmä eli kysymysten esittäminen suullisesti haastattelemalla oli toimiva ja vaivaton tapa saada palautetta.

Saimme toimintatuokioita seuranneelta päiväkodin työntekijältä kirjallisen väliarvioinnin, jonka laitoimme työntekijän luvalla opinnäytetyömme liitteeksi sellaisenaan, lukuun ottamatta työntekijän nimeä, jonka poistimme väliarvioinnista. Kirjallinen väliarviointi oli meille palautetta neljästä ensimmäisestä toimintatuokiokerrasta ja siinä oli kehittämisideoita tuleviin tuokioihin. Väliarvioinnissa saimme hyvin palautetta lasten toiminnasta, meidän ohjaamisestamme ja toiminnastamme sekä opinnäytetyömme hyödynnettävyydestä päiväkodille.

Saimme toimintatuokioita seuranneelta päiväkodin työntekijältä myös kirjallisen loppuarvioinnin, jonka laitoimme opinnäytetyömme liitteeksi hänen luvallaan. Myös tästä arvioinnista otimme vastuutyöntekijän nimen pois. Kirjallinen loppuarviointi oli meille palautetta kaikista pitämistämme toimintatuokiokerrasta, ja siinä oli kehittämisideoita tulevaisuutta ajatellen. Lisäksi kävimme loppuarviointikeskustelun toimintatuokioita seuranneen päiväkodin työntekijän kanssa ja aikaa tähän meni noin puoli tuntia. Loppuarviointikeskustelussa kävimme läpi kysymyksiä liittyen kirjalliseen loppuarviointiin.

Saimme kuvattua videomateriaalia toimintatuokioista yhteensä noin seitsemän tuntia. Teimme videomateriaalista noin 50 minuuttia kestävästä videokoosteesta ryhmään osallistuneiden lasten koteihin jaettavaksi. Kysyimme lasten huoltajilta palautetta toimintatuokioista ja dvd-levystä kyselylomakkeen perusteella, jonka jaoimme lapsille kotiin vietäviksi viimeisellä toimintatuokiokerralla. Meille oli jo opinnäytetyön alusta alkaen tärkeää huomioida myös toimintatuokioihin osallistuneiden lasten huoltajien palautteet toimintatuokioista ja päätimme kuvata toimintatuokioita videokameralla ja ottaa digikuvia joistakin lasten tekemistä tuotoksista toimintatuokioissa. Tällä tavoin lasten huoltajatkin näkivät, mitä kaikkea heidän lapsensa olivat tehneet toimintatuokioissa, sillä emme kuitenkaan olleet nähneet lasten huoltajia kertaakaan käydessämme päiväkodilla pitämässä toimintatuokioita.

Huoltajille lähetetyn dvd:n mukana meillä oli palautelomake, johon saimme kolme vastausta, kuudesta lähetetystä lomakkeesta. Tiedustelimme muun muassa onko lapsi puhunut kotona toimintatuokioista ja onko lapsi tullut mielellään toimintatuokioihin sekä miten lapsi on viihtynyt toimintatuokioissa. Huoltajat vastasivat, että lapset ovat kertoneet kotona toimintatuokioista ja lapset ovat ilmeisesti pitäneet toimintatuokioita yleisesti ottaen kivoina ja tulleet niihin suhteellisen mielellään. Eräs huoltaja kertoi, että hänen lapsensa oli puhunut kotona muun muassa valokuvasuunnistuksesta ja huoltaja piti toimintatuokioita ”vitosten erityisjuttuna”. Toinen huoltaja kertoi, että hänen lapsensa mielestä herkkujen syönti oli ollut kivaa.

Kysyimme palautelomakkeessa huoltajien mielipidettä dvd-levystä ja yleisesti pitämistämme toimintatuokioista. Huoltajat vastasivat yleisesti pitäneensä dvd:stä. Eräs huoltaja kertoi dvd-levyn olevan mukava muisto päiväkotiajalta ja hänen mielestään se kertoi hyvin ryhmän toi-

minnasta. Toinen huoltaja kertoi, että on kiva nähdä päiväkodissa tapahtuvia asioita dvd:n välityksellä lisäksi huoltaja mainitsi, että lapselta ei saa välttämättä tietoa tehdyistä asioista kyselemällä. Kolmas huoltaja kertoi, että dvd:tä oli kiva katsoa perheen kanssa yhdessä ja dvd:tä katsellessa syntyi myös keskustelua. Kaikkiin palautelomakkeen kysymyksiin ei tullut vastauksia, joten kirjoitimme koonnin huoltajien palautelomakkeista heidän kirjoittamiensa vastausten pohjalta.

Huoltajilta saadut palautelomakkeet jäivät osin saamatta, sillä vain puolet huoltajista palautti lomakkeen. Emme saaneet myöskään vastauksia kaikkiin palautelomakkeen kysymyksiin. Toisaalta jo miettiessämme palautelomakkeen tekemistä huoltajille, otimme huomioon sen, että on jopa todennäköistä, että emme tule saamaan kaikilta vastauksia. Vastuutyöntekijä kertoi, että emme saa eräältä huoltajalta palautelomaketta takaisin, koska hän osaa suomen kieltä huonosti. Toisaalta suunnitellessamme dvd:n jakamista osallistuneiden lasten koteihin, emme voineet tietää, löytyykö jokaisen lapsen kotoa laite, jolla he voivat katsoa dvd:tä. Halusimme kuitenkin tehdä dvd:n muistoksi lapsille pitämistämme toimintatuokioista. Voihan olla, että lapset ja heidän huoltajansa voivat joskus tulevaisuudessa katsoa dvd:n, vaikka heillä ei nyt olisikaan ollut mahdollisuutta katsoa dvd:tä.

Koimme kuitenkin dvd:n hyväksi tavaksi osallistaa myös lasten huoltajat opinnäytetyöhömmme ja saada heiltä palautetta toimintatuokioista dvd:n välityksellä. Mielestämme pelkät tiedotteet huoltajille liittyen toimintatuokioihimme, eivät olleet riittäviä kertomaan huoltajille opinnäytetyöstämme. Myös huoltajilta tuli hyvää palautetta siitä, että he saivat dvd:n muistoksi pitämistämme toimintatuokioista ja muutenkin heistä tuntui olevan kiva saada tietää, mitä heidän lapsensa olivat toimintatuokioissa tehneet.

Arvioimme tavoitteiden toteutumista itse- ja vertaisarvioinnin avulla keskustelemalla toimintatuokioista keskenämme jokaisen toimintatuokion jälkeen. Pohdimme yhdessä onnistumisiamme ja kehittämiskohtiamme toimintatuokioistamme. Tulimme jokaisen toimintatuokion jälkeen suoraan koululle purkamaan toimintatuokion kulun opinnäytetyömme raporttiin ja samalla arvioimme muun muassa omaa oppimistamme, ohjaamistamme ja toimintaamme. Mielestämme tämä oli varsin toimiva ratkaisu ja näin saimme kirjattua kaikki kokemukset tuoreena mielestä opinnäytetyömme raporttiin. Mielestämme parityöskentely sopi mainiosti tällaiseen toiminnalliseen opinnäytetyöhön esimerkiksi siksi, koska vertaisarviointi toimi hyvänä peilinä oppimisellemme.

Lisäksi arvioimme tavoitteiden toteutumista myös katsomalla kuvattuja videomateriaaleja toimintatuokioista, joissa otimme huomioon myös lasten välilliset palautteet toiminnan kautta. Eli katsoimme videoilta lasten toimintaa toimintatuokioissa, ja sitä, miten innostuneesti he lähtivät mukaan tuokioihin ja osallistuivat toimintaan. Huomasimme, että toiminnan do-

kumentointi videokameralla on todella oivallinen menetelmä havainnoida ja arvioida omaa ohjaamista ja toimintaa sekä lasten toimintaa. Haasteena videokuvaamisessa koimme sen erittäin runsaan ajanviennin videomateriaalia editoidessa sekä materiaalin analysoinnissa. Myös tekniset ongelmat aiheuttivat välillä päänvaivaa ja toisinaan videokuvan laatu saattoi olla heikkoa johtuen kuvaolosuhteista.

9.2 Lapsiryhmälle asetettujen tavoitteiden arviointimenetelmät

Ensimmäisenä tavoitteena lapsiryhmälle oli, että lapset oppivat toimimaan uudessa, ohjaamassamme ryhmässä. Toisena tavoitteena lapsiryhmälle oli, että lapset osallistuivat toimintatuokioihin ja innostuivat luovista toiminnoista. Kolmantena tavoitteena lapsiryhmälle oli, että lapset saivat kokemuksia erilaisista luovista toiminnoista.

Arvioimme tavoitteiden saavuttamista keskustelemalla toimintatuokioista keskenämme sekä vastuutyöntekijän kanssa. Tulimme jokaisen toimintatuokiokerran jälkeen koululle kirjoittamaan toimintatuokion kulun kokonaisuudessaan oppimispäiväkirjan omaisesti opinnäytetyömme raporttiin. Katsoimme myös kuvattuja videomateriaaleja toimintatuokioista ja arvioimme niiden pohjalta tavoitteiden toteutumista.

Lisäksi arvioimme tavoitteiden toteutumista lapsilta saatujen palautteiden eli kerttukorttien avulla. Keräsimme palautetta vastuutyöntekijältä kysymällä jokaisen toimintatuokion jälkeen hänen mielipiteitään lasten toiminnasta. Nauhoitimme päiväkodin työntekijän kanssa käydyt keskustelut ja hänen antamat palautteet sanelimella hänen luvallaan.

Neljännän toimintatuokiokerran jälkeen saimme toimintatuokioita seuranneelta päiväkodin työntekijältä väliarvioinnin kirjallisesti. Väliarviointilomakkeessa kysimme palautetta neljästä ensimmäisestä toimintatuokiokerrasta muun muassa liittyen lasten toimintaan. Kaikkien toimintatuokioiden jälkeen pyysimme vielä kokonaisuudesta eli kaikista toimintatuokiokertoista palautetta toimintatuokioita seuranneelta päiväkodin työntekijältä. Kävimme päiväkodin vastuutyöntekijän kanssa loppuarviointikeskustelun ja saimme siitä myös kirjallisen loppuarvioinnin. Loppuarviointilomakkeen kysymykset käsittelivät kokonaisuudessaan kaikkia pitämiämme toimintatuokiokertoja ja kysymykset liittyivät muun muassa lasten toimintaan.

9.2.1 Uudessa ryhmässä toimiminen

Ensimmäisenä tavoitteena lapsiryhmälle oli, että lapset oppivat toimimaan uudessa, ohjaamassamme ryhmässä. Huomasimme katsomalla videonauhoja sekä keskustelemalla keskenämme, että lapset ymmärsivät toimintatuokioissa meidän olevan kyseisen ryhmän aikuisia ja silloin meitä kuului todella. Näimme ohjatessamme toimintatuokioita sekä katsomalla ku-

vattuja videomateriaaleja, miten ryhmän lapset suhtautuivat toisiin ryhmän lapsiin sekä miten he suhtautuivat meihin ohjaajina/aikuisina. Mielestämme lapset sisäistivät hyvin, ketkä lapset kuuluivat juuri tähän kyseiseen ryhmään.

Ensimmäisen kerran toimintatuokiota ohjaamaan mennessämme saimme kuulla, että ryhmässämme oli kaksi maahanmuuttajataustaista lasta, joilla oli hyvin puutteellinen suomen kielen taito. Mielestämme kyseinen ryhmävalinta oli meille sopivan haasteellinen ja lisää haastetta toi se asia, että toinen maahanmuuttajataustaisista pojista oli ryhmässämme vain kaksi kertaa. Hän lähti pitkälle matkalle eikä voinut osallistua muihin toimintatuokioihimme. Se, että toinen maahanmuuttajataustainen poika oli vain kaksi kertaa toimintatuokioissamme mukana, oli mielestämme todella harmillista varsinkin pojan itsensä kannalta, koska olisimme tietysti halunneet, että hän pääsee osallistumaan kaikkiin toimintatuokioihin. Myös meidän ohjaajien kannalta olisi mielestämme ollut hyvä, että toimintatuokioissa olisi ollut yksi pysyvä ryhmä koko ajan, mutta tietysti tällainen vaihtelu toi todenmukaisuutta ajatellen käytännön työtä.

Neuvottelimme vastuutyöntekijän kanssa ensimmäisessä toimintatuokiossamme, että saisimme ryhmästä poislähtevän pojan tilalle uuden lapsen toimintatuokioihin. Toisella toimintatuokiokerralla ryhmään tulikin mukaan 6-vuotias poika, jolla oli päiväkodissa ryhmäkohtainen avustaja, mutta avustaja ei kuitenkaan osallistunut toimintatuokioihimme. Meistä oli mukavaa, että ryhmäämme tuli uusi lapsi, jotta ryhmässä oli kuusi lasta. Otimme pojan uutena haasteena vastaan, vaikka toimintatuokioiden edetessä huomasimme, että poika oli yksi lapsi muiden joukossa, eikä hän aiheuttanut meille lisähaastetta. Poika sopeutui todella hyvin ryhmäämme, vaikka ensimmäinen toimintatuokiokerta jäi häneltä väliin.

Vaikka eräs ryhmän poika oli vain kaksi kertaa mukana toimintatuokioissamme ja vaikka toisella kerralla ryhmään tuli uusi poika, lapset sopeutuivat mielestämme ryhmäämme todella hyvin. Myös vastuutyöntekijä oli asiasta samaa mieltä keskusteluissamme. Toimintatuokioihin osallistuneet lapset ymmärsivät ja sisäistivät mielestämme hyvin kerttukorttien käyttötarkoituksen, juuri tähän meidän ohjaamaamme ryhmään kuuluvaksi rutiiniksi.

Mielestämme lapset, jotka osallistuivat toimintatuokioihin, olivat monipuolisesti valittuja. Oli tyttöjä ja poikia, maahanmuuttajataustaisia sekä suomalaisia. Lisäksi oli 5-vuotiaita ja yksi 6-vuotias, oli rauhallisia sekä hieman vilkkaampia ja räväkemmän temperamentin omaavia lapsia. Kaikin puolin voisimme todeta, että ryhmä oli oman ohjaamiskokemuksemme ja ohjaajina kehittymisemme kannalta rikastuttava sekä opettavainen kokemus.

Mielestämme ensimmäinen tavoite saavutettiin hyvin, sillä lapset oppivat ja sisäistivät hyvin, että tämä kyseinen ryhmä oli juuri meidän ohjaamamme toimintatuokior ryhmä. Lisäksi seurasimme lasten suhtautumista toisiin lapsiin ja heidän suhtautumistaan meihin ohjaaji-

na/aikuisina. Otimme huomioon myös lasten välilliset palautteet toiminnan kautta eli seurassimme lasten toimintaa toimintatuokioissa, sitä miten innostuneesti he lähtivät mukaan tuokioihin ja osallistuivat toimintaan.

Kuvattujen videomateriaalien perusteella voimme tulkita, että esimerkiksi eräs ryhmän melko ujo poika reipastui toimintatuokioidemme edetessä ilmaisemaan omia mielipiteitään. Myös maahanmuuttajataustaisen pojan kielellisessä kehityksessä huomasimme omien havaintojemme ja videomateriaalien perusteella myönteistä kehitystä. Voimme myös katsoa kuvatusta videomateriaalista, miten ryhmän lapset suhtautuivat toisiin ryhmän lapsiin sekä miten he suhtautuivat meihin ohjaajina/aikuisina. Myös videoita katsellessamme otimme huomioon myös lasten välilliset palautteet toiminnan kautta.

Loppuarviointikeskustelussa vastuutyöntekijä totesi, että esimerkiksi sadutuksessa, jossa jaoin lapset kahteen pienempään ryhmään, myös kaikista hiljaisimmat lapset saivat vaikuttaa ja tuoda äänensä kuuluviin. Vastuutyöntekijä jatkoi, että he myös saivat kokea olevansa ryhmän jäseniä, vaikka eivät olisikaan paljon sanallisesti osallistuneet sadun kertomiseen.

Kirjallisessa väliarvioinnissa vastuutyöntekijä kertoi, että monet ryhmän lapset olivat alkaneet oppia runoja. Hän piti tärkeänä myös sitä, että me ohjaajat osasimme ne ulkoa. Loppuarviointikeskustelussa vastuutyöntekijä kertoi, että pitämistämme toimintatuokioista oli tullut ”viskareiden oma juttu”. Hän kirjoitti loppuarvioinnissa, että lapset ovat esittäneet oppimiaan alku- sekä loppurunoja kaikille. Lisäksi hän kertoi, että ryhmän sekä lasten toiminta muuttui toimintatuokioiden kuluessa ”alun ihmettelystä viimeisten kertojen yhteisölliseen toimintatapaan”.

9.2.2 Tuokioihin osallistuminen ja innostuminen luovista toiminnoista

Toisena tavoitteena lapsiryhmälle oli, että lapset osallistuivat toimintatuokioihin ja innostuivat luovista toiminnoista. Otimme huomioon lasten välilliset palautteet toiminnan kautta eli seurassimme lasten toimintaa toimintatuokioissa, sitä miten innostuneesti he lähtivät mukaan tuokioihin ja osallistuivat toimintaan. Voimme todeta toimintatuokioissa tekemiemme havaintojen perusteella sekä videonauhoja katsomalla, että lapset osallistuivat mielestämme yleisesti ottaen innostuneesti toimintatuokioihin. Lapset antoivat palautetta toimintatuokioista sekä kertoivat tunnetiloistaan kerttukorttien avulla mielellään. Lapsilta tuli toimintatuokioista pääsääntöisesti hyvää palautetta kerttukorteilla ilmaistuna.

Vaikka tavoitteena lapsiryhmälle oli, että lapset osallistuvat toimintatuokioihin ja innostuvat luovista toiminnoista, olemme kuitenkin sitä mieltä, että kasvattajan tehtävänä on saada lasten kiinnostus heräämään uusiin kohteisiin. Tätä samaa periaatetta voidaan soveltaa myös

pedagogisesti ajatellen asiaa yleisellä tasolla. Käytännössä tarkoitamme tällä sitä, että aikuinen luo edellytykset lasten osallistumiselle toimintatuokioihin ja luovista toiminnoista innostumiselle.

Saduista draamaksi toimintatuokiokerralla huomasimme, että varsinkin ”Palomies Aku Ankka”-sadun esittävät lapset innostuivat näytelmän tekemisestä, kun he saivat lainata oikeita palomiehen varusteita. Myös lasten piirtäessä satumetsää huomasimme miten keskittyneesti lapset piirsivät kertuille satumetsää. Eläytyen satumetsän maailmaan, he kertoivat meille mitä piirsivät kertuille ja mitä heidän kerttunsa halusivat uuteen kotiinsa. Myös viimeinen toimintatuokiokerta, jossa lapset saivat katsoa omaa toimintaansa dvd:ltä, näytti mielestämme olevan lapsille mieluisaa.

Kuvattua videomateriaalia katsomalla saatoimme esimerkiksi nähdä, olivatko lapset olleet innostuneita toimintatuokioissa ja olivatko he osallistuneet toimintatuokioiden tehtäviin mielellään. Huomasimme videoita katsellessamme ja varsinaisilla toimintatuokiokerroilla, että joillakin kerroilla ”Onnimannin onni”-lorun lausuminen ja esittäminen toimintatuokion aluksi ei olisi aina innostanut kaikkia lapsia osallistumaan loruun, vaan he pyrkivät jättäytymään pois lorusta. Pidimme kuitenkin tärkeänä, että kaikki lapset osallistuivat lorun lausumiseen ja esittämiseen, koska se kuului toimintatuokioidemme alkurutiineihin. Lapset kuitenkin motivoituivat lausumaan ja esittämään ”Onnimannin onni”-lorua, kun he oppivat sen paremmin toimintatuokioiden edetessä.

Toimintatuokiomme olivat monesti sijoittuneet maanantaiaamuihin ja huomasimme, että lapset olivat usein melko levottomia ja rauhattomia toimintatuokioissamme. Pohdimme, oliko tällä oleellista vaikutusta toimintatuokioiden kulkuun ja lasten toimintaan, heidän osallistumiseensa ja innostumiseensa sekä heidän antamiinsa palautteisiin kerttukorttien avulla. Yleisesti ottaen lapset voivat olla rauhattomampia maanantaisin viikonlopun jäljiltä. Toisaalta ajankohdat oli sovittu yhdessä vastuutyöntekijän kanssa ja ne sopivat hyvin sekä päiväkodille että meille ohjaajille.

Vastuutyöntekijä kertoi, että ryhmän lapset odottivat toimintatuokioita innolla. Kirjallisessa väliarvioinnissa päiväkodin vastuutyöntekijä kertoi, että lapset olivat osallistuneet innostuneesti toimintatuokioihin. Lisäksi hän kirjoitti, että lasten motivointi toimintaan osallistumiseen on ollut helppoa. Hänen mielestään lasten osallisuus näkyi jokaisella toimintatuokiokerralla esimerkiksi toiminnan arvioinnissa. Loppuarviointikeskustelussa vastuutyöntekijä kertoi, että lapsia ei tarvinnut kertaakaan houkutellessa osallistumaan toimintatuokioihin, vaikka tarjolla olisi ollut esimerkiksi pyöräilyä. Lisäksi hän totesi, että lapset olivat toimintatuokioiden toiminnassa innokkaasti mukana. Mielestämme oli mukava kuulla, että lapset osallistuivat toimintatuokioihimme innolla ja tämä mielestämme myös näkyi lasten toiminnassa ja

yleisesti lasten innostuneisuudessa. Tietenkin tämä motivoi meitä myös osaltaan ohjaamaan toimintatuokioita innokkaasti.

Mielestämme olimme suunnitelleet toimintatuokiot todella perusteellisesti ja meillä oli aina varalla jotakin ylimääräistä, jos lapset eivät olisi jostain syystä innostuneetkaan ohjaamastamme tuokiosta. Saimme tästä myös päiväkodin vastuutyöntekijältä positiivista palautetta kirjallisessa loppuarvioinnissa. Pyrimme toimintatuokioissa huomioimaan lasten yksilöllisyyden sekä toimimaan lapsilähtöisesti pitäessämme toimintatuokioita. Tämä näkyi siinä, että saimme kaikki lapset innostettua kaikilla kerroilla osallistumaan toimintatuokioiden toimintoihin. Vaikka ohjasimme lapsia ryhmänä, pyrimme silti antamaan jokaiselle lapselle yksilöllisesti huomiota ja palautetta. Esimerkiksi kysyessämme lapsilta palautetta toimintatuokioista kerttukorttien avulla, annoimme lapsille mahdollisuuden perustella halutessaan valintaansa tai jättää se perustelematta.

9.2.3 Luovien toimintojen kokemuksia

Kolmantena tavoitteena lapsiryhmälle oli, että lapset saivat kokemuksia erilaisista luovista toiminnoista. Mielestämme kyseinen tavoite toteutui hyvin, koska kaikilla toimintatuokiokerroilla oli erilaisia luovia toimintoja ja useimmat niistä tulivat ryhmämme lapsille heidän kertomansa sekä vastuutyöntekijän kertoman mukaan uutena joko osittain tai kokonaan.

Totesimme videonauhoja katsomalla sekä pitäessämme toimintatuokioita, että lapset saivat kokemuksia erilaisista luovista toiminnoista, sillä käytimme mahdollisimman monipuolisia luovia toimintoja tuokioissamme. Lapset saivat tutustua toisiinsa ja meihin ohjaajiin erilaisten tutustumisleikkien kautta. Askartelimme lasten kanssa tunnekertut, joilla lapset saivat kertoa tunnetiloistaan ja antaa palautetta toimintatuokioista. Tutustutimme lapset sadutukseen, jossa he itse pääsivät luomaan oman satunsa. Kaikki sadutukseen osallistuneet lapset kertoivat, että eivät olleet koskaan aikaisemmin päässeet kertomaan itse satua. Sadutuksen jälkeisellä kerralla herätimme lasten tekemät sadut lasten teatteriesityksinä draaman keinoin eloon. Myös teatteriesitysten tekeminen oli ryhmämme lapsille uutta. Ohjasimme lapsille myös luovia toimintoja kuten luontoaiheista valokuvasuunnistusta ja levyraatia, musiikkiliikuntaa sekä kertuille satumetsän piirtämistä. Toimintatuokioidemme lopuksi lapset saivat katsoa toimintaansa dvd:ltä ja muuttaa kertut kerttupussista satumetsään asumaan.

Lasten kertoessa tunnetiloistaan sekä antaessaan palautetta toimintatuokioista kerttukorttien avulla, he halusivat toisinaan perustella valitsemiaan kerttuja. Monesti lapset halusivat kertoa jos toimintatuokion toiminta oli heille entuudestaan tuttua tai vastaavasti, jos toiminta oli heille uusi asia. Kirjallisessa väliarvioinnissa päiväkodin vastuutyöntekijä totesi toimintatuoki-

oiden olleen monipuolisia ja, että niissä oli otettu hyvin huomioon erilaisia toimintatapoja sekä toimintoja.

Päiväkodin vastuutyöntekijä kertoi kirjallisessa loppuarvioinnissa, että päivähoidon sisältöalueet oli otettu huomioon toimintatuokioissa monipuolisesti. Suunnitellessamme toimintatuokioita, pidimme tärkeänä sitä, että ohjaisimme lapsille mahdollisimman erilaisia toimintatuokioita, jotta lapset saisivat kokemuksia monipuolisesti luovista toiminnoista. Oli kiva huomata, että päiväkodin vastuutyöntekijä piti toimintatuokioita monipuolisina. Tarkoituksenamme oli myös huomioida päiväkodin sisältöalueet pitäessämme toimintatuokioita, joten olemme tyytyväisiä päiväkodin vastuutyöntekijän antamaan palautteeseen tästä osa-alueesta.

9.3 Opinnäytetyömme hyödynnettävyyden arviointi

Arvioimme opinnäytetyömme hyödynnettävyyttä päiväkodille siten, että kysimme jokaisen toimintatuokiokerran jälkeen palautetta toimintatuokioita seuranneelta päiväkodin vastuutyöntekijältä opinnäytetyömme hyödynnettävyydestä päiväkodille. Keskustelimme keskenämme (ohjaajat) sekä yhdessä vastuutyöntekijän kanssa toimintatuokioidemme hyödynnettävyydestä päiväkodille.

Lisäksi annoimme toimintatuokioitamme seuranneelle päiväkodin työntekijälle neljännen toimintatuokiokerran jälkeen väliarviointilomakkeen kirjallisesti täytettäväksi. Väliarvioinnissa oli myös kysymys liittyen opinnäytetyömme hyödynnettävyyteen päiväkodille. Saimme palautetta opinnäytetyömme hyödynnettävyydestä päiväkodille myös tällä tavalla.

Kävimme toimintatuokioita seuranneen päiväkodin työntekijän kanssa loppuarvointikeskustelun yleisesti kaikista toimintatuokiokerroista, joten saimme myös sillä tavoin kokonaispalautetta opinnäytetyömme hyödynnettävyydestä päiväkodille. Saimme vastuutyöntekijältä kootun kirjallisen loppuarvioinnin liittyen kaikkiin ohjaamiimme toimintatuokiokertoihin kokonaisuudessaan, joten saimme palautetta opinnäytetyömme hyödynnettävyydestä päiväkodille myös tällä tavoin.

Otimme opinnäytetyömme hyödynnettävyyden päiväkodille huomioon jo suunnitellessamme toimintatuokioita. Keskeistä opinnäytetyössämme ja toimintatuokioita ohjatessamme oli se, että päiväkotisi saisi pitämistämme toimintatuokioista konkreettista hyötyä. Toivoimme myös, että päiväkodin työntekijät voisivat hyödyntää toimintatuokioistamme mahdollisesti oppimaan uusia asioita päiväkodin arjessa.

Kun suunnittelimme opinnäytetyömme toimintatuokioita, kartoitimme päiväkodin luovia toimintoja kyselemällä päiväkodin vastuutyöntekijältä, mitä luovia toimintoja heillä on jo käy-

tössään. Lisäksi kysyimme päiväkodin vastuutyöntekijältä, millaisia toimintatuokioita he toivoisivat meidän ohjaavan lapsille. Halusimme käyttää toimintatuokioissamme lapsille entuudestaan tuttuja toimintoja, esimerkiksi liikuntaa, ja tuoda lapsille joitain erilaisia toimintoja, kuten sadutusta ja draamaa.

Opinnäytetyömme hyödynnettävyyden toteutumisen arvioiminen oli melko vaikeaa, mutta pyrimme arvioimaan sitä lähinnä siten, mitä vastuutyöntekijä oli kertonut meille kysyessämme palautetta toimintatuokioista. Meille oli jo opinnäytetyön alusta asti tärkeää huomioida päiväkodin näkökulma lasten tarpeista luovien toimintojen tuokioihin, ja pyrimme mahdollisimman lapsilähtöisiin toimintatuokioihin. Koimme opinnäytetyömme hyödynnettävyyden päiväkodille haastavaksi huomioon otettavaksi asiaksi siksi, että saimme päiväkodin puolelta niin vapaat kädet toimintatuokioiden toteuttamiseen. Meidän oli pohdittava tarkasti, mitä luovia toimintoja päiväkodissa oli jo käytössä ja mitä uusia luovia toimintoja meidän olisi mahdollista tarjota päiväkodille.

Kysyessämme toimintatuokioita seuranneilta päiväkodin työntekijöiltä palautetta toimintatuokioista, työntekijät sanoivat oikeastaan jokaisella kerralla, että ohjaamistamme toimintatuokioista oli jotain hyödynnettävää päiväkodille. Tästä voimme päätellä, että toiveemme opinnäytetyömme hyödynnettävyydestä päiväkodille toteutui hyvin.

Toiveenamme oli, että päiväkotikiinnostuisi hyödyntämään käyttämiämme luovia toimintoja päiväkodissa myös tulevaisuudessa. Työntekijät kertoivat meille palautetta antaessaan toimintatuokioiden jälkeen, että toimintatuokioidemme luovia toimintoja voisi hyvin käyttää päiväkodissa myöhemmin. Jotkut toimintatuokioidemme luovat toiminnot olivat päiväkodille jo entuudestaan tuttuja. Me myös osaltamme toimimme jotain uutta ja erilaista luoviin toimintoihin, kuten kerttukorttien käyttäminen palautteen keräämiseen lapsilta. Ohjaamamme pienryhmäsadutukset ja niiden pohjalta tehdyt näytelmät olivat myös uusia hyödynnettäviä asioita päiväkodille, kuten päiväkodin vastuutyöntekijä kertoi heidän tulevaisuudessa hyödyntävän niitä.

Kirjallisessa väliarvioinnissa toimintatuokioita seurannut päiväkodin työntekijä kertoi, että toiminnan runko ja etenkin lasten itsearviointi, eli ”alun fiilikset ja lopun toiminnan arviointi” olivat hyödynnettäviä asioita myös päiväkodin arjessa. Lisäksi työntekijä kertoi kirjallisessa väliarvioinnissa, että he tulevat varmasti käyttämään sadutusta tänä vuonna toiminnassaan moneen kertaan, etenkin niin sanottua ryhmä-/ parisadutusta.

Kirjallisessa loppuarvioinnissa toimintatuokioita seurannut työntekijä kertoi, että toimintatuokiot olivat käyttökelpoisia päiväkodin arjessa. Hän jatkoi, että me opiskelijat keksimme riittävän yksinkertaisen sekä selkeän tavan, miten lapset voivat arvioida toimintaa sekä ker-

toa omasta vireystilastaan. Työntekijä kirjoitti, että tätä asiaa he tulevat hyödyntämään päiväkodin toiminnassa. Lisäksi hän kirjoitti pitävänsä eräänä hyvänä toimintamallina myös sadutus- ja esitystuokioita.

Olemme myös itse tyytyväisiä siihen, että päätimme käyttää kerttukortteja lasten palautteiden keräämisessä lasten tunnetiloista sekä heidän mielipiteistään ohjaamistamme toimintatuokioista. Tulevaisuutta ajatellen pohdimme, että kerttukortit olisivat voineet olla valmiiksi leikattuja kaikille samanmuotoisiksi ja -kokoisiksi. Pohdimme myös, että toimintatuokioiden edetessä olisimme voineet kysyä lapsilta tarkempia perusteluja heidän valitsemilleen kertuille. Tällöin olisimme voineet saada tietää tarkemmin, että mitä mieltä lapset olivat esimerkiksi toimintatuokioista ja olisimme voineet varmistaa sen, että lapset eivät valitse kerttukorttia sen perusteella, minkä kortin kaverikin valitsi.

Toiveenamme toimintatuokioita ohjatessamme myös oli, että päiväkotivoisi oppia ja saada uutta teoretietoa ohjaamistamme toimintatuokioista sekä varsinaisesta opinnäytetyömme raportista, jonka lähetämme päiväkodille sovitusti sähköpostitse. Toiveenamme oli, että päiväkotivoisi käyttää oppimiaan uusia asioita hyödyksi myöhemmin toiminnassaan. Emme tietenkään voi varmasti tietää, mitä kaikkea päiväkotivoi oppinut toimintatuokiostamme ja opinnäytetyömme raportista, ja mitä kaikkea päiväkotivoi aikoo hyödyntää niistä vai aikooko mitään. Olemme kuitenkin tarjonneet mahdollisuuden kokeilla erilaisia luovia toimintoja päiväkodin arjessa ja oppia mahdollisesti uusia asioita raportistamme.

10 Pohdinta

Opinnäytetyössämme keskeisinä sisältöinä olivat lapsiryhmän ohjaaminen, luovat menetelmät, lapsilähtöisyys ja lasten osallisuus sekä arviointi. Opimme opinnäytetyömme kautta paljon uusia asioita näistä aihealueista. Ne ovat olleet tärkeinä näkökulmina niin toimintatuokioissa kuin kirjallisessa opinnäytetyömme raportissa. Kyseiset aihealueet toimivat tukena ohjatessamme toimintatuokioita ja otimme nämä näkökulmat huomioon kaikilla toimintatuokiokerroilla.

Huomasimme toimintatuokioita ohjatessamme, että hyvin suunnitellut toimintatuokiot, joita aikuiset ohjaavat, voivat olla lapsilähtöisiä. Totesimme myös, että mahdollisimman lapsilähtöinen toiminta innostaa lapsia luovuuteen ja mielikuvituksen käyttöön. Kun aikuinen ei ohjeista ja neuvo lapsia liikaa, lapset voivat oivaltaa asioita itse, jolloin myös lasten osallisuus on mahdollista ottaa huomioon paremmin.

Opinnäytetyössämme haastavaksi asiaksi koimme erityisesti tavoitteiden asettamisen toiminnalliselle opinnäytetyöllemme. Meidän piti määritellä tavoitteet meille, lapsiryhmälle ja poh-

tia myös opinnäytetyömme hyödynnettävyyttä päiväkodille. Tavoitteiden asettaminen meille ja lapsiryhmälle oli haastavaa, koska emme tunteneet lapsiryhmää entuudestaan, emmekä päässeet tutustumaan kyseisiin lapsiin etukäteen. Se, että toimintatuokiomme sijoituivat syyskauden alkuun, tarkoitti sitä, että päiväkodin ryhmä, josta toimintatuokioihin osallistuva lapsiryhmä valittiin, oli vasta aloittanut. Tulevaisuutta ajatellen tavoitteiden asettaminen ryhmätoiminnalle on erityistä huomiota vaativa kehittymiskohde, joka kannattaa harkita tarkkaan toimintatuokioiden onnistumisen takia.

Pohdimme myös omaa rooliamme päiväkodissa. Roolimme oli meille hieman epäselvä tietyissä tilanteissa, koska kävimme pitämässä ainoastaan toimintatuokioita päiväkodissa, emmekä sitten olleet päiväkodin omaa henkilökuntaa, emmekä tunteneet lapsia hyvin. Toisaalta olemme aikuisia ja olemme aiemminkin ohjanneet lapsiryhmiä, joissa olemme olleet vastuussa ryhmien toiminnan sujumisesta. Toimintatuokioissa oli ideana luovat menetelmät, emmekä halunneet liiallisella tiukkuudella ja auktoriteetilla viedä lapsilta luovuuden iloa. Mielestämme ei ollut tärkeintä, osallistuvatko kaikki lapset täysipainoisesti esimerkiksi ”Onnimannin onni” -lorun lausumiseen ja esittämiseen. Tärkeää mielestämme oli, että lapset saivat mahdollisuuden osallistua yhteisiin tuokioihin iloisella mielellä ja omien kykyjensä mukaan. Kuitenkin, jotta toimintatuokiot etenivät, meidän täytyi olla sopivan jämäköitä, jotta lapset osallistuivat tuokioihin, eivätkä ”hyppineet seinille”. Vastuutyöntekijä, joka seurasi toimintatuokioita, puuttui toimintatuokioissa mahdollisesti tullessiin lasten välisiin erimielisyyksiin tai lasten mielenosoitukselliseen käytökseen tarvittaessa oman harkintansa mukaan.

Loppuarviointikeskustelussa otimme puheeksi roolimme päiväkodissa ja kysyimme vastuutyöntekijän mielipidettä siitä. Hänen mielestään tiesimme itse parhaiten, olivatko roolimme olleet toimivia ja sopivia ohjatessamme toimintatuokioita lapsille. Hänen näkökulmastaan katsottuna toimimme tilanteissa sopivaksi katsomallamme tavoin ja se oli hänen mielestään ihan toimivaa ja onnistunutta.

Yleisellä tasolla keskusteluissa lapsilähtöisyys nähdään useasti lapsen täysin kontrolloimattomana toimintana. Nähdään, että lapset saavat täysin vapaat kädet kaikkeen toimintaan ja heillä on täysi päätösvalta itseään koskeviin asioihin. Toinen näkemys lapsilähtöisyyteen on, että aikuinen asettaa lapsille rajat, jotka toimivat lasten etujen mukaisesti. Tässä näkemyksessä toiminnan nähdään olevan lapsilähtöistä, mutta aikuisjohtoista. Aikuinen toimii kyseisessä ajatusmallissa pikemminkin lasten toiminnan mahdollistajana.

Yleisesti ottaen aikuisen tulee säilyttää oma roolinsa ja tietty auktoriteetti huolimatta siitä, että lapsilähtöisyydessä painotetaan lapsen tarpeita ja tunteita. Auktoriteetin ylläpitäminen on kasvattajan tehtävä, sillä lapset eivät pysty tai halua aina niitä asioita, jotka olisivat juuri heidän kehityksensä kannalta välttämättömiä. Aikuinen ei voi tarjota lapsille tasavertaista

toveruutta, sillä lapset voivat tuntea olonsa tällöin turvattomaksi. Lapsilla ei ole vielä käsitystä ja tietämystä siitä, mikä on merkityksellistä kasvatusta koskevien valintojen tekemisessä. Aikuisten tulisi tietää, mikä lapsille on parhaaksi. Lapselle esikuvana toimiminen on aikuisen tehtävä myös sen takia, että lapsi oppii asioita jäljittelemällä.

Pedagogisesti ajatellen kasvattajan tulee omata herkkyyttä kohdata lapsi ja hänen yksilölliset tarpeensa. Kasvattajan on osattava nähdä lasten kasvun ja kehittymisen tarpeet sekä lapselle merkitykselliset kokemukset. Ainoastaan niiden havaitseminen ei ole riittävää, vaan kasvattajan tulee osata hyödyntää näitä tietoja, kun hän suunnittelee ja toteuttaa lapsille toimintaa.

Eettisyyteen liittyen pohdimme myös olivatko toimintatuokiomme tarpeeksi lapsilähtöisiä, sillä suunnittelimme toimintatuokiot kuitenkin melko tarkasti etukäteen ja pidimme tuokiot pitkälti suunnitelmiamme pohjalta. Toisaalta muutimme suunnitelmiamme tilanteen mukaan omasta mielestämme lapsilähtöisimmiksi. Saimme kuitenkin toimintatuokioita seuranneilta päiväkodin työntekijöiltä positiivista palautetta toimintatuokioidemme ja oman ohjaamisemme ja toimintamme lapsilähtöisyydestä. Omasta mielestämme joustimme tarpeeksi alkuperäisistä suunnitelmistamme, tarkoituksena meillä oli kuitenkin ohjata lapsille toimintatuokioita lapsilähtöisesti, mutta aikuisjohtoisesti.

Meille tärkeää oli myös oma ammatillinen kasvumme ryhmän ohjaamisen näkökulmasta. Koska ryhmässämme oli maahanmuuttajataustaisia lapsia, opimme ohjaamaan lapsiryhmää entistä selkeämmin ja johdonmukaisemmin huomioiden kielelliset vaikeudet. Ryhmän eräällä lapsella oli päiväkodissa ryhmäkohtainen avustaja, ja tämä oli ammatillisen oppimisemme kannalta avartava kokemus. Huomasimme, että ryhmän ohjaaminen ei välttämättä ole sen vaikeampaa, vaikka ryhmässä olisikin lapsi, joka tarvitsee päiväkodissa henkilökohtaisen tai ryhmäkohtaisen avustajan. Mielestämme ohjaamamme ryhmän lapsesta, jolla on päiväkodissa ryhmäkohtainen avustaja, ei huomannut, että juuri hän tarvitsisi ryhmäkohtaista avustajaa.

Yleisesti ottaen henkilökohtaisia ja ryhmäkohtaisia avustajia on lapsilla päiväkodeissa hyvin erilaisista syistä. Meille ei kuitenkaan kerrottu syytä sille, miksi eräällä toimintatuokioihimme osallistuneella lapsella on päiväkodissa ryhmäkohtainen avustaja. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut toimintatuokioihimme tai omaan ohjaamiseemme. Ammatillisessa mielessä meistä olisi ollut mielenkiintoista tietää, minkä takia hänellä oli avustaja päiväkodissa, mutta avustaja ei osallistunut toimintatuokioihimme. Näin olisimme voineet huomioida lapsen yksilölliset tarpeet paremmin ja muuttaa tarvittaessa omaa ohjaamistamme ja toimintaamme lapsen kannalta paremmaksi. Vastuutyöntekijän mielestä emme tarvinneet tätä tietoa ohjatessamme lapsille toimintatuokioita. Tämä oli myös eettisesti, lasta ajateltuna paras ratkaisu.

Yleisesti ajatellen päiväkodeissa voi nykyään olla hyvinkin monista eri maista tulleita maahanmuuttajataustaisia lapsia ja erilaiset kielelliset vaikeudet voivat olla päiväkodeissa arkipäivää. Myös erilaiset oppimis- ja keskittymishäiriöt ovat yleistyneet ja näin ollen myös henkilökohtaisia ja ryhmäkohtaisia avustajia tarvitaan päiväkodeissa yhä enemmän. Nykyään myös suuret ryhmäkoot tuovat osaltaan haasteita siihen, että erilaisiin vaikeuksiin ja ongelmiin kyettäisiin ylipäättään vastaamaan. Se, että saimme ohjata kahdestaan noin kuutta lasta kerrallaan, oli tietysti opinnäytetyömme kautta harvinainen tilaisuus, sillä tällainen on hyvin harvoin mahdollista päivähoidossa nykyään. Toimintatuokioiden ohjaaminen mahdollisti tuokioihin osallistuneille lapsille sen, että he saivat enemmän yksilöllistä huomiota aikuisilta ja näin mahdollisuuden tulla kuulluksi paremmin. Suurissa lapsiryhmissä lasten yksilöllinen huomioiminen voi olla vaikeampaa. Koska lapsiryhmien kirjo voi nykyään olla niin monipuolinen ja tavallisissa lapsiryhmissä voi olla myös erityistä tukea tarvitsevia lapsia, voi kasvattajien huomio mennä suurimmaksi osaksi heidän tarpeidensa huomioimiseen. Tällöin hiljaisemmat ja kiltit lapset voivat jäädä vähemmälle huomiolle.

Opimme toimintatuokioiden ohjaamisesta lapsiryhmälle, että on tärkeää suunnitella toimintatuokiot huolellisesti etukäteen ennen varsinaisia toimintatuokioiden ohjaamisia, jolloin toiminnan mahdollinen muuttaminen myöhemmin on paljon helpompaa. Lisäksi huomasimme, että toiminnan dokumentointi videokameralla on todella oivallinen menetelmä havainnoida ja arvioida omaa ohjaamista ja toimintaa sekä lasten toimintaa.

Ohjatessa lapsiryhmää ei aina huomaa esimerkiksi oman ohjaamisen selkeyttä ja johdonmukaisuutta, joten kuvatusta videomateriaalista on helppo jälkikäteen tarkistaa ja nähdä, millaiselta oma ohjaaminen ja toiminta näyttivät ikään kuin ulkopuolisen silmin. Tällöin on esimerkiksi helpompaa huomioida oman ohjaamisen lapsilähtöisyyttä ja oman ohjaamistoiminnan muuttaminen voi olla helpompaa. Kuvatusta videomateriaalista on myös hyvä havainnoida esimerkiksi lasten osallisuutta toimintatuokioissa. Kun ohjaa toimintatuokioita, voi olla vaikea huomioida jatkuvasti jokaisen lapsen osallisuutta. Ohjatessa tulee enemmänkin kiinnitettyä huomiota kokonaisvaikutelmaan lasten osallisuudesta, joten videomateriaaleja katsomalla voi huomata tarkemmin lasten todellisen osallisuuden.

Yleisesti ottaen videokuvaaminen voisi olla päiväkodeissa yleisemminkin käytössä, koska se on menetelmänä varsin helposti käytettävissä ja uudelleen tarkasteltavissa. Videokuvaamisen avulla päivähoiton kasvattajat voisivat nähdä omaa toimintaansa ja ohjaamistaan sekä tietysti kiinnittää huomiota lasten toimintaan ja osaamiseen tarkemmin. Tietysti tähän liittyy eettinen näkökulma ajatellen lasten dokumentointia. Toisaalta jos videokuvaaminen olisi päivähoidossa yleisempi menetelmä, huoltajat tuskin reagoisivat asiaan niin voimakkaasti. Sitä paitsi jos lapset otettaisiin mukaan videomateriaalien tarkasteluun, näin huomioitaisiin myös lasten osallisuus paremmin varhaiskasvatuksessa. Tästä syystä viimeinen toimintatuokioker-

tamme oli toimintatuokioista kuvatun videokoosteen yhdessä katselua, josta lapset näyttivätkin pitävän erityisen paljon.

Mielestämme olisi hyvä, että päivähoidossa huomioitaisiin entistä paremmin lasten osallisuus varhaiskasvatuksen arvioinnissa. Yleisesti vedotaan kiireeseen ja resurssipulaan, kun puhutaan syistä, miksi lapsia ei oteta mukaan varhaiskasvatuksen arviointiin. Opinnäytetyössämme lasten itse askartelemat kerttukortit ovat hyvä esimerkki siitä, että lasten osallisuus toiminnan arvioinnissa voidaan tehdä helposti näkyväksi, eikä se ole kallista, vaikeaa tai vie kohtuuttomasti aikaa. Vielä kun tähän lisätään se näkökulma, että lapset saivat mahdollisuuden perustella valitsemiaan kerttukortteja, ovat lapsilähtöisyys ja lasten osallisuus selvästi nähtävillä. Lapsilla on tällöin oma päätäntävalta siitä, haluavatko he kertoa mielipiteensä muille vai eivät.

Pohdimme myös luovien menetelmien käyttämistä päivähoidossa yleisellä tasolla. Monesti oletetaan, että luovat toiminnot vaativat erityisosaamista, erityisvälineitä ja -materiaaleja sekä ovat kalliita päivähoidossa käytettäväksi. Lähtiessämme toteuttamaan opinnäytetyötämme, emme tienneet kovinkaan paljon luovien menetelmien käytöstä päivähoidossa ja siksi halusimmekin tarttua rohkeasti haasteeseen ohjata toimintatuokioita luovilla menetelmillä lapsille ja tuoda niitä päiväkodin arkeen.

Opinnäytetyömme perusteella voimme todeta, että luovia toimintoja voisi hyödyntää varhaiskasvatuksessa entistä rohkeammin ja enemmän. Varhaiskasvattajien on hyvä välillä haastaa itsensä ja osaamisensa menemällä omien vahvuusalueidensa ulkopuolelle. Luovat toiminnot eivät välttämättä vaadi mitään erityisjärjestelyitä päivähoidossa, vaan ne voivat olla helposti toteutettavissa, jos varhaiskasvattajat suhtautuvat niihin avoimesti ja oppimishaluisella asenteella.

Kaiken kaikkiaan tunnemme onnistuneemme toimintatuokioiden pitämisessä ja lasten ohjaamisessa hyvin. Olemme tyytyväisiä omien tavoitteiden, lapsiryhmälle asetettujen tavoitteiden ja jokaiselle toimintatuokiokerralle erikseen asetettujen tavoitteiden toteutumisesta. Meistä oli mukavaa soveltaa erilaisia luovia toimintoja käytännössä. Se, että tiesimme lasten odottavan pitämiämme toimintatuokioita innolla, motivoi meitä omassa ohjaamisessamme ja toiminnassamme. Meistä oli myös kiva kuulla, että ohjaamistamme toimintatuokioista ja opinnäytetyömme raportista on toimintatuokioita seuranneiden päiväkodin työntekijöiden kertoaman mukaan hyötyä päiväkodille. Uskomme, että opinnäytetyöstämme ja etenkin ohjaamistamme toimintatuokioista on meille hyötyä tulevaisuudessa työelämässä. Ohjaamamme toimintatuokioiden olivat kokonaisuudessaan ajattomia ja yksinkertaisesti toteutettavissa olevia sekä helposti sovellettavissa päiväkotiin. Toimintatuokiomme eivät vaatineet ihmeellisempiä resursseja, joten mielestämme niitä voidaan hyödyntää päiväkotien arjessa sujuvasti.

Lähteet

- Alila, K. 2003. Laadun kehittäminen ja ohjaustoiminta varhaiskasvatuksessa. Sosiaali- ja terveysministeriö. Selvityksiä 2003:1. Helsinki: Edita Prima Oy, 13-14, 39.
- Barker, C. M. (Runot ja kuvitus) 1991. Kivikk´aho, E. (suomentanut) ”Nimetön runo”.
- Duodecim Terveyskirjasto. Vainio, A. 2009. Rentoutuminen. Viitattu 24.8.2011.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_teos=kha&p_artikkeli=kha00088
- Heikka, J. & Hujala, E. & Turja, L. 2009. Arviinnista opiksi - Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Helsinki: Multiprint Oy, 81, 85-86, 113-115, 117-118.
- Hännikäinen, M. & Rasku-Puttonen, H. 2001. Piaget`n ja Vygotskyn merkitys varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Karila, K. Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva: WS Bookwell Oy. PS-kustannus, 179.
- Hätönen, H. & Romppanen, B. 2007. Arviointi ja palaute - Oppimisen ja kehityksen tukena. 3. Painos. Helsinki: Educa-Instituutti Oy. 17, 19, 27.
- Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Gaudeamus Helsinki University Press. Oy Yliopistokustannus, HYY yhtymä. Helsinki: Yliopistopaino, 19-20, 53, 56, 67-69, 231-232.
- Karlsson, L. 2001. Lapsille puheenvuoro - Ammattikäytännön perinteet murroksessa. 2. Painos. Helsinki: Oy Edita Ab. Stakes. Kasvatuspsykologian tutkimusyksikkö. Tutkimuksia 1/2000. Helsingin yliopisto, 10.
- Karlsson, L. 2003. Sadutus - Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Juva: WS Bookwell Oy. PS-kustannus. Opetus 2000, 100, 110, 112.
- Karlsson, L. 2005. Sadutus, - Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. Opetus 2000. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy, 11-12, 117, liite 8.
- Karvonen, P., Siren-Tiusanen, H. & Vuorinen, R. 2003. Varhaisvuosien liikunta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. VK-Kustannus Oy, 79-80, 88-89, 102, 105, 243.
- Kunnas, K. 2004. Tapahtui Tiitiäisen maassa. Onnimannin onni. 2. Painos. Helsinki: WSOY.
- Laine, A., Ruishalme, O., Salervo, P., Sivén, T. & Välimäki, P. 2009. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. 9. Painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy, 180, 182, 207-208, 211-212, 228-229.
- Leinonen, J. H. 2010. Lapsen osallisuuden mahdollistaminen päiväkodin toimintakulttuurissa - Tilastollinen tutkimus osallisuuden tasomallista. Pro Gradu. Varhaiskasvatus. Opettajankoulutuslaitos. Helsingin Yliopisto. 10.10.2010. ”Tutkimus on toteutettu varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön VKK-Metron tutkimushankkeessa”, 8-9, 11-12.
- Leinonen, J., Venninen, T. & Ojala, M. 2011. Osallisuuden kulttuurin kehittäminen - Päivähoitohenkilöstön näkemyksiä lasten osallisuuden tukemisesta. Teoksessa Mäkitalo, A-R., Nevanen, S., Ojala, M., Tast, S., Venninen, T. & Vilpas, B. (toim.) Löytöretkellä osallisuuteen - Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa II. Soccan ja Heikki Waris - intistuutin julkaisusarja nro 25, 2011. Yliopistopaino, 85.
- Lummelahti, L. 2004. Arviointi yksilöllisen esiopetuksen perustana. Teoksessa Kupila, P. (toim.) Arvioidaan yhdessä - Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 31-33.

- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Kasvu ja kehitys. Viitattu 14.4.2011.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/5_6-vuotias/oppiminen/
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Kasvu ja kehitys. Viitattu 14.4.2011.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/5_6-vuotias/liikunnallinen_kehitys/
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Leikkinurkka. Viitattu 29.8.2011.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/lasten_leikit/ulkoleikit/
- Niemistö, R. 2007. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Palmenia Helsinki University Press. Tampere: Tammer-Paino, 79, 189-190.
- Nietosvuori, L. 2008. Luovat ja toiminnalliset menetelmät sosionomin työssä. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Anjalankoski: SOLVER palvelut Oy. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008, 136-137.
- Niiranen, P. 1999. Lasten vuorovaikutuksen havainnointi päiväkodissa. Teoksessa Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Atena kustannus, 253-254.
- Näkövammaiset lapset ry. Lentää, lentää, lehmä lentää - Sisäleikkejä päiväkotiin. Viitattu 24.8.2011.
<http://www.silmatera.fi/oomun/index2.php?sivu=762>
- Rintakorpi, K. 2009. Dokumentointi toiminnan kehittämisen välineenä. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa - Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. Opas 3., 86-87.
- Rintakorpi, K. 2010. Lasten toiminnan dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsingin yliopisto Käyttätymistieteellinen tiedekunta Soveltavan kasvatustieteen laitos. Pro Gradu - tutkielma. Kasvatustiede (varhaiskasvatus), 18, 49-50.
- Rooyackers, P. 1994. Draamaleikkikirja. Helsinki: Painatuskeskus Oy, 27.
- Ruokonen, I. & Rusanen, S. 2009. Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvattajana. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa - Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. Opas 3., 12.
- Ruokonen, I. 2009. Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa - Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. Opas 3., 23, 25-26.
- Ruokonen, I. 2001. Musiikki lapsen minuuden vahvistajana ja maailman rakentajana. Teoksessa Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. (toim.) Elämysten alkupoluilla - Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. 2. Painos, Tampere: Tammer-Paino Oy. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 73.
- Rusanen, S. 2009. Lasten kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa - Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. Opas 3., 49.
- Stenvall, E. & Seppälä, U. Työpapereita 2008:1. Talo lapsia varten - Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA. Heikki Waris - instituutti. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, 3-8, 31.
- Talentia. Ammattietiikka. Viitattu 25.10.2011.
<http://www.talentia.fi/tyoelama/ammattietiikka>

Toivanen, T. 2009. Draamakasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa - Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Yliopistopaino Oy. Opas 3., 31.

Turja, L. 2004. Lapset laadun määrittäjinä ja arvioijina. Teoksessa Kupila, P. (toim.) Arvioidaan yhdessä - Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 9-10, 17-18, 28-29.

Törrönen, M. 1999. Lapsi ja osallistuva havainnoiminen. Teoksessa Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. Atena kustannus, 221-222, 229.

Venninen, T., Leinonen, J. & Ojala, M. Työpapereita 2010: 3. ”Parasta on, kun yhtenen kokemus siirtyy jaetuksi iloksi” - Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Tutkimusraportti. VKK-metro - Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA, 6-8.

Välivaara, C. 1996. Sadut ja draamapedagogiikka monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa. Taikalampun päiväkodin satuprojekti 1993-95. Jyväskylän sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu 1/1996. Jyväskylän kaupungin painatuskeskus, 11, 26, 28.

Liitteet

Liite 1 Info / tutkimuslupakysely lasten huoltajille

Hei!

Olemme Tikkurilan Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita. Tulemme tekemään opinnäytetyötämme Xxxxxx päiväkotiin elo-syyskuussa 2011. Valitsimme tämän päiväkodin, koska päiväkodin toiminta-ajatuksessa korostuvat leikki, luovuus, liikunta ja luonto. Nämä teemat liittyvät keskeisesti opinnäytetyömme aiheeseen.

Ohjaamme toimintaa kahdeksan kertaa luovilla menetelmillä kuten draaman, liikunnan, kuvataiteen ja musiikin avulla Xxxxxx -ryhmän valitulle pienelle (kuusi lasta) lapsiryhmälle. Toimintatuokit toteutetaan päiväkodin tiloissa tai sen välittömässä läheisyydessä, myös Xxxxxx -ryhmän joku aikuisista on mukana seuraamassa tuokioita. Tuokit ovat päiväkodissa aamupäivällä ja kestävät noin puolesta tunnista puoleentoista tuntia, aiheesta riippuen.

Kuvaamme videokameralla ohjaustoimintaamme ja lasten toimintaa sekä otamme digikuvia lasten tuotoksista, koska sillä tavoin arvioimme työtämme. Teemme kuvamateriaalista lopuksi myös dvd:n, jonka jaamme jokaisen osallistuneen lapsen kotiin sekä näytämme osia siitä opinnäytetyömme seminaarissa, Laurea-ammattikorkeakoulussa Tikkurilassa. Tulemme pyytämään lyhyen kyselyn avulla vanhemmilta palautetta dvd:n sisällöstä.

Syksyisin terveisin:

Tikkurilan Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijat

Petra Saikkonen

petra.saikkonen@laurea.fi

Maria Tuovinen

maria.tuovinen@laurea.fi

Laittakaa rasti sopivaan ruutuun

Lapseni _____ saa osallistua toimintatuokioihin

Lapseni _____ El saa osallistua toimintatuokioihin

Lastani saa kuvata toimintatuokioissa

Lastani El saa kuvata toimintatuokioissa

Huoltajan allekirjoitus: _____

Huoltajan nimenselvennys: _____

Liite 2 Suullisen palautekyselyn runko toimintatuokiosta
(tueksi palautekeskusteluihin vastuutyöntekijän kanssa)

1 Lasten toiminta

- Havaintoja lasten toiminnasta ja käytöksestä
- osallisuus, innostuneisuus

2 Meidän toiminta

- Ohjaamisen selkeys ja ymmärrettävyys
- toimivuus
- tuokion idean onnistuminen

3 Hyödynnettävyys päiväkodille

- idean käytettävyys
- oliko jotain uutta

Liite 3 Tiedote huoltajille

Hei!

Toimintatuokiot ovat lähteneet jo mukavasti käyntiin ja seuraavalla kerralla aiheena olisikin musiikki.

Pidämme keskiviikkona 14.9.2011 toimintatuokiossamme levyraadin ja jokainen lapsi saa tuoda yhden cd-levyn mukanaan tuokioon. Mikäli lapsi haluaa tuoda cd-levyn, olisi hyvä, että hän olisi miettinyt jo valmiiksi, minkä kappaleen haluaa levyltä soitettavan. Cd-levyn tuominen on vapaaehtoista ja me tuomme mukanaamme kuitenkin joitain levyjä, joita voimme soittaa levyraadissa.

Syksyisin terveisin,

Petra Saikkonen ja Maria Tuovinen

Liite 4 Palautelomake huoltajille dvd-levystä ja toimintatuokioista

1. Onko lapsesi puhunut kotona ryhmästä / toimintatuokioista, jos on niin mitä?
2. Onko lapsesi tullut mielellään toimintatuokioihin ja miten lapsesi on viihtynyt ryhmässä?
3. Oletko huomannut lapsesi käyneen kotona läpi asioita tai toimintoja, joita on tehty toimintatuokioissa?
4. Mitä pidit dvd-levystä ja yleisesti pitämistämme toimintatuokioista?
5. Muuta palautetta meille toimintatuokioista ja/tai dvd-levystä.

Pyydämme palauttamaan palautelomakkeen päiväkotiin perjantaina 7.10.2011 mennessä.

Syksyisin terveisin:

Petra Saikkonen & Maria Tuovinen

Liite 5 Väliarviointilomake päiväkodin vastuutyöntekijälle
(Arviointia/palautetta neljästä ensimmäisestä toimintatuokiosta)

1 Lasten toiminta

- Millaisia havaintoja olet tehnyt lasten toiminnasta ja käytöksestä meidän toimintatuokioissamme? Esimerkiksi: Onko lasten toiminta ja käytös ollut samanlaista ohjaamissamme tuoki-
oissa kuin normaalistikin päiväkodin arjessa?

- Miten lasten osallisuus ja innostuneisuus toimintatuokioihin on näkynyt?

- Muita havaintoja liittyen lasten toimintaan tuokioissa?

2 Meidän toiminta

- Miten kuvailisit ohjaamistamme? Esimerkiksi: Onko ohjaamisemme ollut selkeää ja ymmär-
rettävää lasten näkökulmasta?

- Miten kuvailisit toimintatuokioidemme toimivuutta?

- Miten kuvailisit toimintatuokioidemme ideoiden onnistuneisuutta?

- Muita havaintoja liittyen meidän ohjaamiseemme? Positiivista/rakentavaa/kehittävää palau-
tetta?

3 Hyödynnettävyys päiväkodille

- Ovatko toimintatuokiomme toiminnot olleet käyttökelpoisia päiväkodin normaaliin arkeen?
Ja millä tavoin?

- Onko löytynyt jotain uutta hyödynnettävää? Jos on, niin mitä ja miten?

- Muuta palautetta/kehittävää liittyen päiväkodin hyödynnettävyyteen toimintatuokiois-
tamme?

- Mitä lisää/muutettavaa/kehittävää toivoisit tuleviin toimintatuokioihin?

Liite 6 Toimintatuokioita seuranneen vastuutyöntekijän kirjallinen väliarviointi

Väliarviointi

1. Lasten toiminta

Lapset ovat olleet innokkaasti mukana toiminnassa ja he ovat odottaneet ohjaustuokioiden alkua. Osallistumiseen motivointi on ollut myös helppoa.

Lasten ovat käytös on ollut melko samanlaista kuin normaalistikin päiväkodin arjessa, tekemisen into ja omien asioiden kertomisen into ovat ajoittain hiukan häirinneet itse toimintaa mutta ohjaajat ovat selviytyneet erilaista tilanteista aivan mallikkaasti. Lasten osallisuus näkyy joka kerta mm. toiminnan arvioinnissa, itse toimintaa ja sen ehkä muuttamisessa osallisuus on ollut vähäisempää. Ohjaajilla on ollut aikaa kuulla lapsia myös toiminnan aikana ja ihan jokainen heistä on saanut henkilökohtaista ohjausta ja aikaa omalle tekemiselle ja sanomiselle.

2. Ohjaajien toiminta

Ohjaustuokioilla on ollut selkeä alkua ja loppu, hienot runot ja sen opettelua (liikkeet myös mukana). Moni on alkanut jo oppimaan runoja, myös ohjaajat osaavat ne jo ulkoa mikä minusta tärkeää. Ajankäytön miettiminen ohjaustuokioilla on myös yksi osa suunnitelmaa, päiväkodin arkea ohjaavat usein tietyt "rutiinit" mm. ruokailu, lepo. ..Olette sisäistäneet myös ajankäytön tärkeyden ja pystytte suunnitelmassanne nyt jo arvioimaan mitä mikin toiminta kestää. Ohjaustuokioiden ideat ovat olleet hyviä ja itsekin olette jälkepäin huomanneet mitä olisi ehkä voinut tehdä toisin tai mikä oli toimivaa toimintaa. Ohjaamisessanne kuuntelette lapsia ja toimitte vapautuneesti ilman turhaa jännittämistä ja luulen että pystytte ajoittain myös soveltamaan omia suunnitelmianne. Ohjaustuokiot ovat olleet monipuolisia ja niissä on huomioitu mukavasti erilaisia toimintoja ja toimintatapoja.

3. Hyödynnettävyys päiväkodille

Toiminnan runko ja varsinkin lasten itse arviointi ovat varmasti hyödynnettäviä asioita myös päiväkodin arjessa, alun fiilikset ja lopun toiminnan arviointi. Lapset ovat myös itse valmistaneet omat arviointi merkkinsä mikä on hyvä asia. Jokainen on saanut olla sitä mieltä mitä itse haluaa eikä sitä ole ylenpalttisesti ruodittu mikä on myös mielestäni toiminut hyvin.

Ehkä aivan ohjaustuokioiden alussa ei esim. itse arviointi ollut ihan kaikille selvää, mutta käytännön kautta sekin asia on mielestäni kaikille selvinnyt ihan. Ohjeistus alussa olisi voinut olla selkeämpää toisaalta liikaakaan ei saa toiminnassa käyttää aikaa aikuisen puheisiin/ohjeisiin. Mm. sadutusta tulemme varnlasti käyttämään tänä vuonna toiminnassamme useasti, erityisesti ns. ryhmä/pari sadutusta.

Vantaalla 23.9.2011~

XXXXX XXXXXXXX

Liite 7 Loppuarviointilomake päiväkodin vastuutyöntekijälle
(Arviointia/palautetta kaikista toimintatuokioista)

1 Lasten toiminta

- Millaisia havaintoja olet tehnyt lasten toiminnasta ja käytöksestä meidän toimintatuokioissamme? Esimerkiksi: Onko lasten toiminta ja käytös ollut samanlaista ohjaamissamme tuokioissa, kuin normaalistikin päiväkodin arjessa?

- Miten lasten osallisuus ja innostuneisuus toimintatuokioihin on näkynyt?

- Muita havaintoja liittyen lasten toimintaan toimintatuokioissa?

2 Meidän toiminta

- Miten kuvailisit ohjaamistamme? Esimerkiksi: Onko ohjaamisemme ollut selkeää ja ymmärrettävää lasten näkökulmasta?

- Miten kuvailisit toimintatuokioidemme toimivuutta?

- Miten kuvailisit toimintatuokioidemme onnistuneisuutta?

- Muita havaintoja liittyen meidän ohjaamiseemme? Positiivista/rakentavaa/kehittävää palautetta?

3 Hyödynnettävyys päiväkodille

- Ovatko toimintatuokiomme olleet käyttökelpoisia päiväkodin normaaliin arkeen? Ja jos ovat, niin millä tavalla?

- Onko löytynyt jotain uutta hyödynnettävää? Jos on, niin mitä ja miten?

- Muuta palautetta/kehittävää liittyen päiväkodin hyödynnettävyyteen toimintatuokioissamme?

Liite 8 Toimintatuokioita seuranneen vastuutyöntekijän kirjallinen loppuarviointi

ARVIOINTI

Lapset ovat olleet innokkaasti toiminnassa mukana ja näistä ohjaustuokioista tulikin Viskareiden oma juttu. Lopetus kerrasta riitti ainakin puhetta ja viimeistään silloin heräsi myös toisten ryhmämme lasten mielenkiinto toimintaan, herkuhetket ovat näköjään parasta mitä lapset tietävät. Viskarit ovatkin esittäneet kaikille oppimiaan alku- ja loppurunoja. Lapset ovat saaneet rauhassa suoriutua annetuista tehtävistä ja jokaisella on ollut aikaa omien asioiden kertomiseen. Jokaisen toimintatuokion jälkeen lapset arvioivat aina toiminnan mielekkyyden. Ohjaustuokioiden aikana ryhmän ja lasten toiminta muuttui alun ihmettelystä viimeisten kertojen yhteisölliseen toimintatapaan.

Ohjaustuokiot ovat olleet selkeästi suunniteltuja ja niissä on ollut aina selkeä toimintamalli. (mm. alku- ja loppurunot, arviointi, fiilikset..). Ohjaajien toiminta oli selkeää ja ymmärrettävää, suunnitelmissa huomioitiin myös päiväkodin erityistarpeet mm. toimintatuokioiden kesto, laatu... Toimintatuokioissa oli huomioitu päivähoidon sisältöalueet monipuolisesti (mm. sadutusta, liikuntaa, kädentaidot, arviointia...)

Toimintatuokiot ovat käyttökelpoisia myös päiväkodin arjessa, mm. opiskelijat keksivät tarpeeksi yksinkertaisen ja selkeän tavan lasten arvioida toimintaa ja omasta vireystilastaan. Sitä tulemme varmasti hyödyntämään myös pk:n toiminnassa. Yhtenä hyvänä toimintamallina pidin myös sadutus-esitys tuokiota, jossa 3-4 lapsen ryhmässä tehtiin yhteinen satu ja esitettiin se toisille. Jokainen lapsi sai varmasti osallistua sadun rakentamiseen ja sai onnistumisen kokemuksia yhteisessä esityksessä. Suunnitelmallisuus näkyi toiminnassa ja hyvällä suunnittelulla oli ratkaiseva merkitys toiminnan onnistumiselle.

Vantaalla 12.10.2011 Xxxxx Xxxxxxx